

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Blanka STRÁNÍKOVÁ

**VÝVOJ SÍDLENÍ STRUKTURY
V OKRESE KROMĚŘÍŽ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Pavel PTÁČEK, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala sama pod vedením RNDr. Pavla PTÁČKA, Ph.D. a také, že jsem veškerou použitou literaturu a zdroje uvedla v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 5.5.2009

.....

podpis autora

Ráda bych na tomto místě poděkovala panu RNDr. Pavlu Ptáčkovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí rad a pomoci při zpracování bakalářské práce a panu PhDr. Karlu Podolskému za konzultace týkající se státní správy.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2006/07

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro

Blanku STRÁNÍKOVOU

obor

1301R005 Geografie

Název tématu:

Vývoj sídelní struktury v okrese Kroměříž
(*Settlement Structure Development in Kroměříž district*)

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je provést přehled determinant vývoje sídelního systému Kroměřížska s důrazem na jeho populační, ekonomický a urbanistický vývoj.

Struktura práce:

- 1) Úvod, cíl práce, metody, diskuse s literaturou
- 2) Základní vývojové trendy v sídelní struktuře: počet obyvatel a jeho vývoj, postavení v širším sídelním systému, v územně správní organizaci v rámci státu
- 3) Historický vývoj: pre-industriální období, industriální období, období socialismu
- 4) Současné charakteristiky vývoje města sídelního systému
- 5) Výhled do budoucnosti
- 6) Závěr
- 7) Shrnutí – summary, klíčová slova – key words (v českém a anglickém jazyce)

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

rešerše literárních pramenů	červenec-prosinec 2007
kapitola č. 2	červenec-listopad 2007
kapitoly č. 3 až 4	prosinec 2007-únor 2008
kapitoly č. 5 až 6	únor 2008-červen 2008

Rozsah grafických prací: text a rozšiřující přílohy: fotodokumentace, grafy, tabulky.

Rozsah průvodní zprávy: 30 stran + BP v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

- Hall, P.: Urban and Regional Planning, Routledge, London, 1993, 259 s.
Hrůza, J.: Slovník soudobého urbanismu, Odeon Praha, 1977
Hrůza, J., Zajíc, J.: Vývoj urbanismu I a II, FA ČVUT Praha, 1996, 1997, 186 s. a 150 s.
Janečková, L.: Vašítková, M.: Marketing měst a obcí, Grada, 1999, 178 s.
Limity využití území, ÚUR Brno 1995
Maier, K.: Územní plánování, FA ČVUT Praha, 2000, 81 s.
Matlovič, R.: Geografia priestrovej štruktúry mesta Prešova. Geografické práce VIII/1, FHPV Prešovská Univerzita, Prešov, 1998, 260 s.
Votrubec, C.: Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě, Academia Praha, 1980

Časopisy:

Urbanismus a územní rozvoj
Územní plánování a urbanismus
S - státní správa a samospráva
<http://www.zdarns.cz>

Materiály ČSÚ, Retrospektivní lexikon obcí, monografie, územní plán, strategický plán, ústní informace na příslušných úřadech

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Pavel Ptáček, PhD.

Datum zadání bakalářské práce: červen 2007

Termín odevzdání bakalářské práce: červen 2008

---

vedoucí katedry

---

vedoucí bakalářské práce

Obsah

1 Úvod, cíl práce, metodika, diskuse s literaturou	7
1.1 Úvod.....	7
1.2 Cíl práce	7
1.3 Metodika	8
1.4 Diskuse s literaturou.....	9
2 Základní vývojové trendy v sídelní struktuře.....	10
2.1 Počet obyvatel a jeho vývoj	10
2.2 Postavení v širším sídelním systému.....	13
2.3 Vývojové trendy v územně správní organizaci v rámci státu	15
3 Historický vývoj.....	19
3.1 Pre-industriální období.....	19
3.1.1 Nejstarší osídlení (doba pravěká a raně středověká).....	19
3.1.2 Slovanské osídlení.....	21
3.1.3 Prostorové uspořádání sídel	21
3.1.3.1 Hanácká vesnice.....	22
3.1.3.2 Valašská vesnice	22
3.1.4 Uspořádání hanáckého a valašského domu.....	23
3.1.4.1 Hanácký statek	23
3.1.4.2 Valašská chalupa.....	25
3.1.5 Zaniklé obce	26
3.1.6 Vývoj měst	26
3.1.6.1 Kroměříž	27
3.1.6.2 Holešov	28
3.1.6.3 Bystřice pod Hostýnem	29
3.1.6.4 Hulín.....	30
3.1.6.5 Chropyně	31
3.1.6.6 Koryčany	31
3.1.6.7 Morkovice-Slížany.....	32

3.2 Industriální období	32
3.2.1 Vliv železnice na vývoj sídel	37
3.2.2 Územní rozvoj měst v 1. polovině 20. století.....	41
3.3 Období socialismu.....	43
3.3.1 Kolektivizace venkova	43
3.3.2 Územně správní reforma	46
3.3.3 Integrace obcí	47
3.3.4 Druhé bydlení.....	48
3.3.5 Rozvoj měst v období socialismu	49
3.3.6 Sídlištní výstavba	51
4 Současné charakteristiky měst a sídelního systému.....	55
4.1 Dezintegrace obcí.....	55
4.2 Reforma státní správy	55
4.3 Venkovská sídla	56
4.3.1 Transformace venkova po roce 1989	56
4.3.2 Obyvatelstvo venkova.....	57
4.3.3 Architektonický fond	58
4.4 Města.....	58
4.4.1 Suburbanizace	60
5 Výhled do budoucnosti	62
6 Závěr	64
7 Summary	66
Literatura a zdroje	67
Seznam příloh.....	71

1 Úvod, cíl práce, metodika, diskuse s literaturou

1.1 Úvod

Okres Kroměříž je nejmenším okresem Zlínského kraje. Rozprostírá se v jeho severozápadní části a svojí východní hranicí sousedí se všemi zbývajícími okresy kraje – Uherskohradišťským, Zlínským a Vsetínským.

Kroměřížsko se rozkládá na ploše 796 km² v převážně nížinné oblasti Hornomoravského úvalu, na okrajích etnografických regionů Hané a Valašska. Osou celého území je řeka Morava, která vytváří rozsáhlou nížinu s lužními lesy přecházející v plošiny až mírné pahorkatiny ve východní (Hostýnské vrchy, max. 865 m n. m.) a jižní části okresu (Chřiby, max 587 m n. m.). Z původně zalesněného území se z okresu Kroměříž stala vlivem činnosti lidské společnosti výrazně zemědělsky využívaná oblast s výraznou koncentrací obyvatelstva, sídel a průmyslové výroby. Zemědělská půda pokrývá 61,6% a lesy 27,3% celkové rozlohy okresu. Základy sídelní sítě okresu byly položeny v průběhu 12.-13. století. Celé území je hustě zalidněno, v průměru na 1 km² připadá 135 obyvatel.

Z hospodářského hlediska má okres Kroměříž průmyslově-zemědělský charakter. V současnosti převažuje průmyslová výroba nad zemědělskou. V roce 2007 bylo téměř 33 % ekonomicky aktivních obyvatel (EAO) zaměstnáno v průmyslu (strojírenském, potravinářském, dřevařském a ostatním zpracovatelském), již jen 5,6% EAO pracuje v zemědělství a lesnictví. Větší podíl EAO je zaměstnáván v oblasti sociální činnosti, obchodu, stravování a ubytování a ve stavebnictví.¹ Celá oblast nabízí velké množství sportovního a především kulturního vyžití v nejrůznějších podobách.

1.2 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je provést přehled determinant vývoje sídelního systému Kroměřížska s důrazem na jeho populační, ekonomický a urbanistický vývoj. Celá práce je rozdělena na dílčí části.

V úvodu této práce jsem popisovala základní vývojové trendy v sídelní struktuře. Jedná se o vývoj počtu obyvatel mezi lety 1869-2001, postavení okresu

---

¹ Český statistický úřad [online]. © 2.4.2008 [cit. 2009-04-14]. Dostupné z URL <http://www.zlin.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/okres_kromeriz>

Kroměříž v širším sídelním systému a správní vývoj sledovaného území. Dále jsem se snažila popsat historický vývoj sídelní struktury. V kratší míře jsem se věnovala vývoji v období pravěku a středověku, kde jsem pouze naznačila růst měst a charakteru venkovských sídel. Více obsáhlejší jsou kapitoly věnující se industriální době a období socialismu, ve kterých docházelo k největším změnám. V těchto kapitolách jsem se snažila popsat faktory, které měly na vývoj sídelní struktury a obyvatelstva okresu Kroměříž největší vliv. V předposlední kapitole se čtenář dozví o současném vývoji sídel na sledovaném území a v závěru jsem naznačila jejich vývojové tendence v budoucnosti.

1.3 Metodika

Ke zpracování bakalářské práce jsem využila různých metod zpracování. Pro nastínění vývoje sídelní struktury jsem čerpala především z literatury a statistických zdrojů, které jsem doplnila informacemi z webových stránek. Také jsem navštívila instituce Státního okresního archivu Kroměříž, Muzea Kroměřížska a Městského úřadu v Kroměříži.

V první kapitole týkající se základních vývojových trendů jsem v oddílu počet obyvatel a jeho vývoj využila statistických dat ze Sčítání lidu, domů a bytů pro rok 2001 a webových stránek Českého statistického úřadu Zlín. Data o počtu obyvatel bylo nutno přepočítat na bazické (B_i) a řetězové indexy ($\check{R}_i$). Bazický index se rovná podílu počtu obyvatel ve zkoumaném roce a počtu obyvatel v roce počátečním, vynásobený 100. B_i udává stav počtu obyvatel v % ve zkoumaném roce oproti roku počátečnímu. Řetězový index je výsledkem podílu počtu obyvatel ve zkoumaném roce a počtu obyvatel v roce jemu předcházejícímu, vynásobený 100. $\check{R}_i$ udává stav počtu obyvatel v % ve zkoumaném roce oproti roku předcházejícímu. V dalším oddílu první kapitoly následuje podrobný popis správního vývoje okresu Kroměříž s důrazem na období po roce 1848. Pro postihnutí celé této problematiky bylo využito regionálních historických publikací, především však BARTOŠ, J.–SCHULZ, J. – TRAPL, M. 1978, 1980 a internetový zdroj Českého statistického úřadu (Český statistický úřad [online]. © 2.4.2008 [cit. 2009-04-14]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/okres_kromeriz>).

V následujících kapitolách historického vývoje bylo využito literatury týkající se této problematiky, kronik měst a oficiálních internetových stránek jednotlivých sídel. Zdrojem urbanistického vývoje měst byl především soubor encyklopedií KUČA, K., 1997-2000. Ke každé problematice vývoje sídelní struktury je vždy uveden minimálně jeden typický příklad obce ležící v okrese Kroměříž. Kapitoly jsou doplněny o grafy a tabulky. Tabulky týkající se vývoje obcí jsou umístěny také do příloh.

Pro základní text i jeho závěrečnou kompozici byl použit program Microsoft Office XP. Veškeré dílčí početní operace byly prováděny pomocí kalkulačtoru, tvorba grafů byla provedena v programu Microsoft Excel, tabulky v textu a za ním pak v programu Microsoft Word. Výsledné mapy byly vyhotoveny v programu ArcView, podklady pro mapová schémata vycházejí z webových stránek Mapy.cz (Mapy.cz [online]. © 2008 [2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>) a byly upraveny v programu Malování. Všechny fotografie byly staženy do elektronické podoby pomocí Zoner Media Explorer 6.

1.4 Diskuse s literaturou

O okrese Kroměříž a především o jeho městech byla napsána celá řada knih. O Kroměříži, městě s bohatou kulturní a duchovní historií, psali především zdejší rodáci J. Spáčil či kronikář F. V. Peřinka. Těm se podařilo sepsat v ucelené formě dějiny města do poč. 20. století. Ovšem existuje i literatura ze současných dějin města. Také literatura o ostatních městech je založena především na kronikářských zápisech. Všechna města mají kvalitní publikace týkající se jak jejich starších tak i novodobých dějin.

2 Základní vývojové trendy v sídelní struktuře

2.1 Počet obyvatel a jeho vývoj

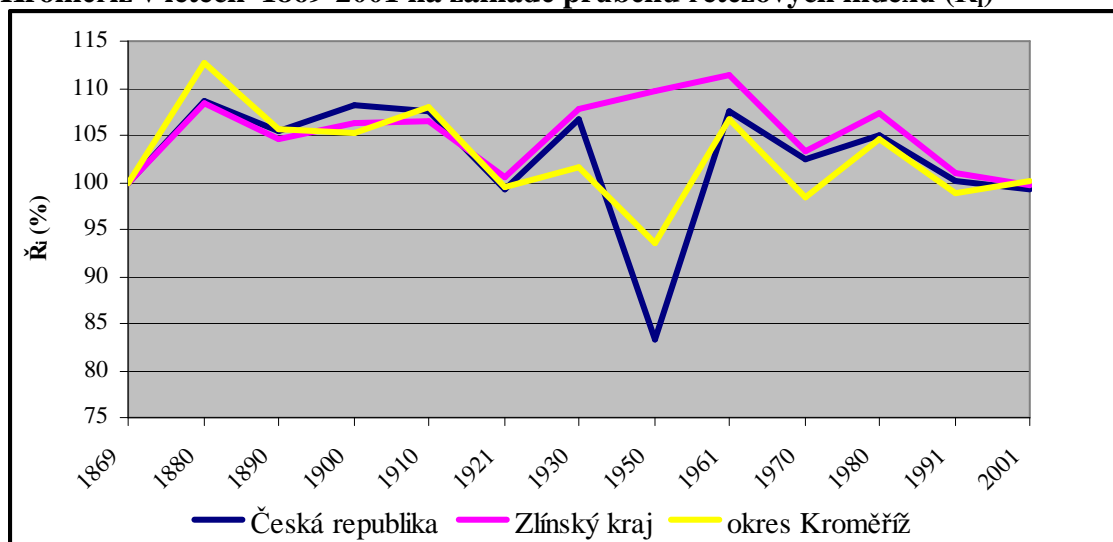
Vývoj počtu obyvatel okresu Kroměříž je ve statistických ročenkách sledován od roku 1869, kdy jsou poprvé v českých zemích zaznamenávány číselné údaje o počtu obyvatel, až do posledního sčítání lidu v roce 2001. Pro lepší názornost jsou hodnoty Kroměřížska doplněny o hodnoty územních jednotek Zlínského kraje a celé České republiky.

Počet obyvatel okresu Kroměříž rostl v průběhu let 1869-2001 poměrně rovnoměrně. Největší procentuální nárůst zaznamenáváme mezi lety 1869-1880, kdy se počet zvýšil o 12,6% (v absolutních číslech o 9 795 obyvatel). V územních jednotkách kraje a republiky se jedná o hodnotu kolem 8%.

K prvnímu poklesu obyvatelstva dochází ve sčítacím roce 1921. Jedná se o období po první světové válce, kdy počet obyvatel Kroměřížska klesl o 0,5% (474 obyvatel) oproti předchozímu roku 1910. Toto snížení je zapříčiněno spíše přirozeným úbytkem obyvatelstva než důsledky první světové války, která se území okresu téměř nedotkla. V následujícím desetiletí dochází k nárůstu populace o pouhé 1,7%. Za hlavní příčinu tohoto jevu bychom mohli označit rozvoj Baťova obuvnického koncernu v nedalekém Zlíně, který v celé oblasti fungoval jako magnet na pracovní sílu.

Do následujícího sčítacího období mezi lety 1930 a 1950 zasáhla velmi výrazně druhá světová válka, v jejímž průběhu nebylo možné provést sčítání lidu. Tímto jsou hodnoty z období 30. let také značně neobjektivní. Přesto údaje z roku 1950 vykazují výrazný úbytek obyvatelstva válkou zasaženého okresu Kroměříž ze 106 641 obyvatel na 99 657 obyvatel, což činí pokles o 6,5%. Zatím co po první světové válce byly válečné ztráty obyvatelstva na Kroměřížsku minimální, druhá světová válka se v tomto ohledu stala daleko více fatální. Přesto všechno zde ale nedochází k tak výraznému poklesu obyvatel jako v jiných částech republiky, které byly obývány Němci. Téměř 17% pokles populace v celorepublikovém měřítku souvisí právě s poválečným odsunem německého obyvatelstva.

Obr. 1. Vývoj počtu obyvatel České republiky, Zlínského kraje a okresu Kroměříž v letech 1869-2001 na základě průběhu řetězových indexů (Ř_t)

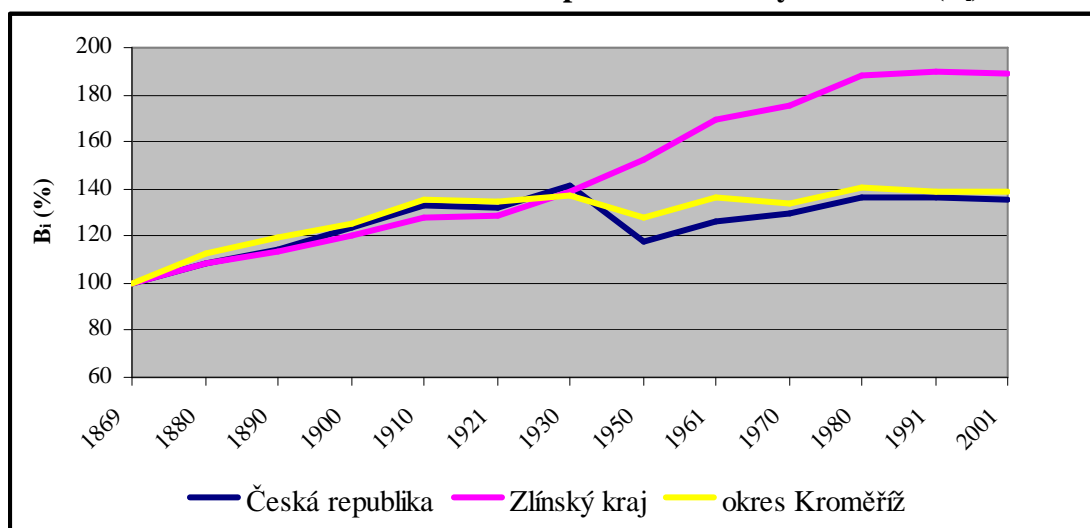

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní zpracování

V letech 1950-1961 narůstá počet obyvatel okresu díky silné poválečné generaci o 6,7% (6 631 obyvatel), ale již za 10 let populace Kroměřížska na rozdíl od ostatních územních jednotek opět klesá, a to o 1,7% oproti roku 1961. V průběhu 70. let byla tehdejší komunistickým režimem zaváděna do praxe populační politika, jenž měla za následek celostátní vzrůst počtu obyvatel. V roce 1980 činil tento nárůst v okrese Kroměříž 4,5% (4 693 obyvatel). Od počátku 80. let až do roku 2001 poklesl počet obyvatel okresu o téměř 1 000 osob na 108 053. V posledním roce sčítání 2001 je hodnota bazického indexu 138,8%, tzn. že počet obyvatel okresu se oproti prvnímu roku sčítání 1869 zvýšil o 38,8% (30 206 obyvatel). Podle nejnovějších údajů Českého statistického úřadu má okres Kroměříž ke dni 31.12.2007 107 789² obyvatel, z čehož vyplývá, že počet obyvatel na Kroměřížsku má v současné době spíše sestupnou tendenci. Hustota obyvatel v okrese je 135 ob./km², což je více než celorepublikový průměr (131 ob./km²).

² Český statistický úřad - Zlín [online]. © 12.1.2009 [cit. 2009-01-12]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/xz/edicniplan.nsf/kapitola/13-7201-08--03>>

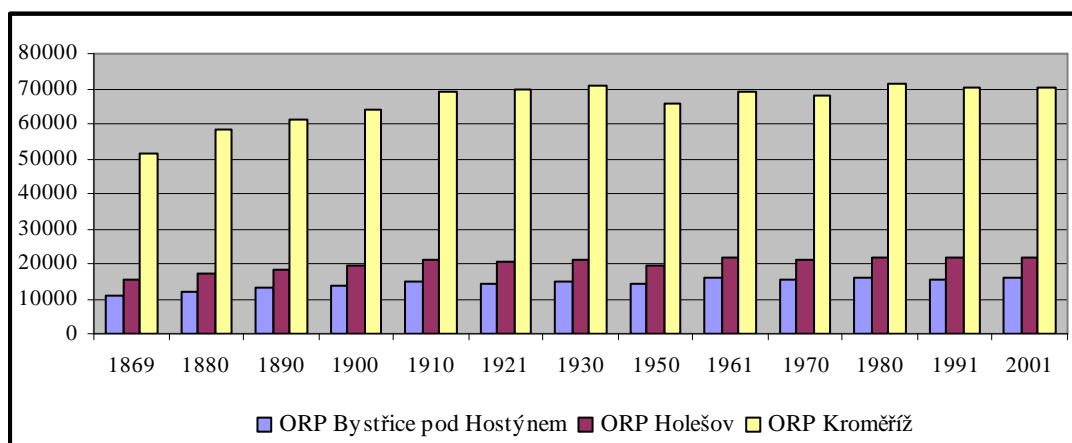
Obr. 2. Vývoj počtu obyvatel České republiky, Zlínského kraje a okresu Kroměříž v letech 1869-2001 na základě průběhu bazických indexů (B_i)

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní zpracování

Počet obyvatel v jednotlivých obcích s rozšířenou působností v okrese Kroměříž se již od prvního roku sledovaného období liší. V roce 1869 měla současná ORP Kroměříž téměř pětkrát více obyvatel než ORP Bystřice pod Hostýnem a třikrát více než ORP Holešov. Tento trend se prakticky až do současnosti nezměnil. Tak velké rozdíly v počtu obyvatel jsou způsobeny nejen daleko větší plochou ORP Kroměříž, ale také umístěním bývalého okresního města a větším počtem náležejících obcí. V současnosti ORP Kroměříž spravuje na rozloze 499 km² 46 obcí, ORP Holešov na rozloze 133 km² 19 obcí a ORP Bystřice p. H. na ploše 164 km² spravuje 14 obcí.

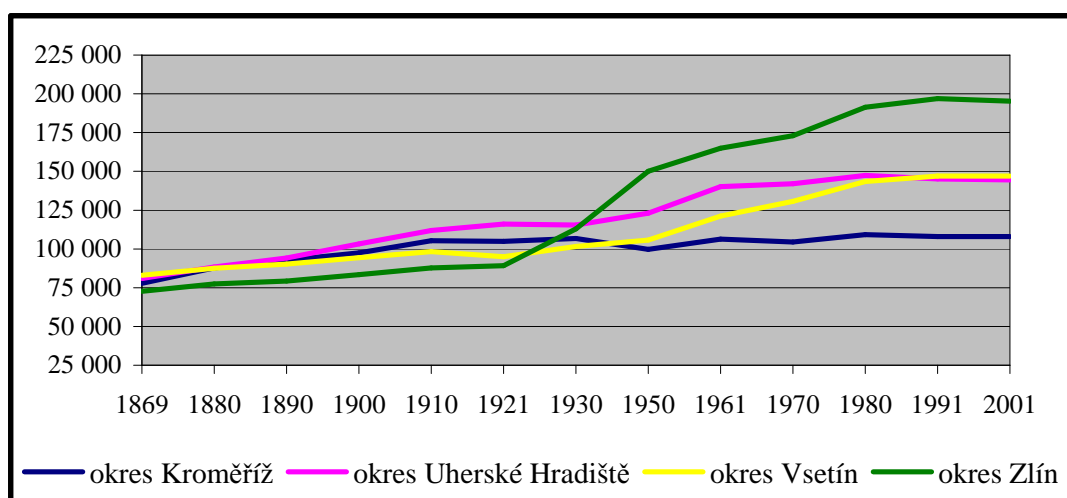
Obr. 3. Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých ORP okrese Kroměříž v letech 1869-2001

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní zpracování

V průběhu vývoje počtu obyvatel jednotlivých okresů Zlínského kraje nastaly mezi lety 1869-2006 výrazné změny. Na počátku sčítacího období byl počet obyvatel v jednotlivých okresech kraje téměř vyrovnaný. Populačně nejsilnějšími byly okresy Vsetín a Uherské Hradiště. V roce 1900 se Kroměřížsko stalo druhým nejlidnatějším okresem hned po Vsetínsku. Od roku 1921 zaznamenal okres Zlín extrémní nárůst obyvatelstva, především díky Baťovým závodům. Po roce 1950 počet obyvatel na Kroměřížsku klesal, zatímco ostatní okresy zaznamenaly výrazný nárůst. V současnosti se v celém Zlínském kraji projevuje klesající tendence počtu obyvatel.

Obr. 4. Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých okresech Zlínského kraje v letech 1869-2001

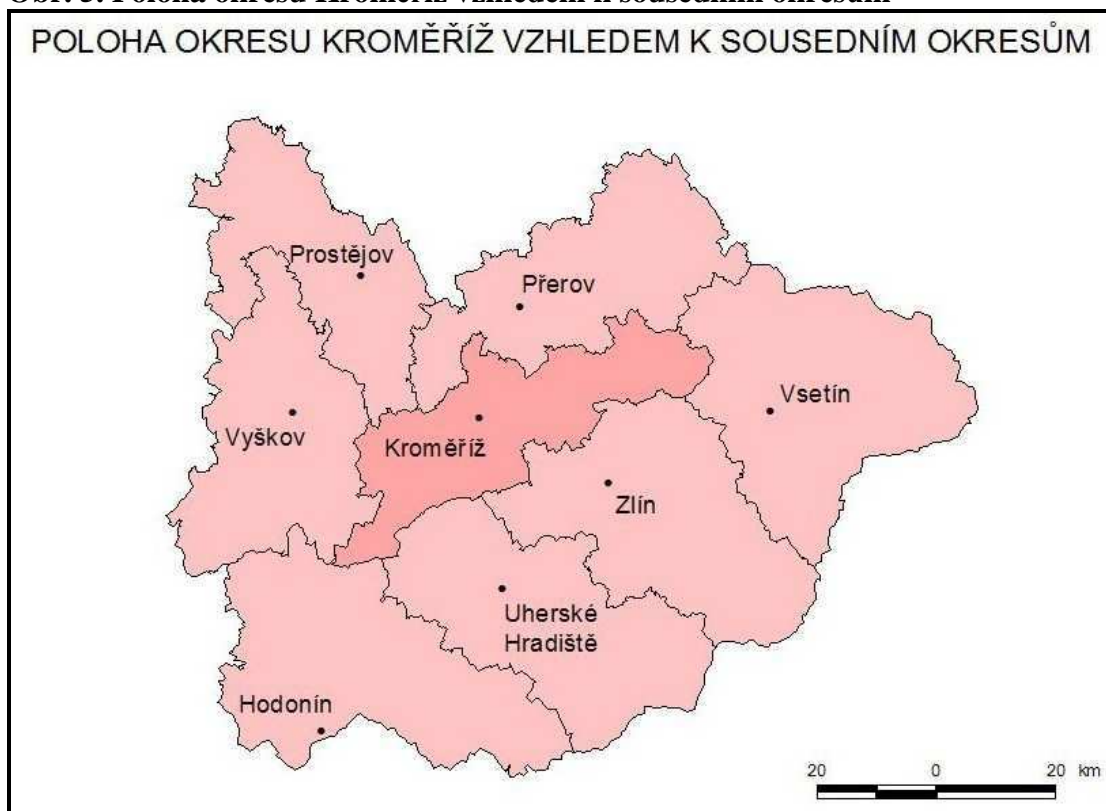

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní zpracování

2.2 Postavení v širším sídelním systému

Okres Kroměříž se nachází v oblasti střední Moravy. Jako součást Zlínského kraje se rozkládá v jeho západní části na ploše 79 921 ha a svojí východní hranicí sousedí se všemi zbývajících okresech kraje (Vsetín, Zlín, Uherské Hradiště). Na severu Kroměřížsko sousedí s okresy Přerov a Prostějov, jenž náleží do Olomouckého kraje a na západě a jihozápadě s okresy Vyškov a Hodonín náležející ke kraji Jihomoravskému. V počtu obyvatel a jednotlivých obcí patří okres Kroměříž mezi průměrné okresy.

Obr. 5. Poloha okresu Kroměříž vzhledem k sousedním okresům

V porovnání s ostatními krajskými okresy mělo Kroměřížsko (rozlohou nejmenší ze všech okresů) v roce 2007 z celkem 80 obcí 5 obcí nad 5000 obyvatel, zatím co okres Vsetín z 59 obcí 4 obce a Uherské Hradiště ze 78 obcí také 4. Naopak na Zlínsku se nacházelo z 86 obcí 7 nad hranicí 5000 obyvatel. I přes téměř největší počet obcí je počet obyvatel okresu Kroměříž v rámci ostatních okresů od roku 1950 trvale nejnižší. Co se týče velikosti bývalého okresního města, Kroměřížsko nijak zvláště nevyčnívá. Kromě Zlína, který je dnes téměř osmdesátitisícovým krajským městem, se počet obyvatel v ostatních okresních městech pohybuje v rozmezí od 26 do 29 tisíc.

Větší část Kroměřížska zaujímá nížinná oblast Hané, proto se okres svojí sídelní strukturou a prostorovým uspořádáním sídel přibližuje spíše sousedním okresům Přerov, Prostějov a Vyškov. Pouze malá, východní část okresu (tzv. Hostýnské Záhoří) náleží do oblasti valašské kultury a architektury, tudíž má blíže k okresům Vsetín a Zlín.

Tab. 1. Města nad 5000 obyvatel v jednotlivých okresech Zlínského kraje v roce 2007

okres Uherské Hradiště		okres Vsetín		okres Kroměříž		okres Zlín	
<i>město</i>	<i>počet ob.</i>	<i>město</i>	<i>počet ob.</i>	<i>město</i>	<i>počet ob.</i>	<i>město</i>	<i>počet ob.</i>
Kunovice	5423	Zubří	5487	Chropyně	5138	Valašské Klobouky	5159
Staré Město	6809	Rožnov pod Radhoštěm	17072	Hulín	7310	Luhačovice	5399
Uherský Brod	17308	Valašské Meziříčí	27336	Bystřice pod Hostýnem	8694	Broumov-Bylnice	5913
Uherské Hradiště	25865	Vsetín	27963	Holešov	12248	Slavičín	6922
				Kroměříž	29036	Napajedla	7512
						Otrokovice	18545
						Zlín	78066

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 10.1.2009 [cit. 2008-01-10]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_v_obcich_zlinskeho_kraje_k_31_12_2007>

2.3 Vývojové trendy v územně správní organizaci v rámci státu

V rámci současné územně správní organizace České republiky náleží okres Kroměříž do Zlínského kraje, který vznikl jako jeden ze čtrnácti krajů ke dni 1. ledna 2000 na základě zákona Parlamentu ČR č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních správních celků.³

Ne vždy mělo území okresu Kroměříž takovou podobu jakou má v současné době. Velikost a tvar okresních hranic se měnily v průběhu desetiletí v závislosti na vývoji územně správní organizaci státu. Již kolem 13. století vzniklo v Čechách po rozpadu hradské správy krajské zřízení, které sestávalo z 12 krajů. Na Moravě byly podobné kraje založeny Habsburky až v 16. století. V průběhu 17. a 18. století docházelo k drobným úpravám krajské organizace na Moravě, výraznější reorganizace nastala až v polovině století devatenáctého. Morava byla rozdělena na dva kraje (Olomoucký a Brněnský), roku 1855 se počet těchto krajů rozrostl na šest (Brněnský, Olomoucký, Novojičínský, Znojemský, Jihlavský a Uherskohradištský, pod který spadaly okresy Holešov a Kroměříž). V letech 1850-1862 postupně docházelo k rušení krajských úřadů,

³ Český statistický úřad [online]. © 2.4.2008 [cit. 2009-04-14]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/okres_kromeriz>

kteře byly nahrazovány členitější okresní správní organizací. Roku 1849 došlo k vytvoření politických okresů. Během jejich stanovování byly odděleny soudnictví a politická správa, proto se každý politický okres rozdělil na několik menších soudních okresů. Na území dnešního okresu Kroměříž vznikly celkem dva politické okresy – Holešovský a Kroměřížský.

Politický okres Holešov byl tvořen třemi soudními okresy – Bystřice pod Hostýnem, Holešov a Napajedla. Politický okres Kroměříž tvořily celkem čtyři soudní okresy – Kojetín, Kroměříž, Přerov a Zdounky. K obvodu kroměřížského politického okresu tehdy příslušelo 176 obcí (Kojetín 43, Kroměříž 47, Přerov 44 a Zdounky 42)⁴, do holešovského politického okresu náleželo 131 obcí (Bystřice pod Hostýnem 53, Holešov 42, Napajedla 36).⁵ V letech 1855-1868 byly všechny soudní okresy sídly tzv. smíšených okresních úřadů, čímž došlo ke zrušení politických okresů.

V roce 1868 byly smíšené okresní úřady zrušeny a znovu obnoveny politické okresy Kroměříž a Holešov. V tomtéž roce proběhla velká reorganizace politického okresu Holešov. Soudní okres Napajedla byl administrativně přesunut k politickému okresu Uherské Hradiště, místo něj byl k Holešovu připojen soudní okres Vizovice, který roku 1935 připadl Zlínskému okresu. K obvodu politického okresu tedy v roce 1868 náleželo 122 obcí. Počet obcí soudního okresu Bystřice pod Hostýnem se snížil na 46 (Kelčské staré a nové město, Malhotice, Horní a Dolní Těšice byly odloučeny k politickému okresu Hranice, Kolárovice a Kunkovice k politickému okresu Valašské Meziříčí), soudní okres Holešov měl po sloučení dříve samostatných předměstí Novosad a Plačkova a židovské obce s Holešovem a po odloučení Franckovic od Rackové a Karlovic od Kostelce u Holešova 41 obcí).⁶

Ke kroměřížskému politickému okresu náleželo v roce 1869 již jen 158 obcí - Kojetín 39, Přerov 40, Kroměříž 38 (dříve samostatná kroměřížská předměstí Za kovářskou branou, Sladovna, Novosady, Oskol, Bělidla, Štěchovice a Židovské město byla sloučena s městem, stejně jako Hulínské předměstí a Hulínský

---

⁴ BARTOŠ, J.– SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 6. Ostrava 1978, s. 199.

⁵ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J.– TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 7. Ostrava 1980, s. 119.

⁶ tamtéž, s. 119.

Žabínek s městem Hulínem), Zdounky 41 (dříve samostatný Lebedov byl připojen ke Zdislavcím).⁷

Největší změna územního rozsahu politického okresu Kroměříž nastala v roce 1877, kdy byly zřízením okresního hejtmanství v Přerově odtrženy od politického okresu Kroměříž soudní okresy Kojetín a Přerov. Z tohoto důvodu patřilo roku 1880 pod kroměřížský politický okres pouze 81 obcí – Kroměříž 40 (osamostatnil se Karolín od Kvasic a Plešovec od Chropyně) a Zdounky 41 obcí. V dalších letech se obvod politického okresu až do roku 1949 neměnil. V roce 1896 byla obec Lubná připojena ze soudního okresu Zdounky k soudnímu okresu Kroměříž, roku 1923 po osamostatnění Soběsuk od Milovic se počet obcí v politickém okrese zvýšil na 82.⁸

Ve válečných letech 1942-1945 byl politický okres Holešov dočasně zrušen a jeho území se rozdělilo mezi okresy Hranice (připadly mu obce soudního okresu Bystřice pod Hostýnem) a Kroměříž (obce soudního okresu Holešov). Po osvobození v roce 1945 došlo k jeho obnovení v prvorepublikovém rozsahu.

Na konci 40. let byly nástupem komunistické strany k moci sloučeny státní správa a soudnictví, což vedlo ke zrušení stávajícího systému soudních okresů a vytvoření okresních a krajských soudů. Okresy Holešov a Kroměříž tak byly v roce 1949 začleněny do Gottwaldovského kraje. K obvodu okresu Kroměříž příslušelo 79 obcí, k okresu Holešov 56 obcí. Z dřívějšího politického okresu Holešov byly ke Kroměříži připojeny Záhlinice, naopak k Okresnímu národnímu výboru v Holešově byly odloučeny Němčice a Pravčice. Miňůvky se staly součástí Postoupek, k ONV v Kroměříži byly připojeny všechny obce zrušeného soudního okresu Zdounky s výjimkou Dětkovic, které byly odloučeny k ONV ve Vyškově.⁹ Z okresu Holešov byly ke Gottwaldovskému okresu odloučeny obce Držková, Fryšták, Kašava, Loukov, Machová, Mysločovice, Horní a Dolní ves, Vítová a Vlčková, k okresu Přerov obce Bezuchov, Hradčany, Líšná, Nahošovice, Oprostovice a Šišma.¹⁰

Roku 1960 došlo ke zrušení ONV Holešov a většina jeho obcí byla připojena k okresu Kroměříž, který připadl do Jihomoravského kraje. Kromě bývalých

⁷ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 6. Ostrava, Profil 1978, s. 199.

⁸ tamtéž, s. 199.

⁹ tamtéž, s. 200.

¹⁰ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 7. Ostrava, Profil 1980, s. 120.

holešovských obcí připadly k okresu také obce Jestřabice, Koryčany a Lískovec, jenž byly součástí zrušeného ONV Kyjov. Po změně politického režimu v roce 1989 došlo ke zrušení krajského národního výboru (nikoliv kraje jako územní jednotky) a vytvořily se pověřené obecní úřady (obce II. stupně; Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Hulín, Chropyně, Koryčany, Kroměříž, Morkovice-Slížany).

1. ledna 2000 se okres Kroměříž začlenil do nově vzniklého Zlínského kraje. O tři roky později zanikl 1. ledna okresní úřad (okresy jako územní jednotky byly zachovány), část jeho kompetencí přešla na Krajský úřad ve Zlíně, další část na nově vzniklé obce s rozšířenou působností (obce III. stupně, Bystřice pod Hostýnem, Holešov a Kroměříž). Do správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) spadá vždy jedna nebo více obcí s pověřeným obecním úřadem. Do konce roku 2006 administrativně náleželo k okresu Kroměříž celkem 80 obcí, ode dne 1. ledna 2007 pouze 79 obcí – obec Bělov se připojila ke správnímu obvodu Otrokovice v okrese Zlín, ale i nadále leží na území okresu Kroměříž.

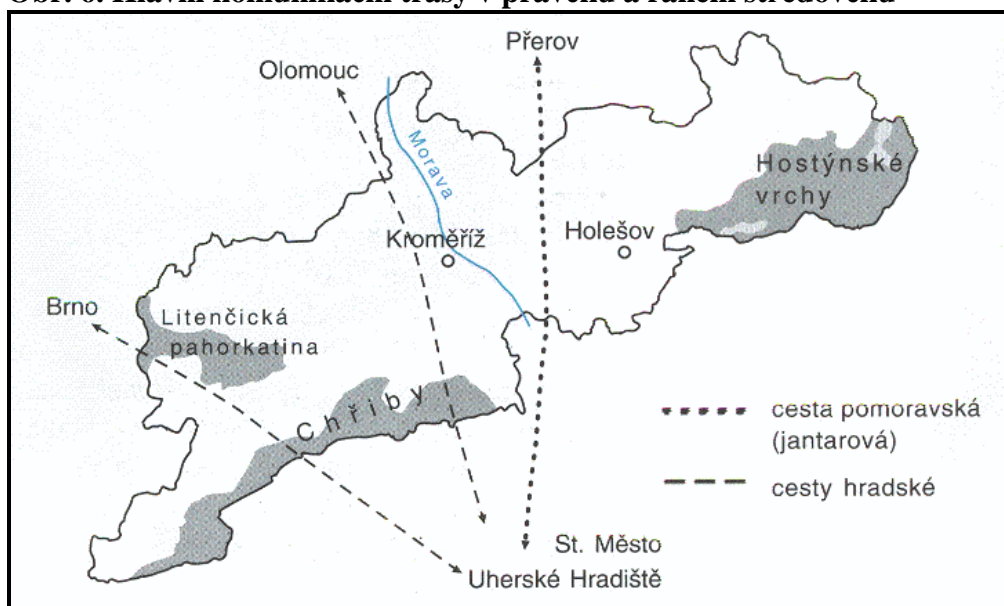
3 Historický vývoj

3.1 Pre-industriální období

Sledovaná oblast byla osídlována již několik tisíc let před naším letopočtem. V průběhu několika staletí prošla lidská sídla na území okresu Kroměříž řadou proměn. Sídlní struktura, která se na Kroměřížsku v současnosti nachází, má své kořeny ve 12.-13. století.

Reliéf sledovaného území vznikl umělým spojením několika menších geologických celků s odlišnými přírodními podmínkami, což se také odrazilo ve směru a intenzitě jeho osídlování. Z hlediska přírodních podmínek se území dělí na dvě výrazně odlišné části: nížinné Pomoraví, které bylo neobyčejně živou tepnou kulturních a obchodních kontaktů s Podunajím a Baltem (procházela tudy jedna z tras Jantarové stezky z jižní Evropy na sever a trasa hradské cesty, spojující pozdější hradištní centra s Olomouckem a Brněnskem) a pahorkatinná oblast Chřibů a Hostýnských vrchů, jež byla dlouho lidmi nedotčena.

Obr. 6. Hlavní komunikační trasy v pravěku a raném středověku

Zdroj: CHYBOVÁ, H.: Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska. Průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska. Kroměříž 1998, s. 7.

3.1.1 Nejstarší osídlení (doba pravěká a raně středověká)

Střední Pomoraví bylo v době asi 40-10 tis. let př. n. l. nejhustěji osídlenou oblastí ve střední Evropě. Největší koncentrace sídlišť se nacházela v oblasti severních výběžků Chřibů, dnes na katastrech Bělova, Kvasic, Zdounek a v blízkosti

obcí Milovice, Lhotka a Zdislavice. Jednotlivá sídliště byla zakládána na strategicky výhodných polohách návrší, ze kterých bylo možno sledovat sezónní tahy zvěře i pohyby skupin lidí.

V období neolitu (asi 5 500-3 500 př. n. l.) vznikaly na Kroměřížsku otevřené osady, zakládané nejčastěji na úrodných sprašových půdách, které ležely v polohách orientovaných k východu a jihu, v blízkosti vodních toků.¹¹ Takováto sídliště byla nalezena poblíž obcí Záhlinice, Lehotice, Hulín a Žopy. V době 2 000-1 500 př. n. l. vznikala první vyvýšená opevněná sídliště. Ta měla plnit funkci obranných, řemeslně-obchodních, správních a zřejmě také kulturních center. Nejvýznamnějším ze všech bylo Hradisko u Kroměříže. Toto opevněné sídliště se rozkládalo na ploše 14 hektarů, ohraničoval jej břeh terasy zvedající se nad bažinatý inundační terén řeky Moravy.¹² Ve své době bylo Hradisko významnou sídlištní aglomerací, jejíž výjimečné postavení zajišťovala její výhodná poloha na křižovatce obchodních cest a brodů přes Moravu.

Starší doba železná (1 250-400 př. n. l.) přinesla nejen zánik opevnění Hradiska u Kroměříže, ale také nová opevněná hradiska, vznikající po celém Kroměřížsku na strategicky výhodných vyvýšených místech. Právě z tohoto období existují již výrazné důkazy postupného osídlování i vyšších nadmořských výšek (Hostýnské vrchy a jejich podhůří, nejvyšší vrcholy Chřibů). Do této doby je také datován vznik hradiště na vrcholu Svatého Hostýna. Hostýnské hradiště mělo úzké vazby na přilehlou nížinu v povodí Rusavy, v níž bylo osídlení vzhledem k příznivým podmínkám velmi intenzivní. Konec osídlení Hostýna byl pravděpodobně násilný (asi 400 př. n. l.).¹³

Léta 400 př. n. l.-0 n. l. jsou ve znamení keltské expanze. V tomto období bylo území celého Kroměřížského okresu součástí rozsáhlého prostoru okupovaného Kelty. Ti si svá sídliště zakládali nejčastěji v mírných pahorkatinách při okrajích nárazových břehů inundačních vodotečí.¹⁴ S pozdně keltským osídlením je spojen také vznik významného keltského opevněného centra (oppida) na místě bývalého hradiska na vrcholu Svatého Hostýna.

---

¹¹ CHYBOVÁ, H.: Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska. Průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska. Kroměříž, Muzeum Kroměřížska 1998, s. 33.

¹² tamtéž, s. 54.

¹³ KOLBINGER, D.: Hostýn v dávnověku. Bystřice pod Hostýnem 2007, s. 38-39.

¹⁴ CHYBOVÁ, H.: Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska. Průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska. Kroměříž 1998, s. 80.

V průběhu doby římské (0-400 n. l.) bylo území Kroměřížska, stejně jako celá střední Morava, intenzivně osídleno germánskými kmeny. Jejich osady, situované v blízkosti vodních toků a pramenišť, měly charakter spíše menších jednotek. Sídliště byla rozložena v pásech od dolních toků v nížinných oblastech až po horní toky v mírných pahorkatinách.¹⁵

3.1.2 Slovanské osídlení

První slovanské osady jsou na sledovaném území zakládány od 5. století a to především na úrodných černozemních a hnědozemních půdách. V polovině 10. století se již dotvořila relativně hustá síť sídel, jako základ historické sídelní struktury. Podle archeologických výzkumů byla v tomto období osídlena i moravská niva. Její povrch byl tehdy ještě členitý a příznivý pro zakládání sídel. Za tímto účelem byly vyhledávány především výběžky teras, hluboko vklíněné do údolní nivy, jako např. sídliště v Trávníku, Střížovicích, pod Vražiskem u Kvasic, u Bělova a v Záhlinicích.¹⁶ Již během této doby vzniká v místech brodů a křižovatek cest, v oblasti zhruba vymezené Kojetínem, Chropyní, Kroměříží a Hulínem velmi výrazná sídelní aglomerace.

V průběhu 11. a 12. století se sídelní struktura zhustila. Důležitou roli v této kolonizaci sehrály opět komunikace, při kterých vznikaly další osady, a také změny hydrologického režimu. Periodické záplavy vedly totiž k opouštění starých sídlišť v údolní nivě, či k posouvání z dosahu záplav na inundační břehy. Na počátku 13. století postoupilo osídlení do dosud neosídlených zalesněných enkláv. Přibližně do poloviny 13. století je na sledovaném území dotvořena farní síť, většinou s již kamennými kostely románského či ranně gotického slohu a konstituují se i tržní osady jako zárodky středověkých měst (Kroměříž, Holešov).

3.1.3 Prostorové uspořádání sídel

Jak již bylo zmíněno okres Kroměříž je z hlediska reliéfu značně diferenciovaným územím, kde se střetávají celkem dvě etnografické oblasti – hanácká a valašská (oblast tzv. Hostýnského Záhoří). Tyto oblasti výrazně

---

¹⁵ CHYBOVÁ, H.: Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska. Průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska. Kroměříž 1998, s. 92.

¹⁶ tamtéž, s. 106.

ovlivnily ráz prostorového uspořádání jednotlivých sídel, které je patrné i v dnešní době.

3.1.3.1 Hanácká vesnice

V rovině úrodné oblasti Hané, která zaujímá převážnou většinu okresu, jsou sídla čistě hanáckého rázu (např. Břest, Rataje, Rymice, Třebětice). Vesnice zde mají usedlosti soustředěné a seskupené do návsi. Jejich půdorys má většinou formu silnicovky či ulicovky (tzn. zastavění po obou stranách cesty). Typickou silnicovkou v okrese Kroměříž je obec Bořenovice (viz. příloha 30). Dále mohou mít návesní půdorys (s návsi rozšiřující se uprostřed), nebo formu návesní silnicovky (kombinace obou předchozích forem, vesměs se zastavěním podél obou stran návsi). Příkladem návesního půdorysu je obec Zahnašovice (viz. příloha 30), návesní silnicovkou jsou Třebětice (viz. příloha 31). Obytné domy jsou postaveny těsně vedle sebe, a to vždy podélně, delší stranou k návsi, zatímco hospodářské budovy stojí k obytnému domu kolmo. Plužiny (polní pozemky) jsou ponejvíce rozděleny v tratě, tvořící pravidelné úseky, přičemž v každé trati mají své pozemky skoro všichni usedlíci z vesnice.¹⁷ Větší sídla (Hulín, Chropyně, Koryčany) mají již ráz městečka. Jsou vystavěny tak, že mají náměstí a kolem něho několik příčných ulic podle toho, jak dovolovalo místo. I tato sídla ale dokazují, že dříve měly jen jedinou širokou návsi se rozšiřující ulici, podél které stávaly selské grunty.¹⁸

Poněkud jinak vypadají vesnice rozložené na svazích Chřibů. Byly stavěny tak, jak dovolovalo nerovné místo. Některé sice mají ještě hanácký ráz, ale jejich původní široká ulice vede značně do kopce. Domy nejsou stavěny v jedné stavební čáře těsně vedle sebe, ale nachází se mezi nimi zahrádky.¹⁹ Z hlavní ulice vybíhá několik ulic pobočných, vystavěných na svazích nebo v podélných údolích. Kostel se nachází nejčastěji na konci vesnice, oproti typické hanácké vesnici, kde stává přímo uprostřed.²⁰

---

¹⁷ [online]. © 2008 [cit. 2008-02-13]. Dostupné z URL
<<http://www.sweb.cz/klavora/Dzbel/Urbanist/Ur2.html>>

¹⁸ PEŘINKA, F. V.: Vlastivěda moravská. Místopis Moravy II. Hradištský kraj. Kroměřížský okres. Brno 1911, s. 25-26.

¹⁹ tamtéž, s. 26.

²⁰ tamtéž, s. 14.

3.1.3.2 Valašská vesnice

Valašská oblast označována jako Hostýnské Záhoří zasahuje východní část okresu Kroměříž. Tvoří přechodnou etnografickou oblast mezi Hanou a Valašskem s jádrem v okolí Bystřice pod Hostýnem.²¹ Pahorkatinné oblasti Kroměřížska byly osídlovány mnohem později než nížiny. Na sklonku středověku, ale zejména po roce 1500, však nastává období tzv. valašské kolonizace, kdy z východu přichází pastevecký lid zvaný Valaši a osídluje dosud málo obydlené kopcovité oblasti Hostýnského Záhoří. Noví usedlíci se museli přizpůsobit daleko tvrdším životním podmínkám než jaké měli obyvatelé nížin. Stavby byly mnohem robustnější, aby vydržely všechny klimatické nepřízně.

Pro valašské vesnice je charakteristická jejich nesoustředěná, nízká hustota a rozptýlenost s úzkými políčky na mírnějších svazích a rozsáhlými společnými pastvinami na hřebenech. Valašská řadová (řetězová) ves se vyznačuje tím, že usedlosti jsou od sebe řazeny v nepravidelných vzdálenostech podél cesty nebo potoka bez zřetelného plánu, nebo tvoří malé sídelní shluky.²² Typickými valašskými vesnicemi jsou v okrese Kroměříž např. obec Rajnochovice nebo obec Rusava v Hostýnských vrších (viz. příloha 31).

3.1.4 Uspořádání hanáckého a valašského domu

3.1.4.1 Hanácký statek

Starí Hanáci stavěli své grunty ze dřeva, teprve až v pozdějších dobách využívali při stavbě jednotlivých částí budov nepálené cihly (tzv. vepřovice). Zvenčí byl dům omazáván hlínou smíšenou se slámou, zevnitř se místnosti lícili vápnem.²³ Stejně jako zdivo, byla i krytina vázána na přirozené přírodní zdroje, kterými bylo v této oblasti obilí. Hospodáři zpracovávali část slámy na došky, kterými přikrývali obytná i hospodářská stavení. Došky byly postupně nahrazovány břidlicí, keramickými či betonovými taškami nebo později eternitem. Hlína jako dominující stavební materiál ovlivnila celkový vzhled lidové architektury. Zděné stavby nebyly vázány přesným modulem, mohly se přizpůsobit vnějším podmínkám charakteru zástavby, rozměrům parcel apod. To vedlo k vytvoření

---

²¹ FROLEC, V.: Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku. Brno 1974, s. 303.

²² tamtéž, s. 241.

²³ PEŘINKA, F., V.: Vlastivěda moravská. Místopis Moravy II. Hradištský kraj. Kroměřížský okres. Brno 1911, s. 47.

podélného charakteru staveb, který je typický pro nížinnou oblast. Řadové průčelí dávalo možnost i ke zdobení barvou, např. ke zvýrazňování oken a dveří.²⁴

Starohanácké stavení se skládalo ze tří částí – ze síně, světnice a z komor. Síně sloužila i jako kuchyně, světnice jako místo pro práci a spánek. Okna byla malá, jednoduchá. Podlahu ve všech prostorách tvořila udusaná hlína. Před síní se nacházelo kolmé křídlo s „loubím“, chránící vstup a komoru nahoře. Tato část domu se nazývá žudr.²⁵ Určující vliv na vývoj zástavby měly hospodářské a společenské změny koncem 18. a počátkem 19. století, které se projeví ve zvýšení zemědělské produkce a intenzifikaci hospodářství. Zaváděly se nové druhy píce, které bylo nutno uskladňovat, což vedlo ke zvětšování usedlostí o komory, sýpky, seníky a stodoly. Také nezbytné nářadí, později i zemědělské stroje, vyžadovaly uschování. Jako důsledek racionálnějšího využívání půdy vyvstává i potřeba celoročního ustájení dobytka. Tak dochází k rozšíření nebo doplnění dalších hospodářských prostor – chlévů, které přiléhaly k domu v pravém úhlu. Vjezd do usedlosti vedl domem nebo bočně podél sousední parcely. Chodník podél chlévů byl kryt sloupovou arkádou s klenutými oblouky nebo i rovnými překlady. Dvůr uzavírala kolmo stavěná kůlna, často průjezdná dále do zahrady. Stodola nebyla obvykle součástí obestavěného dvora, ale stála vzadu, hluboko v zahradě. Charakteristické bylo i pevné ohrazení za stodolou cihelnými nebo hliněnými zdmi s vraty do cesty, které sledovaly celý obvod obce.²⁶

obr. 7. Hanácký statek s doškovou střechou – obec Rymice

Zdroj: Oficiální stránky obce Rymice [online]. © 2009 [cit. 2009-03-10]. Dostupné z URL <<http://www.rymice.cz/?/historie/skanzen-38>>

²⁴ [online]. © 2008 [cit. 2008-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.sweb.cz/klavora/Dzbel/Urbanist/Ur2.html>>

²⁵ ŠKABRADA, J.: Lidové stavby. Architektura českého venkova. Praha 1999, s.186.

²⁶ [online]. © 2008 [cit. 2008-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.sweb.cz/klavora/Dzbel/Urbanist/Ur2.html>>

3.1.4.2 Valašská chalupa

Na rozdíl od hanáckých staveb, se valašské chalupy stavěly po dlouhá staletí pouze ze dřeva. Stěny jednotlivých chalup byly vytvořeny ze smrkových nebo jedlových klád, které se otesávaly do čtyřhranu. Mezery mezi kládami nejčastěji vyplňoval mech. Střechy stejně jako na Hané byly kryty šindelem. Na jedné z bočních stran, pod hřebenem střechy, se nacházela lomenice (kukla, kabřinec), na jejíž desku se vyřezávaly různé nápisy jako poznávací znamení jednotlivých domů a jejich majitelů.²⁷ Valašské chalupy měly pouze jizbu bez kuchyně, s černým dřevěným stropem a nerovnou hliněnou podlahou. Dále k domu patřily ještě menší komora na různé hospodářské náčiní, půda a u selských chalup také hospodářská stavení. Sedlákovo obydlí bývalo většinou daleko větší než to, které patřilo domkaři.

Obr. 8. Valašská chalupa se stodolou – obec Rusava

Zdroj: Oficiální stránky obce Rusava [online]. © 03.10.2003 [cit. 2009-02-20]. Dostupné z URL <http://www.rusava.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=75591&menu=5322&id_obce=17767>

V průběhu 20. století a především v období po druhé světové válce docházelo k postupné modernizaci a kolektivizaci převážné většiny venkovských sídel. Staré domy byly přebudovávány, aby odpovídaly standardům současného bydlení, nebo je nahrazovaly domy nové. Proto se na Kroměřížsku s typickým hanáckým či valašským domem setkáme již pouze ojediněle. Půdorysy obcí však zůstaly zachovány.

---

²⁷ KVASNIČKA, P.: Vlastivěda moravská. Místopis Moravy II. Hradištský kraj. Holešovský okres. Brno 1929, s. 45.

3.1.5 Zaniklé obce

V průběhu sídelního vývoje okresu docházelo nejen ke vzniku obcí, ale také k jejich zániku. Nejvíce obcí zanikalo v průběhu středověku až do 18. století. Po této době se množství zanikajících sídel snižuje. Příčiny zániku byly různé. Nejčastěji to bylo v důsledku válek, ale také epidemií, neúrody, či přírodních katastrof. Také vesnice zanikaly zásahem vrchnosti, zbíháním poddaných, vývojem měst a překládáním sídlišť. Z věcného hlediska se rozlišují obce úplně zaniklé beze stop, obce s materiálními pozůstatky a obce, které zanikly, ale byly časem obnoveny. Hlavními prameny, z kterých se o existenci a zániku obcí dovídáme, jsou především zemské desky, púhonní knihy, bernová registra, listiny a urbáře.²⁸

V době do roku 1420 na Kroměřížsku zcela zaniklo celkem 17 obcí. Mezi lety 1420-1500 došlo k úplnému zániku 13 obcí a 4 obcí, po kterých zbyly nějaké materiální pozůstatky. V 16. století zaniklo celkem 7 obcí, z toho 5 zcela, jedna s materiálními pozůstatky a jedna, jenž byla opět obnovena. Osad, jejichž zánik spadá do 15.-16. století a o nichž nelze najít přesnější data, bylo celkem 25 (19 zcela zaniklých, 3 s materiálními pozůstatky a 3 zaniklé a opět obnovené). V průběhu 17. a 18. století se počet zcela zaniklých obcí snížil na 1, opětovně obnovené obce byly 3.²⁹ (seznam zaniklých obcí viz. příloha 13)

3.1.6 Vývoj měst

Pre-industriální města byla poměrně malá, měla vyšší hustotu zalidnění než venkovská zemědělská sídla a většinou v oblasti plnila funkci tržních středisek. Kvůli nízkému přirozenému přírůstku byl růst počtu obyvatel poměrně pomalý. Celý systém osídlení v pre-industriálním období byl spíše statický se slabou propojeností a vývojovou dynamikou.

V okrese Kroměříž má dnes status města celkem 7 obcí (Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Hulín, Chropyně, Koryčany, Kroměříž, Morkovice-Slížany). Současná města se postupem času vyvinula z osad, které byly zakládány v průběhu období středověku. Pouze Kroměříž, Holešov a Hulín získali status města již v průběhu 13. století, ve své práci se ale zaměřím na pre-industriální vývoj všech současných měst okresu Kroměříž.

²⁸ NEKUDA, V.: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno 1961, s. 6.

²⁹ tamtéž, s.7.

3.1.6.1 Kroměříž

Kroměříž je nejstarším a nejvýznamnějším městem v oblasti. Její historie sahá až do staroslovanského období, kdy u brodu přes řeku Moravu vznikla slovanská trhovská osada, která se stala základem pro další sídelní vývoj. V následujícím období byl v osadě vybudován opevněný dvorec, chránící slovanské tržiště a putující obchodníky. První písemná zmínka pochází z roku 1110. K významným změnám dochází za působení Bruna ze Schauenburka (1245-1281) na biskupském stolci. Ten stále ještě trhovskou osadu nechal obehnat prvními hradbami se třemi branami a přestavěl chátrající románský dvorec na gotický hrad. Raně gotický hrad se postupně rozvíjel, souběžně s jeho budováním byla zahájena také výstavba kolegiálního kapitulního chrámu sv. Mořice a farní kostel blahoslavené Panny Marie.

V historickém sídle existoval již od počátku jeho osídlení významný brod a most přes řeku Moravu. Město mělo tvar nepravidelného oválu, na severu proti řece zarovnaného, s delší osou položenou od západu k východu. Vstupovalo se do něj dvěma branami, na jihozápadě Kovářskou a na severovýchodě Vodní (Moravskou), vedoucí k mostu, jejichž spojnice byla hlavní páteří středověkého města a dělila ho na dvě nestejně velké části. Menší JV polovinu zaujímalo tržiště. Třetí brána Mlýnská, dodnes zachovaná stojící u zámku, byla podružná. Patřila biskupovi a tvořila přístup k hospodářským panským stavením za hradbami.³⁰ O rozsahu středověkých předměstí nelze říci nic určitějšího. S ohledem na poměrně velkou plochu města nemusela být zprvu rozsáhlá, omezovala se na menší celky Sladovnického předměstí a Předměstí před Kovářskou branou, jejichž vznik se předpokládá ve 14.-15. století. Předměstská osada Štěchovice, která je připomínána již roku 1290, má tvar dlouhé ulicovky. Ostatní předměstské osady jsou připomínány později (Oskol a Novosady 1516, Bělidla 1554).³¹

Po husitských válkách, které pro Kroměříž znamenaly stagnaci jejího rozvoje, přicházeli do města italscí řemeslníci, kteří z něj udělali středisko renesanční architektury na Moravě. V této době již získává město svou nynější podobu. Bohužel v době třicetileté války (1618-1648) byla většina staré Kroměříže vypálena. Teprve až od 60. let 17. století nastal obrat k lepšímu. Je zahájeno období velké

³⁰ JŮZA, V. a kol.: Kroměříž. Praha 1963, s. 12-13.

³¹ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Praha 1998, s. 218.

sídelní obnovy města. Nejednalo se pouze o obnovu budov biskupských (hrad přestavěn na zámek, mincovna, pivovar, mlýn), ale také budov měšťanských a židovských. Všechny přestavby neměly vliv na půdorysný tvar města. Velkým urbanizačním zásahem bylo ale vybudování Květné zahrady za hradbami města na místě bývalého ovocného sadu a výstavba Podzámecké zahrady. V 18. století postihl město ještě jeden velký požár, který ovšem již neměl tak fatální následky. Koncem 18. století byla rozšířena vnitřní struktura města o další domy.

Nejstarší statistické záznamy o počtu domů v Kroměříži pocházejí z roku 1643, kdy jich ve městě stálo celkem 244 osedlých. Počet obyvatel se odhaduje na 1 700 osob.

3.1.6.2 Holešov

Město Holešov leží na úpatí nejzápadnějších výběžků Hostýnských vrchů na březích říčky Rusavy. Holešovská lenní osada v majetku probošství sv. Václava v Olomouci je poprvé připomínána roku 1141. Vpádem Tatarů byla osada zničena, brzy však znovu vybudována a opatřena hradbami. V roce 1272 je již zmiňována jako město.³²

Holešov patří mezi města, jejichž půdorys uchovává tvar starší vsi. Jižní část náměstí se zformovala na vidlici starých cest (od Bystřice pod Hostýnem k Hulínu a k Přerovu). Severní, rozšiřující se část, je pokusem o vymezení širší plochy tržiště. Doba vzniku panského sídla není dosud jasná. Snad to bylo již v době ustanovení osady na město. Obvod města, sevřený opevněním se třemi branami, byl poměrně malý. Nejpozději od 16. století se město rozrůstalo o stále se rozšiřující předměstí, a také docházelo k postupnému vzniku židovského ghetta s Šachovou synagogou, jenž se přimklo k severnímu obvodu opevnění. Kromě židovského města vzniklo v předměstské zóně několik urbanistických celků. Staršího původu byla ulicová předměstí při Kroměřížské a Žopské ulici. Nové založení představoval Plačkov, původně samostatná katastrální obec, jejíž široká oboustranná ulicovka byla vklíněna mezi již zmiňovaná předměstí. Nově vznikly také Novosady při jižním břehu říčky Rusavy.³³

---

³² Oficiální stránky města Holešova [online]. © 2006 [cit. 2008-03-15]. Dostupné z URL <http://www.rusava.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=75591&menu=5322&id_obce=17767

³³ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha 1997, s. 120.

Značný předěl v urbanistickém vývoji Holešova znamenala polovina 17. století (třicetiletá válka). Po velkém požáru roku 1643 zaniklo městské opevnění. Jeho linie v severní polovině města vymezená mlýnským náhonem se ale nadále udržela. Také trojice bran zůstala zachována až do 19. století. V 50. letech 17. století bylo do podoby města výrazně zasaženo nejen výstavbou kostela na náměstí, ale především budováním komplexu zámku a zahrady. Zámecký komplex rovněž zapříčinil změnu ve vedení komunikací. Stará přímá cesta z jihovýchodního koutu náměstí byla zrušena a přeložena až na jihovýchodní okraj zámecké zahrady. Její nové napojení na náměstí kolem zámku má dodnes provizorní a nepřirozený charakter.³⁴

Roku 1676 stálo v Holešově oproti Kroměříži téměř čtyřikrát méně domů, pouze 55. Další záznam z roku 1768 udává již menší rozdíl pouhých 54 domů, když v Holešově bylo 214 domů a v Kroměříži 268. Také rozdíl v počtu obyvatel mezi oběma městy není tak markantní jako dnes. Roku 1771 žilo v Holešově 2 111 obyvatel oproti 2 775 obyvatel Kroměříže. V současnosti je rozdíl v počtu obyvatel obou měst více než dvojnásobný. Tento nárůst počtu domů a obyvatel v Holešově byl způsoben především rostoucí komunitou židovského obyvatelstva v průběhu 18. století.

3.1.6.3 Bystřice pod Hostýnem

Bystřice pod Hostýnem, jenž získala status města až ve 2. polovině 19. století, leží pod severozápadním úpatím Sv. Hostýna. Osada vznikla na křižovatce obchodních cest, které vedly z Hulína do Kelče a z Přerova přes Dřevohostice ke Kašavě.³⁵ Nejstarší písemná zmínka o Bystřici je velmi pozdní. Pochází z roku 1368. Již tehdy byla městečkem, jemuž snad od konce 13. století předcházela trhovářská ves.

Půdorys středověkého městečka je velmi přehledný. Tvoří jej dlouhé vřetenové tržiště, přiléhající z jižní strany k říčce Bystřičce. Přibližně uprostřed severní strany stojí kostel, za nímž vznikla na druhé straně říčky někdy před polovinou 15. století bystřická tvrz, z níž se vyvinul dnešní zámek s pozdějším rozlehlým parkem na severní straně. Dominantní osa města směřuje k východu

³⁴ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha 1997, s. 120.

³⁵ Oficiální stránky města Bystřice pod Hostýnem [online]. © 2004 [cit. 2008-03-25]. Dostupné z URL <<http://www.mubph.cz/Mesto/Historie/default.asp?pageID=203109200>>

až jihovýchodu do údolí Bystřičky, nad níž stával ve 2. polovině 14. století hrad Obřany, k němuž Bystřice patřila. Hlavní tranzitní význam měla pro město do 2. poloviny 18. století cesta přicházející od jihozápadu (od Holešova), která pokračovala k severu až severovýchodu. Cesta byla součástí dálkové trasy z Uher přes Uherské Hradiště do Těšína a Krakova.³⁶ V polovině 16. století žilo v Bystřici asi 500 osob. Opevnění města není v pramenech doloženo. Ochranu zajišťovala po celé severní straně městečka říčka Bystřička. Od 18. století byl urbanistický vývoj jen sporadicky doplňován domkářskou zástavbou východně od zámku. Celkem v té době stálo v Bystřici 135 domů a žilo asi 1 100 obyvatel.

3.1.6.4 Hulín

Městečko Hulín se rozkládá v nížině středního Pomoraví při říčce Rusavě. Tato oblast byla osídlena již v období pravěku a raného středověku (patřil k významným raně středověkým moravským centřům). První písemný doklad o existenci Hulína jako trhové vsi pochází z roku 1224, kdy sem vedly kroky českého krále Přemysla Otakara I.³⁷ Tehdy zde stál opevněný zeměpanský dvorec, jenž byl střediskem menšího markraběcího hradskeho obvodu. Jeho součástí byl dodnes stojící pozdně románský kostel. Nejpozději do roku 1294 byl ve vsi postaven biskupský hrad (existoval poměrně krátce) a následně se trhová ves stala městečkem.

Z půdorysného hlediska patří Hulín k nejzajímavějším moravským městům. Je řazen mezi poměrně vzácnou skupinu tzv. ostrovních měst. Již raně středověký Hulín s dvorcem využil ochrany přirozeného ostrova mezi dvěma rameny Rusavy. Celý areál dvorce a románského kostela byl opevněn v okrouhlé linii.³⁸ Nejpozději koncem 13. století se stabilizovala základní urbanistická osnova. Jádrem lokačního města se stalo velké nepravidelné obdélné náměstí, situované doprostřed ostrova. Dalším velkým urbanizačním útvarem byla podél západního obvodu ostrova Kroměřížská ulice, která později existovala také jako samostatná katastrální obec. Půdorys města přetrval prakticky bez větších změn již od středověku, přestože určitý nárůst počtu domů je samozřejmým důsledkem vývoje počtu obyvatel. Od poloviny 18. století se počet domů zvýšil z 210 na 273 domů v roce 1834.

³⁶ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl, Praha 1996, s. 421.

³⁷ Oficiální stránky města Hulín [online]. © 2009 [cit. 2009-03-25]. Dostupné z URL <<http://www.hulin.cz/o-meste/prvni-zminka-o-huline>>

³⁸ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha 1997, s. 345.

3.1.6.5 Chropyně

Starobylé hanácké městečko leží v úrodné rovině na levém břehu řeky Bečvy 9 kilometrů na sever od Kroměříže. Nachází se v oblasti starého velkomoravského osídlení. Krystalizačním jádrem osady byla Chropova tvrz. U tvrze vznikla záhy osada, na niž přešlo jméno tvrze, později ovšem zaniklé.³⁹ Nejstarší písemná zmínka o osadě se objevila roku 1261 ve středověkém falzu. Posléze se Chropyně dostala do rukou šlechty, která se roku 1535 zasloužila o povýšení osady na městečko. V té samé době vznikla kolem Chropyně významná rybníční soustava.

Jádro Chropyně zaujímal nízkou terénní vlnu nad Malou Bečvou. Pevným bodem se stal kostel, stojící na jihovýchodním konci velkého protáhlého náměstí, jehož délka a směr nebyly podmíněny průběhem cest, ale okrajem nivy, která je obklopovala ze tří stran. Náměstí pravidelného tvaru je na okolní cesty nesourodě napojeno. Chropyně je typická spíše vesnickým charakterem svého půdorysu. Nachází se zde protáhlé, často větvenové návsi. Domy stojí těsně vedle sebe průčelím do ulice nebo do náměstí.⁴⁰ Po napuštění rybníků Zámeckého a Hejtman v 1. polovině 16. století se městečko ocitlo na jakémisi poloostrově, což bylo velmi výhodné především z obranného hlediska. Po třicetileté válce se Chropyně postupně začala rozrůstat, na konci 17. století stálo v Chropyni 45 domů. Od konce 18. století začala v městečku vznikat především domkářská výstavba. Počet domů byl zvýšen na 90, ve kterých žilo 680 obyvatel.

3.1.6.6 Koryčany

Malé město se rozkládá v oblasti Litenčické pahorkatiny jihozápadní Hané severně od Chřibů, v nadmořské výšce 280 m. Poloha sídla byla velmi výhodná, proto jeho význam prudce stoupal. První písemná zmínka pochází z roku 1321. Tohoto roku se uvádějí jako ves, která sloužila nedalekému hradu Střílky jako jeho hospodářské zázemí. V roce 1349 se Koryčany staly městem.

Půdorys města nese jasné znaky středověké lokace na místě starší vsi. Výsledkem této lokace je čtvercové náměstí, které leželo na křižovatce cest po severní straně Koryčanského potoka a z něhož diagonálně vybíhají ulice do všech světových stran. Význam města vzrostl v období 16.-17. století vystavěním

---

³⁹ Oficiální stránky města Chropyně [online]. © 2007 [cit. 2009-03-22]. Dostupné z URL <<http://www.muchropyne.cz/historie.php?m=5>>

⁴⁰ PEŘINKA, F., V.: Vlastivěda moravská. Místopis Moravy II. Hradištský kraj. Kroměřížský okres. Brno 1911, s. 357.

koryčanské tvrze, do níž byla přesunuta správa celého panství. Třicetiletá válka následně zničila asi 75% města, tuto krizi se ale podařilo překonat, když do Koryčan po válce přicházeli poddaní z jiných částí Hradištského kraje. Na jižním okraji města vznikl přestavbou tvrze velký sídelní a hospodářský areál. Nejpozději od konce 17. století město urbanisticky výrazně rostlo. Tento trend pokračoval až do 90. let 18. století, kdy se růst zastavil. V tomto zmíněném období se počet domů prakticky zdvojnásobil z 243 roku 1793 na 445 v roce 1900. Počet obyvatel se zvýšil o 170% (z původních 1 123 na 3 033 ob.). Veškerá nová výstavba se řadila podél výpadoých cest a nejmenší domkářská stavení posléze vytvořila několik menších souvislých řad domků, obvykle jednostranných.⁴¹

3.1.6.7 Morkovice-Slížany

Obec Morkovice s přiléhající, v minulosti samostatnou, obcí Slížany tvoří od roku 1960 jeden samosprávný celek. V roce 2000 získaly status města. Obě jsou situovány v mírně pahorkovité východní části okresu Kroměříž, v průměrné nadmořské výšce 300 m. Morkovice leží na důležité historické komunikaci, která spojovala Kroměříž s dalšími významnými středisky jako byly Vyškov a Střílky. Přestože krajina byla podle nálezů osídlena již v mladší době kamenné, jako první zápis o obci Morkovice se většinou uvádí až rok 1222. Ve středověku ves, ve které byla od 14. století gotická tvrz, soud i trhy, utěšeně rostla. Před rokem 1355 byla ves zřejmě povýšena na městečko s trhovým právem. Celé městečko bývalo důkladně opevněno. Tvrz (dnes zámek) byla obehnaná vodním příkopem, před průčelím se nacházel padací most. Tvrz měla dvě brány hlavní a jednu boční, ta je zachována dodnes. Za třicetileté války Morkovice i Slížany velmi utrpěly. Ještě dvacet let po skončení války byla asi jedna třetina domů pustých.⁴²

3.2 Industriální období

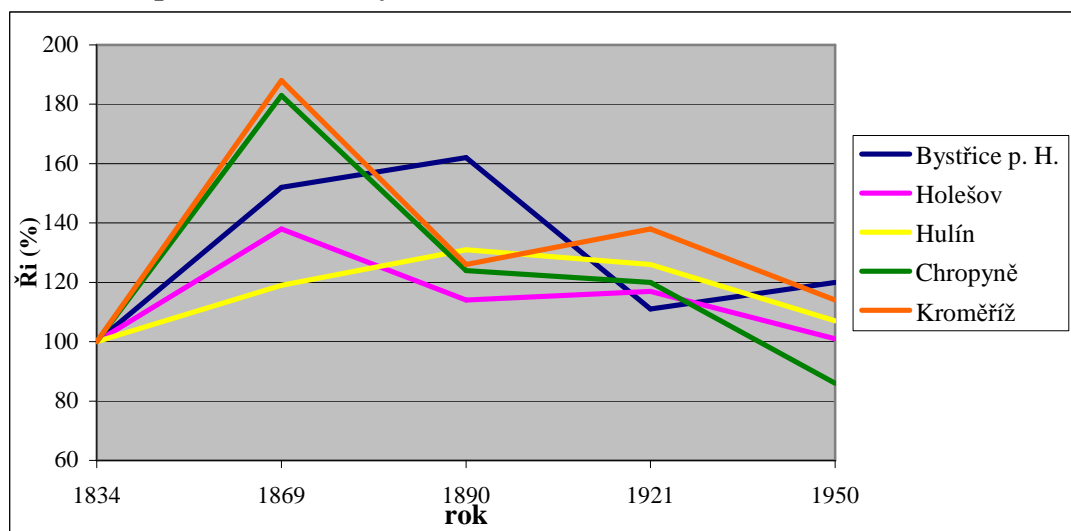
Nástup industrializace na počátku 19. století znamenal jisté změny ve vývoji sídelní struktury. Zavádějící průmyslová výroba, v průběhu století

⁴¹ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Praha 1998, s. 73.

⁴² Oficiální stránky města Morkovice-Slížany [online]. © 2009 [cit. 2009-03-25]. Dostupné z URL <<http://www.morkovice-slizany.cz/>>

postupně koncentrována do městských sídel, se stávala hlavním faktorem migrace obyvatelstva z venkova do měst a nárůstu podílu městského obyvatelstva v rámci populace (tzv. proces urbanizace). Tyto jevy se nejmarkantněji projevovaly především v oblastech s průmyslovým potenciálem (např. zdroje nerostných surovin). Proto neměla industrializace v převážně zemědělském okrese Kroměříž tak velký vliv na vývoj zdejších sídel, jako například v průmyslových oblastech severní Moravy. Venkovská sídla v okrese si zachovala zemědělský či zemědělsko-řemeslnický charakter. I přesto se průmysl dokázal na území okresu prosadit. Z počátku se jednalo především o odvětví úzce spjatá se zemědělskou produkcí jako potravinářství, ve východní části okresu dřevařství a nábytkářství, později se začalo prosazovat také odvětví strojírenské.

Obr. 9. Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech v letech 1834-1950 na základě průběhu řetězových indexů (Ř_i)

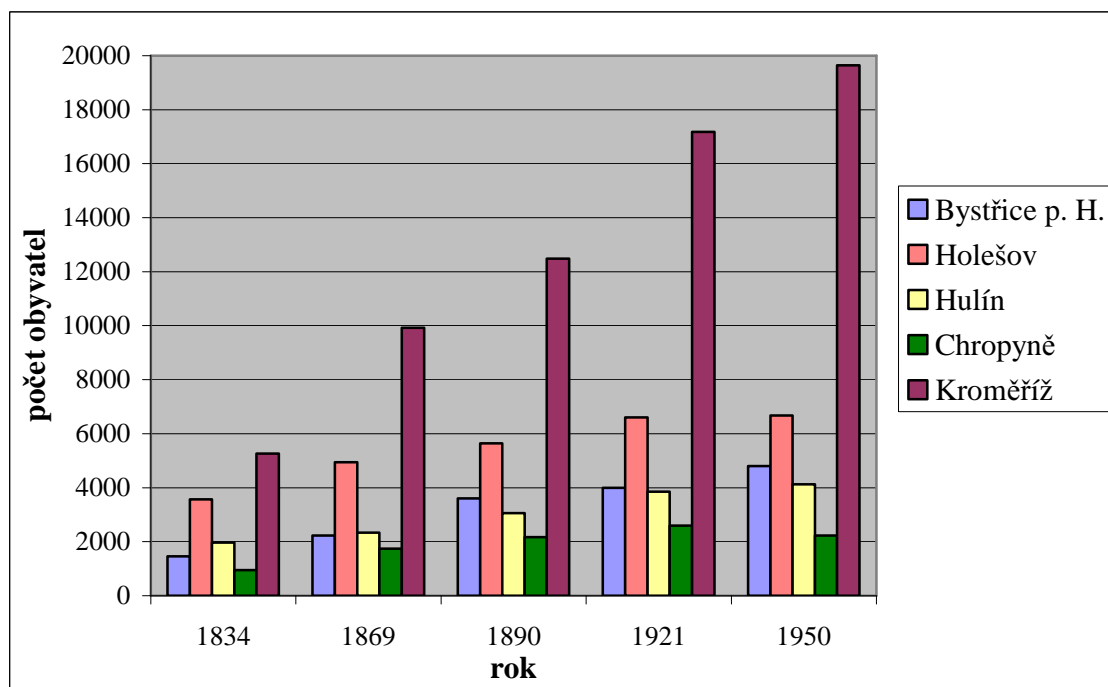

Zdroj: KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I.-III. díl, Praha 1996-8.; Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní zpracování

Nejzřetelnější změny v sídelním vývoji okresu nastávaly u větších sídel (Kroměříž, Holešov, Bystřice pod Hostýnem), do kterých se od poloviny 19. století začala postupně soustředit průmyslová výroba. S tím souvisí již zmíněný proces urbanizace a následný prostorový růst měst. Zavedením strojní výroby se totiž zemědělství stalo tak produktivní, že dovolovalo uvolnění velkého množství svých pracovníků do průmyslové výroby. Ti se začali stěhovat za prací do měst. Pro nové obyvatele bylo potřeba zajistit ubytování, proto začala vznikat nová dělnická předměstí. Postupně tak docházelo k prvním funkčním rozčleněním měst

do obytných (různé sociální kategorie), průmyslových a parkových zón. U všech větších sídel okresu Kroměříž znamenala koncentrace průmyslových závodů změnu jejich dosavadní podoby. K původnímu urbanistickému uspořádání přibýly nové městské průmyslové části, většinou stavěné na okrajích sídel, tzv. na zelené louce. V Kroměříži vznikala od poloviny 19. století průmyslová zóna na levém břehu řeky Moravy, bystrická zóna byla vystavěna severozápadně od tehdejšího města. V Holešově se veškerý průmysl soustředil v nedaleké obci Všetuly, po vybudování železnice začala vznikat průmyslová zóna za nádražím. V Hulíně byla výroba koncentrována jihozápadně od železničního nádraží. Jedna z největších průmyslových zón postupně vznikala v Chropyni.

Obr. 10. Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech v letech 1834-1950 na základě absolutních hodnot

Zdroj: KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I.-III. díl, Praha 1996-8.; Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní zpracování

Typickým příkladem přílivu nových obyvatel se na sledovaném území stala Bystřice pod Hostýnem. Ta byla ještě v první polovině 19. století známá spíše jako malá obec s významnými klimatickými lázněmi, kde se místní obyvatelstvo živilo především zemědělstvím. Velký význam pro průmyslový rozvoj Bystřice a okolí sehrála její poloha v blízkosti lesů s kvalitním bukovým dřevem a nadbytek

pracovních sil v okolních obcích.⁴³ Proto zde byla roku 1861 založena továrna na ohýbaný nábytek Thonet (později Ton) a z obce se stalo centrum dřevařského průmyslu v oblasti. Již tři roky po otevření továrny byla Bystřice prohlášena za město. Díky rostoucím Thonetovým závodům docházelo k postupnému prostorovému i ekonomickému vzrůstu města. Dělníci, kteří přicházeli z okolních obcí, nemohli v Bystřici kvůli nedostatku domů najít ubytování. Proto docházelo k výstavbám nových dělnických kolonií na okraji města. V rozmezí sedmi let (1862-1869) narostl počet obyvatelstva o 11% a počtu domů o 17%. Oproti roku 1834 se zvětšil počet obyvatel v roce 1869 dokonce o 52% (762 ob.) a rozloha města se zdvojnásobila.

Tab. 2. Vývoj počtu domů a obyvatel v Bystřici pod Hostýnem v době otevření Thonetových závodů

rok	počet domů	počet obyvatel
1834	217	1 463
1862	225	2 000
1869	264	2 225

Zdroj: DOLÁKOVÁ, M. – HOSÁK, L.: Dějiny města Bystřice pod Hostýnem. Brno 1980, s. 52.

Stejně oživení růstu města jako Bystřice pod Hostýnem zažila také Chropyně. Zahájení provozu nového cukrovaru v 60. letech 19. století znamenalo příchod nových dělníků, pro které byly stavěny domy v ulicích Křižná, Závětrí a Nová. Zatím co mezi lety 1834-1869 narostl počet domů o 16,5% (ze 121 na 141 domů), v období 1869-1880 to bylo již o 64,5% (ze 141 na 232 domů). Počet obyvatel vzrostl v tomto rozmezí o 19% (ze 1 743 v roce 1869 na 2 081 ob. v roce 1880). Cukrovar byl postaven při severovýchodním břehu rybníka. Z hlediska budoucího rozvoje obce to ale nebylo příliš vhodné umístění. Obec se totiž mohla rozšiřovat právě pouze na severovýchod od náměstí, nebo podél okrajů nivy. Proto postupně začala vznikat dlouhá řada domů severozápadně od náměstí, soustředěná podél silnice do Zářičí. Obdobou se stala ulice Hrad při východním břehu rybníka.

Velký prostorový a populační růst také zaznamenalo největší sídlo sledovaného území, město Kroměříž. To se po převážnou část 19. století rozvíjelo spíše jako rezidenční a správní sídlo oblasti, zůstávající stranou právě vznikajícího průmyslu. V průběhu 1. poloviny 19. století zde docházelo k postupnému zanikání městského opevnění, čímž došlo k otevření vnitřního hradebního okruhu.

⁴³ DOLÁKOVÁ, M. – HOSÁK, L.: Dějiny města Bystřice pod Hostýnem. Brno 1980, s. 52.

Roku 1853 byly k městu připojeny předměstské osady Bělidla, Oskol, Novosady a Štěchovice a nezastavěná území mezi starým jádrem a integrovanými osadami byla postupně zaplňována novými domy. Docházelo tak nejen k prostorovému, ale také populačnímu růstu města. Zatím co v roce 1834 mělo město Kroměříž se svými předměstími 425 domů a 5 267 obyvatel, roku 1869 stálo v Kroměříži vč. integrovaných obcí 766 domů a žilo 9 918 osob. K téměř poloviční nárůst počtu domů (46%) došlo v rozmezí následujících třiceti let (1869-1900), počet obyvatel města vzrostl o 40% (4 017 ob.). V tomto sledovaném období nedošlo ovšem k nárůstu obyvatel ve starém městském jádru (zde dokonce poklesl počet domů z původních 564 na 485 a počet obyvatel ze 7 877 osob na 6 607 v roce 1900), ale především v jeho integrovaných obcích. Např. v části Bělidla došlo ke zvětšení počtu obyvatel a domů téměř desetkrát (z 219 v roce 1869 na 2 097 ob. v roce 1900, z 23 na 235 domů), městská část Novosady zaznamenala více než 170% nárůst obyvatel (z 364 na 1 011 ob.) a 230% nárůst počtu domů (z 29 na 96 domů). S takto extrémním příbytkem obyvatelstva Kroměříže souvisí především zahájení provozu větších průmyslových podniků (Rolnického akciového pivovaru a První kroměřížské strojírný a slévárny Lorenz) a výstavba železničních tratí Kroměříž-Hulín a Kroměříž-Kojetín, čímž docházelo k velkému přílivu obyvatel z venkova i vzdálenějších oblastí, kteří se usídlovali v okrajových částech města. Integrací předměstských obcí ke starému jádru se rozloha města zvětšila téměř třikrát. Od poloviny 19. století probíhal také ve městě živý stavební ruch, který byl odstartován zbořením dvou hlavních městských bran Vodní (Dolní) a Kovářské (Horní). Výstavba města ovšem neprobíhala živelně, v 60. letech byl vytvořen regulační plán, který novou výstavbu usměrňoval.

Tab. 3. Vývoj počtu domů a obyvatel v Kroměříži mezi lety 1834-1900

rok	počet domů		počet obyvatel	
	město a osady	celkem	město a osady	celkem
1834	Kroměříž 425 d. , Novosady 29 d. , Oskol 58 d. , Štěchovice 54 d.	566	Kroměříž 5 267 ob. , Novosady 304 ob. , Oskol 81 ob. , Štěchovice 520 ob.	6 826
1869	Kroměříž 564 d. , Bělidla 23 d. , Novosady 29d. , Oskol 81 d. , Štěchovice 69 d.	766	Kroměříž 7 877 ob. , Bělidla 219 ob. , Novosady 364 ob. , Oskol 913 ob. , Štěchovice 545 ob.	9 918

Tab. 3. Vývoj počtu domů a obyvatel v Kroměříži mezi lety 1834-1900 – pokračování

rok	počet domů		počet obyvatel	
	město a osady	celkem	město a osady	celkem
1900	Kroměříž 485 d., Bělidla 235 d., Novosady 96 d., Oskol 158 d., Příkopy 20 d., Štěchovice 69 d.,	1 123	Kroměříž 6 607 ob., Bělidla 2 097 ob., Novosady 1 011 ob., Oskol 1 878 ob., Příkopy 395 ob., Štěchovice 1 947 ob.	13 935

Zdroj: KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Praha 1998.; Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.; vlastní zpracování

3.2.1 Vliv železnice na vývoj sídel

Jedním z nejvýznamnějších symbolů průmyslové revoluce, jenž výrazně ovlivnil další vývoj sídel na sledovaném území, byla železnice. Její zavedení znamenalo velký rozmach průmyslové výroby v sídlech ležících podél tratí, kdy docházelo k podnícení rozvoje průmyslových komplexů a továren. S tím také souvisí populační, urbanistické a ekonomické změny obcí.

V roce 1836 při zpracovávání projektu železnice vedoucí z hlavního města monarchie Vídně do polského Krakova bylo původně uvažováno spojit všechna důležitá moravská posádková města právě s Vídní. Mezi tato významná města patřila také Kroměříž, jenž byla letním sídlem olomouckého arcibiskupa a tím pádem i středem politického a kulturního dění Moravy. Nakonec byla Severní dráha císaře Ferdinanda zřejmě kvůli nevyhovujícímu podloží neregulované řeky Moravy vedena místo Kroměříží nedalekým, tenkrát bezvýznamným městečkem Hulín. Morava ještě v 19. století nebyla zregulována a vytvářela kolem Kroměříže síť slepých ramen, jenž byly příčinou každoročních záplav. Město Kroměříž tak přesunutím železnice ztratilo sice možnost užší ekonomické spolupráce s ostatními významnými městy, na druhé straně si zachovalo svoji kulturní hodnotu a klid, které setrvávají dodnes. Není totiž vyloučeno, že by se z něj nestal stejný železniční uzel jakým je dnes nedaleký Přerov.

Prakticky jediným sídlem v okrese, které bylo nejvíce ovlivněno výstavbou Severní dráhy byl již zmíněný Hulín. Železnice sehrála velkou úlohu v hospodářském životě města. Ještě v 1. polovině 19. století se převážná většina obyvatel živila zemědělstvím. V roce 1834 zde žilo v 273 domech 1 968 obyvatel. Většina zdejších domů byla zděná, jen malá část měla patro. Obcí procházely dvě komerční silnice, jedna uherská a druhá z Kroměříže přes Holešov

do Valašského Meziříčí.⁴⁴ V městečku se nacházel pouze pivovar malého rozsahu. Zlomem v dlouhodobé stagnaci města byl konec 30. let 19. století, kdy došlo k zahájení výstavby železnice Severní dráhy císaře Ferdinanda. V té době zemědělské město přichází do styku s velkým množstvím dělníků nejen z Moravy, ale také z ciziny. Převážná část dělníků pracujících na výstavbě trati byla italské národnosti. Někteří z nich v čistě českém Hulíně a okolí zůstali natrvalo. V roce 1869 čítalo město již 317 domů s 2 338 obyvateli.

S příchodem železnice se začala pomalu rozvíjet průmyslová výroba. Byl zahájen provoz dvou mlýnů a cukrovaru Spolku moravských cukrovarů stojícího jižně od Žabínku, jenž byl napojený vlečkou na nádraží. Nově vznikající průmyslová zóna byla lokalizována jižně od nádraží.

Tab. 4. Vývoj počtu domů a obyvatel v Hulíně v době stavby železnice

rok	1790	1834	1869	1880	1900
počet domů	272	273	317	357	433
počet obyvatel	1 940	1 968	2 338	2 823	3 117

Zdroj: KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha 1997, s. 344.; Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.

Počátkem 70. let byla postavena druhá kolej Severní dráhy, do roku 1882 se připojila transverzální moravská trať Kroměříž – Hulín – Holešov – Bystřice pod Hostýnem a z Hulína se stala regionálně významná železniční křižovatka. S růstem hulínského nádraží stoupal také počet železničářů, tudíž obyvatel města a dráha musela pro ně začít stavět činžovní domy. Přibližně do 80. let se přírůstek počtu domů odehrával převážně na stávající, značně rozlehlé ploše města. Také později se sem soustřeďoval značný objem stavební činnosti, neboť dosavadní, vesměs přízemní maloměstská až vesnická zástavba byla nahrazována městskými patrovými domy s historizujícími fasádami. Již v posledním desetiletí 19. století začala vznikat nová velká městská čtvrť převážně rodinné zástavby mezi částí Žabínek, říčkou Rusavou a nádražím.⁴⁵ V roce 1900 měl Hulín již 3 117 obyvatel, což činí nárůst o 58% (1 149 obyvatel) oproti roku 1834 před zahájením stavby železnice.

⁴⁴ KOLEKTIV AUTORŮ: Hulín – dějiny a přítomnost města. Brno 1974, s. 55.

⁴⁵ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha, 1997. s. 345.

Jak již bylo zmíněno stavba Severní dráhy se i díky odporu obyvatel městu Kroměříži vyhnula. Přesto si Kroměřížané začali uvědomovat o co všechno kvůli nepřijetí železnice přišli. Přerov (ve kterém byl vybudován železniční uzel místo Kroměříže) byl do zahájení stavby středně velkým městem, ovšem po výstavbě dráhy začal vzkvétat průmyslově i hospodářsky. Město lidnatělo a jeho obyvatelstvo bohatlo. Od roku 1850 do roku 1869 narostl počet obyvatel Přerova o 61% (z původních 4 468 na 7 213). Proto byl v průběhu 70. let podán návrh na výstavbu sekundární dráhy, která by vedla z Kroměříže do Hulína. Největší zájem na přímém železničním spojení měli především obyvatelé Kroměříže a okolí odkázaní do té doby na povoznickou dopravu z a do Hulína. Již v roce 1880 byl zahájen provoz na trati Kroměříž-Hulín. Nová železnice přinesla Kroměříži spíše lepší spojení s okolními městy než impuls k rozvoji průmyslové výroby. Město bylo vždy především administrativním a kulturním centrem oblasti, v němž se nacházelo jen několik malých průmyslových podniků. Od poslední třetiny 19. století se však i zde pozvolna začal rozvíjet průmysl, zvláště potravinářský a později i strojírenský. Ale již v roce 1869 byl za řekou naproti Podzámecké zahrady postaven cukrovar. Ke konci století vyrostla jižně za Oskolím, při silnici do Kotojed, sladovna napojená na vlečku ze zborovické trati.

Vliv železnice na Kroměříž a jeho okolí byl tak významný, že již v následujícím roce 1881 byla započata stavba další tratě z Kroměříže přes Zdounky do Zborovic. Ta sice už nespojovala město s hlavní Severní drahou, ale byla stejně důležitá. Zdounecký soudní okres, do kterého spadalo i zborovické panství, byl v té době okresem s málo významnými, převážně zemědělskými obcemi. Celá oblast se vyznačovala téměř nerozvinutou průmyslovou výrobou. Ze všech 82 moravských soudních okresů byl okres Zdounky až na 67 místě co se týče počtu dělníků zaměstnaných v průmyslu.⁴⁶ Výrazným podnětem k oživení průmyslového podnikání se stala železnice. V polovině 19. století přešlo zborovické panství do rukou průmyslníků, kteří ve Zborovicích vybudovali cukrovar a v úrodném údolí se začali zasazovat o pěstování cukrové řepy. A právě zborovický cukrovar měl největší zájem na zřízení nové železnice vedoucí do Kroměříže, díky které vzrostl odbyt jeho výrobků. Do té doby byl nejen cukrovar, ale i celé Zdounecko komunikačně odkázaný pouze na pomalou a již neefektivní

---

⁴⁶ FIŠER, Z.: Zdounky. Staletí zapomenutých dějin 1298-1998. Zdounky 1998, s. 44.

silniční dopravu. Zavedením železnice byla zdejší sídla lépe spojena s Kroměříží, na 25% narostl také počet obyvatel zaměstnaných v místních průmyslových podnicích, přesto však převažujícím ekonomickým odvětvím zůstalo i nadále zemědělství, ve kterém ještě ve 30. letech 20. století pracovalo z téměř 23 000 obyvatel soudního okresu více než 55%.

V roce 1881 byla zahájena také stavba železnice z Hulína do Holešova. Ten byl sídlem především řemeslnických a obchodnických živností, z nichž některé v průběhu 19. století nabývaly charakter továrenské výroby. Největší zájem na tom, aby i přes Holešov vedla železnice, měli majitelé nově otevřeného cukrovaru a továrny cukrovinek Kneisl v nedaleké obci Všetuly. Napojení vlečky na trať vedoucí do Hulína a Kroměříže znamenalo nárůst poptávky a odbytu výrobků, stejně jako v případě cukrovaru ve Zborovicích. Výstavba železnice v Holešově také podpořila stavební vývoj města, především podél úpatí Hostýnských vrchů a Moravskoslezských Beskyd. Docházelo ke stavbě nových domů pro ubytování dělníků, převážná většina starých domů byla buď radikálně přestavěna nebo došlo k jejich zboření a nahrazení novými, moderními.

Na žádost továrníka Augustina Thoneta byla trať Hulín-Holešov v roce 1882 prodloužena až do nedaleké Bystřice pod Hostýnem, kde již od poloviny 19. století začal trvalý a novodobý růst města. Nové nádraží, situované do poměrně vzdálené polohy jihozápadně od města, vymezilo spolu s trasou železnice trojúhelné území mezi dosavadním městem, novou Nádražní ulicí a tratí, kde se začala soustředit novodobá výstavba města.⁴⁷

Jak již bylo zmíněno, řada dělníků pracujících na stavbě tratí se po ukončení výstavby nevracela domů, ale usazovala se v obcích podél nové železnice. Statistické ročenky proto v letech výstavby zaznamenávají pro tyto obce větší nárůst počtu obyvatel než u obcí, které se u tratě nenacházely. Např. mezi léty 1880 a 1890 došlo k nárůstu počtu obyvatel Holešova o téměř 9%, zatím co v předchozích letech měl tento nárůst pouze 4% hodnotu. O výrazném zvýšení počtu obyvatel Kroměříže také v důsledku výstavby železnice jsem se již zmínila (viz. kap. 3.2). Roku 1887 byla ještě vystavěna železnice vedoucí z Kroměříže do Kojetína, čímž došlo k přímému propojení regionu s největším městem Moravy Brnem.

---

⁴⁷ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl, Praha 1996, s. 422.

Vznik železničních tratí, které prakticky vytvořily síť po celém regionu, měl za následek kromě hospodářského růstu sídel na tratích i větší migraci obyvatelstva. Díky vlakům se cestování neuvěřitelně zrychlilo a velká města jako Olomouc či Brno se stala více dostupnými.

3.2.2 Územní rozvoj měst v 1. polovině 20. století

V rámci funkčního členění měst přistupuje 1. polovina 20. století k územnímu rozvoji, na rozdíl od následujících desetiletí, především s důrazem na kvalitu životního prostředí. Na okrajích měst se už nebudují pouze chudé dělnické části, ale postupně se začínají vytvářet zahradní vilové čtvrti rostoucí střední vrstvy obyvatelstva, které postupně obepínají celé město. Tento trend se samozřejmě projevil i u měst na Kroměřížsku. V západní Evropě pokračuje výstavba vilových čtvrtí v průběhu celého století, u nás je od 50. let přerušena tvorbou multifunkčních sídlišť.

Na počátku 20. století bylo v Kroměříži definitivně zregulováno koryto řeky Moravy. Hlavní koryto bylo zasypáno a jeho roli převzalo rozšířené přímé rameno po severovýchodní straně Bělidel, která tak ztratila dosavadní ostrovní polohu.⁴⁸ Výraznými prvky města se staly velký areál psychiatrické léčebny vystavěný přímo za Květnou zahradou, nemocnice, komplex kasáren při Velehradské ulici na tehdejší jihu města a nový hřbitov při silnici do Vážan. V prstenci od Štěchovic po Oskol, mezi nádražím a řekou a za tratí při cestě do Hulína vznikly nové obytné čtvrti. Výrazný růst města pokračoval až do konce 30. let. Historické jádro bylo již větších zásahů ušetřeno. Před 2. světovou válkou představovala Kroměříž velmi harmonický celek s možnostmi dotvoření urbanistické struktury především v jižní části. Nebyla zde dokončena bloková zástavba.⁴⁹

V Holešově od konce 19. století začal velký územní růst města, který pokračoval až do 2. světové války. Hlavní třídou se stala stará Kroměřížská ulice, která zprostředkovávala i spojení s nádražím, při němž vzniklo několik továren, a s areálem cukrovaru a čokoládovny západně od Všetul. Domky mezi Plačkovem a hřbitovem vznikaly od roku 1906. Směrem ke Všetulům,

⁴⁸ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Praha 1998, s. 220.

⁴⁹ tamtéž, s. 220.

byla vytyčena další paralelní ulice a z ní kolmé spojky a začala zde vznikat západní městská čtvrť.⁵⁰ Vlastní Všetuly zůstaly ještě odděleny nezastavěným územím. Výstavbě města západním směrem bránil zámecký park, takže došlo jen k omezené zástavbě podél cest.

Město Bystřice pod Hostýnem se v 1. polovině 20. století rozvíjelo jižním směrem. Na celé ploše zde vznikla na celé ploše uliční síť, která byla zastavěna rodinnými domky a vilkami. Město se rozvíjelo také na sever, ale žádný koncepčně řešený celek zde nevznikl, byly sem situovány jen některé průmyslové podniky. Největší průmyslový areál dřevařských závodů vznikl ale po západní straně města, mezi holešovskou silnicí a železnicí.

Počátkem 20. století se celkový charakter města Hulín dosti proměnil. Rozsáhlé hanácké selské grunty ztratily svůj tradiční charakter, protože docházelo k jejich postupné modernizaci. Probíhaly také změny v hulínském průmyslu. Hulínští pěstitelé řepy zřídili ve městě rolnický akciový cukrovar jako protiváhu dosavadního Spolku moravských cukrovarů ovládaného Němci. Vedle cukrovarů a mlýnů byla v obci zřízena cihelna a městská elektrárna. Přesto hlavním a nejdůležitějším výrobním odvětvím zůstalo v Hulíně i nadále zemědělství. Rozsáhlý hulínský katastr (2528 ha) byl ve své době největší na celé Hané. Největší objem výstavby připadl do 20. a 30. let 20. století. Stavělo se na jihozápadním předměstí a v prodloužení Kroměřížské ulice. Do poloviny století byla provedena také regulace Rusavy.

Největší novodobá zástavba v Chropyni vznikla za severovýchodní záhumenní cestou, která začala plnit funkci hlavní ulice, zčásti nahrazující komunikačně v podstatě izolované náměstí. Mezi touto ulicí a další souběžnou polní cestou byla vytyčena řada drobných paralelně řazených uličních bloků rodinné zástavby, jejichž dalšímu vývoji bránilo sousedství průmyslového komplexu a hřbitov, vzniklý v ose hlavní příčné ulice od náměstí.⁵¹

V Koryčanech se ke konci 19. století začala v severovýchodní části obce pomalu formovat menší průmyslová zóna, jejíž základ kromě starších skláren vytvořil postupně rostoucí areál Thonetovy továrny na ohýbaný nábytek. Těžiště novodobé výstavby bylo vázáno právě na průmyslový areál. Byly zde vytyčeny tři příčné ulice, při kterých vznikla nová koryčanská vilová čtvrť.

⁵⁰ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha 1997, s. 121.

⁵¹ tamtéž, s. 469.

Již v průběhu 19. století se u více zalidněných oblastí a větších sídel začaly prosazovat integrační tendence. Tyto snahy v podobě slučování obcí se na sledovaném území okresu Kroměříž více než v 19. a 1. polovině 20. století prosazovaly až po druhé světové válce. Jediným sídlem v okrese, které prošlo výraznou integrací ještě v industriálním období bylo město Kroměříž .

3.3 Období socialismu

V období po roce 1948 se v ČSR v územním rozvoji obcí přestal uplatňovat tržní faktor jak tomu bylo dříve. Místo něj nastoupily požadavky sociálně rovnostářské, vojenskostrategické, politické a extenzivně ekonomické. Docházelo k potlačení estetických, kulturních, historických a ekologických aspektů územního plánování. Nadstandardní péče byla věnována pouze budování památníků a komunistických sekretariátů. Jinak v sídlech vítězila uniformita a šed'. Historická jádra sídel ztrácela na významu. Zvláště nepříznivý byl vývoj stavu starších obytných ulicových domů. Anonymita vlastnictví bytů a domů a socialistické hospodaření státních bytových podniků zapříčinily devastaci celých bloků těchto domů.⁵²

Komunistický režim směřoval veškeré investice do těžkého průmyslu a masové bytové výstavby (sídlště). Především v období normalizace se vláda snažila postavit co nejvíce domů, bytů a ploch pro výrobu bez ohledu na kvalitu výsledného díla. Na rozdíl od západního světa byla v československých městech potlačována suburbanizace. Venkovská sídla od 50. let prochází vlivem kolektivizace a socializace výraznými změnami.

3.3.1 Kolektivizace venkova

Velmi výraznou změnu do celkového života venkovského obyvatelstva vnesla intenzivně prosazovaná idea kolektivizace a společného družstevního hospodářství. Postupně po roce 1948 s hlavním důrazem na roky 1949 –1952 začala být na celém českém venkově prosazována původní sovětská idea kolektivizace a združstevnění zemědělské výroby.⁵³ Okresu Kroměříž, jako okresu průmyslově-zemědělského, se kolektivizace venkova také výrazně dotkla.

---

⁵² KUBEŠ, J. – PERLÍN, R.: Územní plánování pro geografii. Praha 1998, s. 11.

⁵³ MV ČR [online]. © 2008 [cit. 2009-04-23]. Dostupné z URL <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>

Násilným znárodněním soukromých zemědělských usedlostí a statků a jejich scelováním do jednotných zemědělských družstev (na sledovaném území jich vzniklo 88) a státních statků docházelo k postupné degradaci kvality venkova, jeho struktury, sociálního klimatu a způsobu života. Byla pozměňována nejen tvář krajiny, kdy byly rozoráváním mezí a rušením remízků vytvářeny obrovské lány polí, ale také tvář samotných venkovských sídel, ve kterých docházelo ke stavbám velkých zemědělských objektů umístěných na okraj obce. Kolektivizace byla provedena ve velmi krátkém období a téměř bezzbytku. Z hlediska čistě ekonomických ukazatelů však byla bezpochyby velmi úspěšná. Ve velmi krátkém období se podařilo zvýšit rozlohy obdělávaných honů a díky masivně uplatněné technice se podařilo i velmi rychle zvýšit produktivitu práce na venkově.⁵⁴

Změna v organizaci zemědělské výroby se odrazila i v názorech na bydlení a bytové kultuře venkovských sídel také na Kroměřížsku. Rostoucí životní úroveň a změna hodnotových orientací se projevila v tom, že nejdříve mizely stavby, které se z důvodů použitého materiálu nedaly modernizovat, tj. ty, jež dnes řadíme k tradiční lidové architektuře. V důsledku dalšího vývoje, který směřoval ke snižování počtu osob zaměstnaných v zemědělství a vůbec ke stálému úbytku obyvatel vesnice, vznikala situace, kdy převážná většina, až dvě třetiny původně zemědělských usedlostí, není zaměstnáním majitelů vázána na zemědělskou výrobu. To se projevuje zvláště v dalším snižování počtu původních hospodářských prostor na úkor obytných.⁵⁵ Nová výstavba byla situována jednak ve stávající zástavbě na místě asanovaných starých usedlostí, jednak mimo původní jádro vytvořením nové ulice v rámci intravilánu. Mezi těmito dvěma druhy nové výstavby se projevují určité rozdíly, dané možnostmi stavebního místa. V prvním případě zachovává novostavba stávající zástavbu s okapovou orientací a sedlovou střechou. Nová zástavba mimo jádro obce nedodrží tyto zásady a má ráz městské rodinné výstavby. V souvislosti s rekonstrukcí bytového fondu a novodobou výstavbou docházelo i ke změnám řešení úpravy prostranství před domy a veřejných ploch. Původní trávníky a vysazené ovocné stromy byly v 60. a 70. letech nahrazovány květinovou a parkovou výsadbou. Pravidelná řadová zástavba dovozovala

---

⁵⁴ MV ČR [online]. © 2008 [cit. 2009-04-23]. Dostupné z URL <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>

⁵⁵ VÁLKA, M.: Socializace venkova a tradiční rolnická usedlost na východní Hané. In: *Socializace vesnice a proměny lidové kultury*. Uherské Hradiště 1984, s. 142.

i vybudování dlážděných chodníků po celé vesnici a rovněž hlavní komunikace získaly bezprašný povrch.⁵⁶

Kolektivizace venkova se odrazila také v demografické rovině. Násilným zasahováním do života venkovského obyvatelstva docházelo k postupnému vylidňování a stárnutí venkova a ke ztrátám základních prvků soužití venkovské komunity. Na Kroměřížsku docházelo k největšímu odlivu především mladých lidí z venkova v průběhu 70. a 80. let, kdy statistiky z toho intercensálního období vykazují téměř u všech venkovských obcí mírný pokles obyvatelstva. Naopak větší sídla v okrese, především města, vykazují jeho výrazný nárůst. S tím také souvisí zvyšující se podíl městského obyvatelstva z 54% (56 435 ob. ze 104 507 ob. okresu) v roce 1970 na 61,1% v roce 1991 (65 981 ob. ze 107 988 ob. okresu).

Kolektivizace se dotkla všech venkovských sídel v okrese bez výjimky. Jako příklad uvedu obec Rataje ležící 4 km jihozápadně od Kroměříže. Rataje jsou typickou hanáckou zemědělskou vesnicí s půdorysem tzv. ulicovkou. Vždy patřily k nejbohatším obcím v okrese. Ve sčítacím roce 1930 se v obci uvádí celkem 551 obyvatel bydlících ve 112 domech. Více jak polovina z nich vlastnila hospodářství, tzv. grunt. Většina domů stojících v obci měla uspořádání typického hanáckého statku (viz. kap. 3.1.4.1). Již v roce 1948 patřily Rataje mezi prvních deset obcí, ve kterých byla ustavena zemědělská parcelační komise, jenž měla provést vyvlastnění a parcelaci polí patřících k ratajským gruntům. V následujícím roce pokračovalo také postátňování obchodů. Roku 1950 bylo založeno JZD s původním názvem Niva, později Haná. Postupně docházelo k proměňování vzhledu obce. Na západním okraji obce byl vybudován komplex družstevních zemědělských budov. Již nepotřebné hospodářské části domů byly bourány, popřípadě přestavovány na obytnou funkci. V 70. letech byly vystavěny tehdy moderní budovy místního národního výboru a obchodu Jednota. Na okrajových částech mimo hlavní linii obce vyrostla nová zástavba rodinných domů městského typu. Stejně jako i v jiných obcích, také v Ratajích došlo vlivem kolektivizace k poklesu počtu obyvatel. V roce 1960 se k Ratajům připojily okolní obce Popovice a Sobělice. Počet obyvatel obce tak sice vzrostl na 1 112 v roce 1961, ale již od tohoto roku dochází k trvalému poklesu obyvatelstva

---

⁵⁶ VÁLKA, M.: Socializace venkova a tradiční rolnická usedlost na východní Hané. In: *Socializace vesnice a proměny lidové kultury*. Uherské Hradiště 1984, s. 143.

a to až do počátku 90. let. Celkově došlo k propadu o 18% obyvatel (z 1 112 v roce 1961 na 931 v roce 1991).

3.3.2 Územně správní reforma 1960

Po nástupu komunistického režimu v únoru 1948 se v rámci územní organizace státu nacházely na území dnešního okresu okresy dva – Holešovský a Kroměřížský. Oba spadaly pod Gottwaldovský kraj. Holešov byl v té době významným téměř sedmi tisícovým okresním městem se sídlem okresního národního výboru a dalších institucí. Ke konci 50. let se ale začaly projevovat nedostatky ve veřejné správě. Z toho důvodu proběhla v Československu roku 1960 velká územně správní reforma, která následně platila až do roku 1990. V rámci reformy došlo k redukci krajů a okresů, řada obcí byla sloučena. Územní reorganizace se dotkla také okresu Holešov, který byl zrušen a všechny jeho obce se musely přidružit k okresu Kroměříž. Odebrání statusu okresního města byla pro město Holešov obrovská ztráta. Město ztrácelo možnosti velké bytové výstavby, postupně docházelo k útlumu průmyslové výroby. Všechny okresní úřady a instituce jako Okresní národní výbor (ONV), Okresní oddělení veřejné bezpečnosti (OOVB), okresní výbory masových organizací, Okresní průmyslový podnik, ale i pojišťovna, banka a spořitelna se postupně stěhovaly z Holešova do Kroměříže. Holešov se postupně stával městem třetího řádu. Měnil se ale také jeho ráz. Z živého okresního města, kde vládl čilý ruch lidí přijíždějících z venkova na úřady, se postupně stávalo venkovská provinční obec. Zrušení politického okresu Holešov se také projevilo ve zpomalení nárůstu počtu obyvatel v bývalém okresním městě. Zatím co okresní město Kroměříž mělo v období let 1961-1970 nárůst o 1 502 obyvatel, což je 7,5% oproti roku 1961, v Holešově narostl počet obyvatel ve stejném období pouze o 140, což je pouhý 1,5% nárůst. Jako jedinou výhodu ve zrušení okresu viděli obyvatelé Holešova v tom, že po odcházejících úřadech se uvolňovaly prostory, kterými se dařilo vyřešit dosti špatnou bytovou situaci ve městě.

V rámci územněsprávní reformy došlo ke zrušení i soudního okresu Zdounky, jehož obce s výjimkou Dětkovic byly připojeny k okresu Kroměříž. Reforma z roku 1960 zasáhla také do života města Koryčany. Zanikl malý okres Kyjov a k okresu Kroměříž byly připojeny jeho bývalé obce Jestřabice, Koryčany

a Lískovec. Koryčany, které do té doby byly svojí velikostí, společenským, kulturním a hospodářským významem druhým nejvýznamnějším sídlem v kyjovském okrese, se staly téměř bezvýznamným městem na periferii okresu Kroměříž. Do dnešní doby obyvatelé Koryčan spíše tíhnou k městu Kyjov. Více obyvatel dojíždí za zaměstnáním a do škol do Kyjova a okolí, než do téměř 30 km vzdáleného okresního města.

3.3.3 Integrace obcí

Již od 60. let byly v Československu ve správní oblasti patrné centralizační snahy oslabit pozici obcí a posílit pozice vyšších územních celků. V řadě obcí tedy postupně docházelo k rušení místních národních výborů (MNV) a jejich funkci přebíraly sousední větší obce. Celé se to nazývalo procesem integrace obcí, při kterém docházelo ke snižování jejich počtu z celkových 11 963 v roce 1961 na 7 059 v roce 1985. Tento trend byl čistě administrativní, malé obce byly připojovány k městům jako místní části, popřípadě byly slučovány pod tzv. střediskovou obec.

Celý proces vytváření "střediskových" obcí souvisí právě s těmito centralizačními snahami. Kategorie "středisková obec" byla oficiálně zavedena v roce 1982 podle novely posledního zákona o národních výborech č. 69/1967 Sb. O tom, která z obcí bude mít tento status, rozhodoval okresní národní výbor. Ve střediskových obcích působil MNV s rozšířenou působností, což mělo snížit náklady na správu. Obce sloučené pod tento MNV byly touto cestou v podstatě násilně deklasifikovány - ztratily svoji původní správní samostatnost. Do střediskových obcí proudily všechny investice, výstavba veřejných staveb, rodinných domů, i zařízení agroprůmyslu. Ostatní vesnice měly mít jen nerozvojovou funkci nebo byly určeny k postupnému zrušení. Administrativně-byrokratickým uplatňováním střediskových sídel byl poznamenán hlavně venkov. Postupné rušení aktivit v nestřediskových obcích jako jsou školy, obchody či zdravotní střediska, likvidace i zbývajících pracovních příležitostí a omezení individuální výstavby přimělo především mladší část populace k odchodu z těchto obcí.

Status střediskových obcí obvodního významu v kroměřížském okrese měly města Kroměříž, Holešov a Bystřice pod Hostýnem. Do těchto sídel proudily

přednostně největší výrobní i finanční prostředky a prováděla se zde soustředěná výstavba. Jedním ze středisek místního významu byla na Kroměřížsku obec Zdounky. Status střediskové obce Zdounkám výrazně pomohl. Zatím co v přidružených obcích Cetechovice, Roštín, Troubky a Zdislavice (nestřed. sídla trval. významu) docházelo k postupnému úbytku obyvatelstva v rámci rušení všech aktivit, ve Zdounkách bylo v 70. letech vystavěno nákupní a kulturní středisko. Obec také zaznamenala nárůst výstavby domů. Moderní stavby středisek nerespektovaly nejen původní urbanistický a architektonický ráz obce, ale byly také důvodem zániku drobných obchodů z okolních přidružených obcí. Tím postupně docházelo ke ztrátě jejich sociálního významu. (střediskové obce viz. příloha 27)

Od sčítání v roce 1961 se počet jednotlivých obcí v okrese Kroměříž na základě integrací měnil. Z 95 obcí v roce 1961 vzniklo do roku 1980 integrací 77 obcí.⁵⁷ Jedno z největších slučování sídel na Kroměřížsku proběhlo ke dni 15.8.1976, kdy zaniklo celkem 22 obcí. Ty se staly místními částmi obcí, ke kterým byly přidruženy. Nejvíce na této integraci profitovala města Bystřice pod Hostýnem, Holešov a obec Zdounky, ve které narostl počet obyvatel o téměř 60%. K Bystřici pod Hostýnem bylo integrováno celkem 5 okolních obcí, čímž se město poprvé ve své historii dostalo nad hranici 10 000 obyvatel. K městu Holešov se připojilo dokonce obcí 6 (viz. příloha 26). Integrace pokračovala i v 80. letech a počet obcí se snížil až na 61. V této době bylo nejvíce obcí přidruženo jako místní části ke Kroměříži a Litenčicím (viz. příloha 26).

3.3.4 Druhé bydlení

Politika komunistického režimu, která zakazovala občanům Československa vycestovat do západních kapitalistických států, byla impulsem ke vzniku československého fenoménu chalupaření a chataření, tzv. druhého bydlení. Tyto aktivity byly jedinými povolenými, kde mohl občan individuálně uskutečňovat svoje vlastní plány a zájmy.

Na sledovaném území okresu Kroměříž se rekreační aktivita obyvatelstva soustředila spíše do vesnických sídel ležících v Hostýnských vrších a v Chříbech než do sídel nacházejících se v rovině Hané. Je to zapříčiněno především krajinným rázem, kde blízkost hor a lesů přidává těmto místům na atraktivitě. Lidé v těchto

---

⁵⁷ Český statistický úřad [online]. © 2003 [2009-04-06]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/kraje/zl/publ/2003/sldb/km/data/1.htm#12>>

obcích využívali postupně uvolňovaného domovního fondu, kdy si ze starých domů, které buď zdědili nebo odkoupili, vytvářeli chalupy. V mnoha případech si také stavěli chaty ve vznikajících chatových osadách.

Chalupáři se také zasloužili o více či méně úspěšnou záchranu celé řady starších venkovských objektů, které by nenávratně zanikly nebo neopravitelně chátraly. Na druhou stranu celá řada přestaveb rekreačních chalup byla provedena velmi nešetrně. Především chalupaření a později i dlouhodobé sezónní trávení volného času na chalupách se stává velmi omezeným zdrojem pro mírný růst počtu obyvatel v rekreačních oblastech. Na druhou stranu rekreační chalupy jsou sezónně využívány především penzisty, takže jejich přínos pro např. ekonomickou základnu obce je velmi malý.⁵⁸

K nejznámějším a největším rekreačním obcím na Kroměřížsku patří obec Rajnochovice ležící na východním okraji okresu. V současnosti má 522 obyvatel, s příjezdem rekreatantů se tento počet zvýší až o 1/3. Dalšími nejvyhledávanějšími rekreačními obcemi a oblastmi jsou Rusava, chatové osady Kamínka a Hořansko v Chříbech Roštín, chatová oblast Kudlovská Dolina a obce na Koryčansku.

3.3.5 Rozvoj měst v období socialismu

V Kroměříži se po roce 1945 rozvoj města výrazně zpomalil, v 70. a 80. letech však dostal novou dynamiku. Nová výstavba, v níž se uplatnila jak rodinná, tak i sídlištní forma zástavby, znamenala organické rozšíření a doplnění uliční sítě po obvodu města, především na jižní straně a na severozápadě pod kopcem Barbořina, kde vznikla nová obytná čtvrť. Zástavba se rozvinula i podél silnice do Rataj a ve Vážanech, které se staly součástí souvislé aglomerace. Za řekou se v izolované poloze na starších základech rozvíjela nová rodinná výstavba Dolních Zahrad. Namísto zbořené synagogy se dominantou Komenského náměstí stal nový Dům kultury. Vnější městské čtvrti zůstaly zachovány v poměrně ucelené podobě.⁵⁹

V období socialismu bylo v Holešově již v 50. letech vybudováno sídliště na jihozápadním okraji města. Po urbanistické stránce došlo k dotvoření intravilánu do značně ucelené podoby. Nejvíce se stavělo v západní části města,

---

⁵⁸ MV ČR [online]. © 2008 [cit. 2009-04-23]. Dostupné z URL <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>

⁵⁹ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Praha 1998, s. 220.

kde došlo k organickému propojení se Všetuly, které byly mimoto rozšířeny po západní cestě směrem k cukrovaru a staly se tak nedílnou součástí města.⁶⁰

Bystřice pod Hostýnem v období socialismu rostla nejen v severní polovině města, kde se soustředila nová sídlištní výstavba, ale také ve východní části, ve které do 80. let došlo téměř k úplnému propojení Bystřice se sousední Chvalčovou Lhotou a s Chvalčovem. Rozvinula se zde rodinná výstavba. Také západní část města byla rodinnou výstavbou propojena s místní částí Rychlov. Historické jádro města si udrželo památkový charakter s dominantním postavením kostela a zámku.

V Hulíně se po roce 1945 definitivně vymezila na jihovýchodě města průmyslová zóna, když byla mezi cukrovarem a železniční tratí vybudována velká strojírna. Postupně bylo dobudovávána i jihovýchodní městská čtvrť, kde se jednalo především o sídlištní výstavbu. Nové domy vznikaly také na západním okraji města a v severovýchodním prodloužení Kroměřížské ulice. V období socialismu byla především zástavba vnitřního města a starých předměstí zmodernizována a město tak zcela ztratilo svůj architektonický ráz.

V 50.-80. letech zaznamenala Chropyně největší nárůst počtu obyvatel, a proto byla roku 1970 povýšena na město. Od roku 1950 do roku 1991 došlo ke zvýšení počtu obyvatel o 116% (z 2 470 ob. na 5 338). Takto výrazný nárůst souvisel především s výrazným rozšířením zdejšího cukrovaru, který byl na konci 50. let přeměněn na chemickou továrnu. Celou průmyslovou zónu v severovýchodní části obce následně doplnily i menší závody stavebního průmyslu a zemědělské výroby. S vysokým nárůstem počtu obyvatel se zvýšila také stavební činnost, když již v 50. letech začala výstavba nového sídliště. Historického jádra se tento rozvoj příliš nedotkl a náměstí si doposud zachovává svůj polovenkovský charakter. Nenarušena zůstala i lužní krajina západně a jižně od města. Také Zámecký rybník byl obnoven v původním rozsahu a tvoří důležitý krajinný prvek města.

Ve 2. polovině 20. století Koryčany již nerostly. Díky rozvoji a výstavby Blišic a Lískovce směrem k jihu došlo k propojení těchto vesnic s intravilánem Koryčan. Vlastní město si udrželo polovenkovský ráz velkým zastoupením přízemní zástavby. V roce 1959 byl na náměstí postaven dům služeb a roku 1961 radnice. Mimo náměstí byl také roku 1959 vybudován kulturní dům a na křižovatce silnic

---

⁶⁰ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha 1997, s. 121.

za městem vyrostl sportovní stadion. Tato rozsáhlá přestavba byla jedním z předpokladů povýšení na město v roce 1967. Památkový význam Koryčan vyplývá ze zachované půdorysné struktury a barokních dominant zámku a kostela.⁶¹

Od 50. let ztrácely venkovské obce obyvatelstvo migrací ve prospěch měst, od 60. let zvláště měst okresních. Největší počet obcí, ze kterých odcházeli lidé do měst pocházelo na Kroměřížsku ze skupiny obcí s méně než 1 000 obyvateli. Větším obcím narůstal počet obyvatel, přičemž největší absolutní přírůstek mělo v 70. letech okresní město Kroměříž, téměř 14% obyvatel (v absolutní hodnotě 3 357 ob.). Nejvíce obyvatel ubylo ve skupině obcí s méně než 1 000 obyvatel v průběhu 70. let., kdy došlo k propadu o téměř 10%. Naopak v obcích nad 5 000 obyvatel došlo k rapidnímu nárůstu počtu obyvatel o 25%. Přispěla k tomu především Chropyně, která v průběhu 70. let zaznamenala celkový přírůstek 1 559 osob.

3.3.6 Sídlištní výstavba

Období po roce 1948 přináší do výstavby sídel nový trend – sídliště. Aby byla města schopna pojmout obyvatele, kteří odcházeli z venkova do měst, bylo rozhodnuto řešit bytový problém po vzoru vyspělých zemí zakládáním nových sídlišť stavěných na tzv. zelené louce. Sídliště je sídelním celkem na okraji města, tvořený mnohapatrovými obytnými domy, které jsou téměř stejné. Uvnitř domů se nachází víceméně podobné byty s jednotným půdorysem a minimálním příslušenstvím. Mezi domy je „země nikoho“ po níž jsou vedeny automobilové komunikace a pěší cesty. V určitých místech lze nalézt různá veřejná zařízení, jako jsou školy, obchody a stanice veřejné dopravy, spojující obyvatele s centry měst. Vlastností sídlišť je obvykle absence pracovních příležitostí, což vede k jejich hromadnému opouštění ráno za prací a následnému odpolednímu návratu. Také v rámci srovnání se staršími částmi měst mají vyšší technické vybavení bytů s koupelnami a ústředním topením.⁶²

Ke konci 40. let a především v průběhu 50. let byla v československých městech budována první sídliště sestávající z cihlových bytových domů. Jedno z prvních měst v okrese, kde se tato sídliště začala stavět byl Holešov. Již v roce 1949 začala firma Svit s výstavbou činžovních domů v prostoru lokality

⁶¹ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Praha 1998, s. 73.

⁶² HRŮZA, J.: Vývoj urbanismu II. Praha 1996, s. 323-324.

U Letiště. V Hulíně národní podnik Závody přesného strojírenství postavil pro své zaměstnance celkem tři činžovní domy v trati u potoka Žabínku. V 50. letech bylo také pro nově příchozí obyvatele města vystavěno sídliště Leninova čtvrť (dnešní Višnovce). Několik cihlových činžovních domů se vystavělo také v Bystřici pod Hostýnem. Tyto domy tvořily základ pro pozdější vybudování sídlišť Na Bělidlech a Pod Zábřehem. Největší sídliště činžovních domů se postavilo v okresním městě Kroměříž. Od počátku 50. let bylo budováno celkem 35 cihlových třípodlažních domů pro potřeby ubytování rodin vojáků sloužících v kroměřížských kasárnách. Asi největší vliv na změnu celkového charakteru obce měla výstavba sídliště v Chropyni, která probíhala mezi 50.-80. lety. Sídliště bylo stavěno pro zaměstnance podniku Technoplast, který v době svého největšího rozmachu zaměstnával několik tisíc osob. V současnosti zaujímá sídliště s cihlovými i panelovými domy téměř ¼ města.

Ve druhé polovině 20. století se v západní Evropě i ve všech socialistických zemích prosazuje také v rámci bytové výstavby panelová technologie. Ne jinak tomu bylo i v Československu. Zatímco v kapitalistických zemích výstavba panelových domů ustává již počátkem 70. let, v komunistickém bloku právě v tomto období zaznamenává svůj vrchol a ustává až pádem režimu na počátku 90. let. Důvodem tak velkého úspěchu této technologie byla především její úspora, kvantitativní výkonnost a revoluční tempo oproti již zmíněné výstavbě cihlových domů. Všechny tyto vlastnosti umožňovaly vybudování nové městské čtvrti za dobu několika málo let. A přesně to doba druhé poloviny 20. století, neustále řešící bytovou krizi v důsledku odlivu lidí z venkova do měst, potřebovala. Uniformní a standardizovaná panelová výstavba, jenž se stala jednou z ikon komunistického režimu, se tedy nevyhnula ani městům okresu Kroměříž, solitérní „paneláky“ můžeme ale nalézt také v některých větších vesnických obcích.

Pro okresní město Kroměříž znamenala panelová sídliště novou dynamiku výstavby. V již zmíněném časovém období bylo totiž postaveno téměř 3 000 bytů. Zástavba se rozrostla podél silnice do obce Rataje a ve Vážanech, které se v té době staly další kroměřížskou městskou čtvrtí. Sídliště Slovan vystavěné z cihlových činžovních domů bylo o nové panelové domy rozšířeno v průběhu 60.-70. let. Stará čtvrť Bělidla při pravém břehu Moravy nevyhovující již svojí kvalitou a stářím budov byla zcela zbořena, stejně dopadla i východní část staré čtvrti Oskol. Na jejich místech se mezi lety 1967-1976 ve dvou etapách postavila dvě panelová

sídliště nesoucí jména bývalých čtvrtí. Dohromady tak bylo vytvořeno na 1 500 bytových jednotek. Poslední, nejmladší sídliště Zachar I. a II. bylo vyprojektováno v jihozápadní části města v průběhu 80. let. V 70. letech v rámci programů rozvoje měst byla v Kroměříži na severozápadní straně města, mezi Podzámeckou zahradou a kopcem Barbořina, zahájena výstavba nejrozsáhlejšího souboru rodinných domů (cca 450 domů).

Pro Holešov, druhé největší město okresu, nebyla výstavba sídlišť příliš charakteristická, nová výstavba probíhala spíše formou rodinných domů. Přesto se od konce 60. let začaly připravovat plány na výstavbu panelového sídliště. Mělo vzniknout na místě staré městské čtvrti Novosady, jež byla stejně jako staré kroměřížské čtvrti srovnána se zemí. Do konce 70. let se Stavebnímu bytovému družstvu Novosady podařilo postavit cca 700 bytových jednotek v blocích Novosady I.-IV. Z důvodu asanace starých domů opět ale vzrostla v Holešově poptávka po bytech, proto muselo být přistoupeno výstavbě dalších panelových domů na Kráčinách.

Svízelná bytová situace ve městě také stála za rozhodnutím vybudovat panelové sídliště v Bystřici pod Hostýnem. Zde pod vedením Stavebního bytového družstva Květnov byla roku 1969 zahájena výstavba „paneláků“ na sídlištích Na Bělidlech a Pod Zábřehem.

V městečku Hulín byla stavba prvních dvou panelových tříposchod'ových domů na sídlišti Žabínek zahájena již v roce 1957. Pro představu rychlosti výstavby, trvala podle místní kroniky hrubá stavba těchto dvou domů necelé tři týdny a za půl roku se stěhovali již první nájemníci. Na konci 70. let Hulíňané zahájili stavbu dalšího panelového sídliště Družba (Žabínek II.), jenž mělo po dokončení prací v roce 1980 celkem 750 bytových jednotek. Velká čtvrť rodinných domků s názvem U Stavů byla vystavěna v průběhu 70. let podél cesty do Holešova. Celkem zde stojí 16 soliterních rodinných domů se zahrádkami a 75 rodinných řadových domů se 150 byty a zahrádkami za domy.

Do roku 1970 bylo v Chropyni dostavěno sídliště Díly. Nejvíce bytů (373 jednotek) zde pro své zaměstnance vystavěl národní podnik Technoplast, 60 bytových jednotek bylo družstevních a 22 patřilo státnímu statku.⁶³

---

⁶³ SADYKOVÁ, H.- MACHALÍK, K.: Historie a současnost města Chropyně. Chropyně 2008, s. 64.

Ačkoliv výstavba sídliště celkově přispěla k rozvoji a růstu Chropyně, původnímu vzhledu obce spíše uškodila.

V rámci nových panelových sídlišť byla včetně bytových jednotek budována také zařízení občanského vybavení jako školy, mateřské školy, jesle, pošty, garážové komplexy, nákupní střediska a střediska volného času a odpočinku. Sídlíště tak ve své době uspokojovala téměř všechny potřeby svých obyvatel. Z architektonicko-urbanistického hlediska je panelová výstavba hodnocena spíše záporně, určitým pozitivem snad je jen vyšší bytový komfort než jaký nabízela výstavba starší.

Velká většina činžovních i panelových domů byla postavena stavebními bytovými družstvy, či podniky. Přesto zde existovala řada domů, jenž byly vystavěny i ze státních a soukromých investic (převážně rodinné domy).

Tab. 5. Výstavba domů ve vybraných sídlech

sídlo	domy postavené			
	do 1919	1920-1945	1946-1980	1981-2001
Bystřice pod Hostýnem	254	333	712	466
Holešov	254	405	846	489
Hulín	113	169	623	253
Chropyně	39	106	342	194
Koryčany	168	146	320	191
Kroměříž	523	794	1 860	1 035
Morkovice-Slížany	81	99	344	203

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 2003 [2009-04-10]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/okresy/CZ0721>>

Jak ukazuje tabulka, největší nárůst počtu nově postavených domů ve městech okresu Kroměříž byl právě mezi lety 1946-1980, tedy v době největší socialistické výstavby. V tomto období došlo k největšímu procentuálnímu nárůstu oproti předchozímu období 1920-1945 v Hulíně. Bylo zde postaveno o téměř 270% více domů. Nové domy byly stavěny místními průmyslovými podniky Tos, Náradí Hulín, Šohaj v době své největší expanze pro své zaměstnance. Naopak nejnižší procentuální nárůst novostaveb, pouhých 108%, zaznamenal Holešov. Jednou z příčin takto nízké hodnoty je již zmíněné zrušení politického okresu Holešov a degradace Holešova na „obyčejné“ město v okrese (viz. kap. 3.3.2).

4 Současné charakteristiky vývoje měst a sídelního systému

Po pádu komunistického režimu ke konci roku 1989 dochází k výrazným změnám nejen ve společnosti, ale také v sídelní struktuře. V rámci transformace venkova a následného programu obnovy venkova dochází k postupné reorganizaci jejich samosprávy, řešení problematiky stavebních struktur na venkově a v krajině a k proměnám života obyvatel venkova. Také se navyšuje počet obcí v důsledku jejich dezintegrace. V městských sídlech se postupně začínají projevovat suburbanizační tendence.

4.1 Dezintegrace obcí

Obnovení demokratické formy vlády o roce 1989 se projevilo ve znovuzavedení obecní samosprávy. Zákonem č. 367/1990 Sb. byla po 40. letech znova obnovena samospráva obcí. Tento zákon nově a relativně rozsáhle vymezil samosprávné kompetence obcí. Reakcí na nové právní vymezení „svobodných“ obcí a současně reakcí na bývalé centralistické uplatňování střediskové soustavy a direktivního řízení investiční činnosti byla masivní desintegrace obcí.⁶⁴ Na sledovaném území okresu Kroměříž se v průběhu roku 1990 osamostatnilo celkem 10 obcí. Po roce 1991 vzniklo osamostatněním některých částí obcí 9 nových obcí (viz. příloha 26). Celkově tak v roce 2001 bylo na Kroměřížsku 80 obcí. Dne 1.1.2007 byla obec Bělov administrativně přesunuta do okresu Zlín. V současnosti se tedy v okrese Kroměříž nachází 79 obcí a 129 místních částí.

4.2 Reforma státní správy

Po roce 1989 jsou kromě obnovené obecní samosprávy zavedeny i pověřené obecní úřady, tzv. obce II. stupně. Tyto obce v rámci přenesené působnosti vykonávají na svém území státní správu v rozsahu přiznaném „obcím s pověřeným obecním úřadem“. Obvykle tuto státní správu vykonává také pro ostatní obce v okolí.⁶⁵ Na Kroměřížsku se těmito obcemi staly Bystřice pod Hostýnem, Holešov,

⁶⁴ MV ČR [online]. © 2008 [cit. 2009-04-23]. Dostupné z URL <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>

⁶⁵ Wikipedie [online]. © 18.11.2008 [2009-04-22]. Dostupné z URL <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C4%9B%C5%99en%C3%A1_obec>

Hulín, Chropyně, Koryčany, Kroměříž, Morkovice-Slížany. Ke dni 1.1.2003 zanikl okresní úřad a vznikly nové obce s rozšířenou působností, tzv. obce III. řádu, které jsou mezičlánkem přenesené působnosti státní správy mezi krajskými úřady a obecními úřady. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností mají oproti ostatním obecním úřadům některé oblasti působnosti navíc, a to nejen pro svůj vlastní, základní správní obvod, ale zpravidla i pro další obce v okolí.⁶⁶ V okrese se nachází ORP Bystřice pod Hostýnem, Holešov a Kroměříž (viz. příloha 1, 2 a 16).

4.3 Venkovská sídla

Po roce 1989 dochází ke změně vlastnické struktury venkova a zemědělství. Poklesla zaměstnanost v zemědělské prvovýrobě, změnily se nabídky pracovních příležitostí i způsob života na venkově. Venkovská obec se na rozdíl od období socialismu stává relativně samostatným subjektem, kde roste význam obecního zastupitelstva. Sociální struktura venkova je tvořena ekonomicky aktivním obyvatelstvem, mladými lidmi a především seniory, jejichž počet v poslední době v důsledku demografického stárnutí obyvatelstva výrazně roste.

4.3.1 Transformace venkova po roce 1989

Na českém venkově stejně jako v celé společnosti došlo k mnoha převratným změnám. V roce 1991 byl vydán transformační zákon, který měl za úkol transformovat původní zemědělská družstva. V praxi to znamenalo vypořádání nároků původních členů družstev a vymezení vlastnických podílů současných členů družstev. I přes konec komunistického režimu byla ale většina zemědělských podniků zachována jako pokračovatelé bývalých JZD. Ovšem soukromně hospodařící zemědělci nebo rodinné ekofarmy, které vznikaly v západní Evropě, se na českém venkově téměř neprosadily.

Od počátku 90. let došlo také k postupným pozitivním změnám v občanské vybavenosti vesnic. Zatím co dříve se nacházela nákupní centra pouze ve střediskových obcích a do ostatních zajížděla jen pojízdná prodejna s omezeným sortimentem, po revoluci byly velmi rychle i v těch nejmenších obcích obnoveny malé obchody či jiné služby. Postupně roste i kvalita bytového fondu a vybavení

---

⁶⁶ Wikipedie [online]. © 16.12.2008 [2009-04-22]. Dostupné z URL <http://cs.wikipedia.org/wiki/Obec_s_roz%C5%A1%C3%AD%C5%99enou_p%C5%AFsobnost%C3%AD>

venkovských domácností. Dochází ke zlepšování standardu technického vybavení, zejména kanalizace, čištění odpadních vod, vodovodu či plynofikace. Obnovují se spolkový a kulturní život obcí, na Kroměřížsku se ve velké míře obnovuje také vztah k náboženství a k duchovním hodnotám, i když ty zde měly silnou pozici i v dobách komunismu. Také se obce začínají více věnovat svým historickým památkám. Všechny tyto změny jsou uskutečňovány především díky finančním prostředkům pocházejícím z programu obnovy venkova, který v České republice běží již od počátku 90. let.

Další velmi výraznou změnou s ekonomickým a sociálním dopadem, která výrazně ovlivnila život na venkově byla postupná redukce veřejné, hlavně autobusové, dopravy. Ta do roku 1990 zajišťovala každodenní spojení měst v okrese s venkovem včetně víkendů a státních svátků. Do každého sídla zajíždělo přibližně 5-10 spojů. Linky byly paprskovitě vedeny z okresního města na okraj okresu. To vše se po roce 1989 výrazně změnilo. Došlo k výraznému omezení počtu linek a spojů, což vedlo k tomu, že lidé jezdící do měst za prací či škol začali využívat individuální dopravu. Omezení veřejné dopravy mělo velký sociální dopad také na starší obyvatele v důchodovém věku, kteří byli na veřejnou dopravu zcela odkázáni. Redukcí autobusových spojů v průběhu 90. let došlo k výraznému omezení mobility venkovského obyvatelstva vůbec.

4.3.2 Obyvatelstvo venkova

V rámci migračních pohybů obyvatelstva bylo na základě sčítání lidu v roce 2001 zjištěno, že v průběhu 90. let došlo k zásadním změnám ve směrech migrace obyvatelstva. Dříve dlouhodobě ztrátové venkovské obce okresu Kroměříž začaly dosahovat migračních přírůstků. Nejprve tento jev probíhal u větších obcí nad 500 obyvatel, koncem 90. let se projevil již u všech velikostních kategorií včetně těch nejmenších. V současnosti však dochází u venkovských obcí (ale i u měst) k demografickému stárnutí obyvatelstva. To vede k přirozenému úbytku obyvatelstva venkova, což se na Kroměřížsku projevilo zejména u obcí do 199 obyvatel. Od roku 2001 do konce roku 2007 došlo k poklesu počtu obyvatel v obcích do 999 ob. (celkem 558 ob.), naopak u obcí od 1 000 do 1 999 ob. narostl počet celkově o 1 115 obyvatel. Napomohl tomu především přesun obce Rataje z velikostní skupiny 500-999 ob. do skupiny 1 000-1 999 obyvatel. V současnosti jedny

z nejlepších celkových přírůstků ve sledovaném mají obce ležící v zázemí větších měst, do kterých se stěhuje městské obyvatelstvo v rámci suburbanizačního procesu. Jedná se převážně o mladší obyvatelstvo v rozmezí 25-40 let, čímž dochází ke zvýšení nejen migračního přírůstku, ale také přírůstku přirozeného.

Z hlediska velikostních skupin obcí v období let 1980-2007 docházelo k menším přesunům obcí mezi jednotlivými skupinami. Zatím co v roce 1980 bylo na sledovaném území 5 obcí ve velikostní skupině 0-199 ob., roku 2007 jich bylo již 8 (z vel. skupiny 200-499 ob. se přesunuly obce Hoštice, Cetechovice a Uhřice). Naopak pokles zaznamenala vel. skupina 500-999, ze které se přesunuly 3 obce (Kyselovice, Litenčice a Vítonice) do vel. skupiny 200-499 ob. Počet obcí se v dalších velikostních skupinách oproti roku 1980 nezměnil. Akorát došlo k výměně obcí v rámci dvou velikostních skupin, když se Rataje přesunuly ze skupiny 500-999 ob. do skupiny 1 000-1 999 ob. a obec Pačlavice naopak (viz. příloha 23 a 24).

4.3.3 Architektonický fond

Současný architektonický fond venkovských sídel Kroměřížska je tvořen několika vrstvami. Procentuálně nejmenší část představují stavby řazené do okruhu tradičního lidového domu v jeho různém rozvojovém stádiu, především však závěrečném. Většina objektů jsou usedlosti vycházející z tradičního lidového domu, ale různě adaptované pro potřeby moderního bydlení, přičemž její míra je různá, od úpravy oken, dveří a venkovní fasády, přes vybudování sociálního zařízení, až po zásahy v původní dispozici domu.⁶⁷ Třetí vrstvu tvoří domy postavené v období 70.-80. let, které představovaly soudobou výstavbu městských rodinných domů, bez vazeb na tradiční lidový dům. Poslední vrstvou je výstavba rodinných a tzv. rezidenčních domů z průběhu 90. let a současnosti.

4.4 Města

Také města začala po roce 1989 procházet změnami. Nejdynamičtějšími místy těchto změn byla především městská centra. Postupně se zde začaly využívat plochy pro administrativu a cestovní ruch. Docházelo i k pomalému vylepšování

---

⁶⁷ VÁLKA, M.: Socializace venkova a tradiční rolnická usedlost na východní Hané. In: *Socializace vesnice a proměny lidové kultury*. Uherské Hradiště 1984, s. 143.

jejich fyzického vzhledu, když se města začala vymaňovat z šedé komunistické uniformity a zanedbanosti. Většina center procházela generálními opravami, kdy byly ve velké míře rekonstruovány jejich historické památky a objekty.

Co se týče populačního růstu měst v okrese Kroměříž, ještě na počátku 90. let dobíhala setrvačností migrace obyvatel z venkova do měst a kladný přirozený přírůstek, jenž byly typické pro socialistické období. V polovině 90. let se ale převládající směr migračních proudů otočil (viz kap. 4.3.2) a od roku 2001 dochází spíše k celkovému úbytku obyvatelstva. Na konci roku 2007 měla pouze dvě města celkový přírůstek obyvatel, Chropyně 7 osob (11 osob přír. přírůstek, 4 osoby úbytek stěhováním) Morkovice-Slížany 4 osoby (4 osoby přír. úbytek, 8 os. přírůstek stěhováním). I přes kladný přirozený přírůstek je na tom nejhůře Hulín, který má celkový úbytek 71 obyvatel (6 os. přír. přírůstek, ale 77 os. úbytek stěhováním), následuje Bystřice pod Hostýnem s úbytkem 52 osob (3 os. přír. úbytek, 49 os. úbytek stěhováním) a Holešov s úbytkem 23 obyvatel (4 os. přír. úbytek a 19 os. úbytek stěhováním). Kroměříž je na tom oproti ostatním městům v okrese relativně dobře, její celkový úbytek činí 2 osoby (přír. úbytek 28 ob., přírůstek stěhováním 26 ob.).

Celkově se však hodnota vnitřní migrace na Kroměřížsku v průběhu 90. let výrazně snižovala, čímž bránila významnějším změnám v sídelní struktuře obyvatelstva. Hlavní příčinou tohoto poklesu byl především útlum bytové výstavby, nefungující trh s byty a dodnes přetrvávající neochota obyvatel stěhovat se. Tehdejší, ale i současná bytová výstavba, nedosahují téměř ani třetinové hodnoty, jakou měla výstavba domů a bytů v 70. a 80. letech.

V současnosti žije v jedné obci okresu v průměru na rozloze 1 011 ha 1 364 obyvatel. Nejvíce obyvatel, 29 036, žije v okresním městě Kroměříži, s 12 248 obyvateli následuje Holešov, s 8 694 obyvateli Bystřice pod Hostýnem, 7 310 obyvatel žije v Hulíně a 5 138 obyvatel v Chropyni. V těchto pěti největších městech žije celkem 58% obyvatel okresu Kroměříž, dalších 26,4 % obyvatel žije v obcích s 200-999 obyvateli, kterých je celkem 59.⁶⁸

---

⁶⁸ data k 31.12.2007

4.4.1 Suburbanizace

V průběhu 90. let se v českých městech naplno rozběhla suburbanizace. Tento proces, kdy dochází k rozšiřování městské zástavby a k relativnímu růstu počtu obyvatel okrajových částí města na úkor částí centrálních, se u měst kroměřížského okresu také projevil. Tzv. suburbánní výstavba je zde orientována především na individuální výstavbu na okrajích obcí, popřípadě na kolonie rodinných domků přiléhajících k zastavěnému území obcí. Suburbanizace na Kroměřížsku ještě nedosáhla takové intenzity, aby se zde mohla vytvořit samostatná satelitní městečka. Ale je jen otázkou času, kdy se uskuteční první projekty. Nejvíce suburbánní výstavba probíhá u okresního města Kroměříž. Zatím zde vznikly kolonie rodinných domů v lokalitách Sadová (cca 40 domů), Na Nohyláku (20 domů), Barbořina (30 domů) a nejmladší lokalita Rybníčky (50 domů). V obcích v zázemí Kroměříže se jedná spíše o individuální výstavbu na okrajích obcí (nejvíce v místních částech Postoupky, Trávník, Těšnovice, Bílany). Další velká výstavba rodinných domů je vyprojektována v Holešově v lokalitě podél cesty na obec Přílepy. Již dnes zde stojí desítky rodinných a rezidenčních domů. V následujících letech by výstavba měla pokračovat dále směrem na Přílepy, čímž dojde k jejich urbanizačnímu propojení s městem. Menší výstavba rodinných domů se uskutečňuje také v severní části Holešova při cestě na místní část Tučapy. Obcí v zázemí města se prozatím suburbanizace dotkla v menší míře, podobně jako u Kroměříže i zde probíhá spíše individuální výstavba. V Bystřici pod Hostýnem zatím suburbanizace neprobíhá tak, jako u předchozích dvou větších měst. Nové rodinné domy se staví převážně v severozápadní části města a v místní části Rychlov. Největší výstavba nových rodinných domů se uskutečnila v městské části Lázně. Zde se ovšem jedná spíše o soukromé rekreační objekty. V Hulíně výstavba nových domů téměř neprobíhá. V průběhu 90. let bylo vystavěno pouze několik samostatně stojících domů na západním okraji města. V dalších případech se jedná převážně o individuální výstavbu v prolukách mezi domy.

Kromě suburbánní výstavby rezidenční vzniká také výstavba komerční. Na okrajích velkých měst dochází ke vzniku nových zón s obchodními, distribučními, skladovacími a výrobními aktivitami. V zázemí největších měst okresu Kroměříž také vznikly a vznikají takovéto zóny, jejich velikost je ale výrazně menší

než u velkých měst. Jedná se spíše o zóny se skladovacími a výrobními aktivitami. V Kroměříži vznikly na okraji města mezi železnicí a silnicí směrem na Hulín a při silnici na Kojetín. V Holešově začala výstavba velké průmyslové zóny na místě starého letiště, nový areál výrobních podniků vznikl na okraji městské části Všetuly. Velké obchodní zóny sdružující jedno či více obchodních center se na Kroměřížsku nenacházejí vůbec. Ve městech jsou stavěny spíše menší až středně velké supermarkety a hypermarkety, které plně postačují k obslužnosti obyvatelstva měst.

Nejen městská centra prochází od 90. let výraznými opravami. V uplynulých pěti letech byla provedena rozsáhlá revitalizace také téměř všech panelových sídlišť v okrese. Za pomoci státních dotací se podařilo zatím u celkem $\frac{3}{4}$ domů vyměnit stará dřevěná okna za plastová, provést zateplení a opatřit domy novými barevnými fasádami. Sídliště se tak zbavila uniformní šedi, což přispělo k celkovému zlepšení vzhledu měst.

K velkým změnám dochází od roku 2005 v Kroměříži. Po reformě armády ČR byly opuštěny oba velké vojenské objekty, které připadly městu. V areálu Žižkových kasáren, jenž se nachází v blízkosti centra, vznikl zbouráním části vojenského zařízení volný prostor, na kterém v současnosti vyrůstá zástavba rodinných domů. O komplexu Rybákových kasáren není prozatím rozhodnuto, na části jeho bývalých pozemků byl však již postaven hypermarket Tesco.

5 Výhled do budoucnosti

I přes kladný celkový přírůstek obyvatelstva v rámci okresu na konci roku 2007, většina jeho měst zaznamenává celkový úbytek obyvatel. V důsledku postupného snižování počtu přistěhovalého obyvatelstva a vlivem demografického stárnutí populace, jenž způsobuje přirozený úbytek, bude na Kroměřížsku v budoucnu docházet k pomalému poklesu obyvatelstva ve všech sídlech okresu, ať městských tak i venkovských. Obce se začnou v rámci velikostních skupin přesouvat směrem dolů. Venkovské obce, ve kterých je již dnes velmi vysoký přirozený úbytek obyvatel, by dokonce mohly v následujících letech zanikat. Na druhou stranu obce ležící v zázemí měst díky stále pokračující suburbanizaci městského obyvatelstva porostou a počty obyvatel se budou zvyšovat.

Ke zvýšení počtu obyvatel Kroměřížska a také pracovních příležitostí by v blízké budoucnosti mohla dopomoci již zmíněná nová průmyslová zóna vznikající v areálu bývalého letiště v Holešově. Celková plocha zóny je vyměřena na 280 ha a do roku 2014 by měla zaměstnat na 12 000 pracovníků. Je otázkou, zda tato zóna přispěje k rozvoji i vzdálenějších sídel v okrese. Jisté ale je, že Holešovsko si jako region demograficky i ekonomicky polepší. Příchodem nových zaměstnanců, ať již z různých koutů ČR či ze zahraničí, dojde v regionu k výraznému migračnímu zisku obyvatel a k rozvoji bytové a domovní výstavby.

V největším městě okresu, Kroměříži, se do budoucna bude soustředit pozornost především na opuštěné areály vojenských kasáren. Kromě již probíhající výstavby rodinných domů, se do nich budou koncentrovat především podnikatelské aktivity, což přispěje rozvoji průmyslu ve městě.

Rozvoji okresu a by mohla pomoci také stavba dálnice D1 z Brna do Lipníku nad Bečvou, která byla zahájena v roce 2006. Do té doby byl nejen okres Kroměříž, ale i celý Zlínský kraj v rámci dopravní propojenosti na periferii státu. Dálnice povede na území sledovaného okresu od severozápadu kolem Kroměříže a Hulína, kde se na ni budou napojovat rychlostní komunikace R 49 a R 55. Komunikace R 55 bude následně kopírovat železniční trať Hulín –Rohatec, kde se napojí na silnici č.55. R 49 povede od Hulína západojižním směrem na Holešov. Zde bude řešena jako jihovýchodní obchvat města a následně přes Fryšták a Vizovice povede na Slovensko. Je jisté, že nová dopravní infrastruktura pomůže ke zlepšení dopravní obslužnosti okresu Kroměříž

a jeho propojení s velkými okolními městy Zlínem a Brnem. Ale na vývoj sídel v okrese již nebude mít takový vliv, jak tomu bylo při stavbě železničních tratí v průběhu 2. poloviny 19. století (viz. kap. 3.2.1). I když jejich význam je srovnatelný.

6 Závěr

V současnosti se na Kroměřížsku nachází 79 obcí a 129 místních částí. Status města má 7 z nich - Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Hulín, Chropyně, Koryčany, Kroměříž a Morkovice-Slížany. Všechna byla založena již ve středověku.

Území okresu Kroměříž bylo jedním z nejhustěji osídlených území již v období pravěku. Základy současné sídelní sítě byly položeny v průběhu 12.-13. století. Na Kroměřížsku se střetávají hanácká a valašská etnografická oblast, které výrazně ovlivnily ráz prostorového uspořádání jednotlivých sídel. V rovině úrodné Hané se nacházejí vesnická sídla čistě hanáckého rázu s typickým půdorysem silnicovky, návesní obce a návesní silnicovky. V Hostýnských vrších se rozkládají typické řadové (řetězové) valašské vsi. Na Kroměřížsku docházelo také k zanikání sídel. Nejvíce obcí zanikalo v průběhu středověku až do 18. století.

V době industrializace byla sídelní struktura okresu ovlivňována především tržními faktory. Zavádějící průmyslová výroba se ve 2. polovině 20. století stala hlavním faktorem migrace obyvatelstva z venkova do měst. U všech větších sídel okresu Kroměříž znamenala koncentrace průmyslových závodů a obyvatelstva změnu jejich urbanistické podoby. Postupně tak docházelo k prvním funkčním rozčleněním měst do obytných, průmyslových a parkových zón. Venkovská sídla v okrese si v té době zachovala zemědělský či zemědělsko-řemeslnický charakter. Největší vzrůst města v důsledku koncentrace průmyslové výroby zaznamenaly Bystřice pod Hostýnem a Chropyně. Nejvíce obcí bylo integrováno ke Kroměříži, čímž se rozloha města zvětšila téměř třikrát. Faktorem, který výrazně ovlivnil v době industrializace vývoj sídel na Kroměřížsku byla železnice. Nejvíce ovlivněn byl Hulín, který se stal regionálně významnou železniční křižovatkou. Železniční tratě měly vliv na hospodářský růst sídel podél tratí i na větší migraci obyvatelstva. Okres se stal dopravně lépe propojeným a dostupným.

Za socialismu vystřídaly faktor tržní faktory politické a administrativně direktivní. Docházelo k potlačení estetických, kulturních, historických a ekologických aspektů územního plánování. Do života na venkově výrazně zasáhla kolektivizace, která se okresu Kroměříž jako okresu průmyslově-zemědělského velmi výrazně dotkla. Změna v organizaci zemědělské výroby se odrazila i v názorech na bydlení a bytové kultuře venkovských sídel. Odrazila se také v demografické rovině. Na Kroměřížsku docházelo k největšímu odlivu především

mladých lidí z venkova v průběhu 70. a 80. let, kdy statistiky vykazují téměř u všech venkovských obcí mírný pokles obyvatelstva. S tím také souvisí zvyšující se podíl městského obyvatelstva v okrese z 54% v roce 1970 na 61,1% v roce 1991. V rámci centralizačních snah oslabit pozici obcí docházelo ke snižování jejich počtu. Z 95 obcí v roce 1961 zůstalo pouze 71 v roce 1991. Ve druhé polovině 20. století jsou ve městech v důsledku bytové politiky státu a příchodu velkého množství obyvatel stavěna nová sídliště činžovních a panelových domů.

Po sametové revoluci a transformaci společnosti i státní správy došlo v okrese Kroměříž k nárůstu počtu obcí a umožnění jejich samosprávy. Ze 71 obcí v roce 1991 se za deset let jejich počet zvýší na 80. Dochází k převrácení migračních tendencí – lidé se z měst stěhují na venkov. Ve městech probíhá proces suburbanizace, který ale není tak silný jako u velkých měst v jiných okresech. Ve společnosti se pomalu začíná prosazovat demografické stárnutí obyvatelstva. U obcí do 999 obyvatel dochází k poklesu počtu obyvatel, naopak u větších venkovských obcí do 1 999 obyvatel dochází k jeho nárůstu. Po převrácení migračních směrů zaznamenávají města od roku 2001 pokles obyvatel, v současnosti je celkový úbytek obyvatelstva zaznamenán u pěti měst okresu ze sedmi.

V budoucnosti bude na Kroměřížsku docházet k celoplošnému snižování počtu obyvatel. Největší nárůst budou v důsledku suburbanizace zaznamenávat obce v zázemí měst.

7 Summary

Bachelor work: Settlement Structure Development in Kroměříž district

The aim of my bachelor work is to show residential system development of Kroměříž with the emphasis on his population, economic and urbanistic development.

The rural district of Kroměříž is the smallest one in the Zlín region. It lies in its northwestern part at the square of 796 km². Nowadays there are situated seventy- nine municipalities and one hundred and twenty-nine local parts. The statute of town has seven of them. The basis of the contemporary settlement structure were layed between twelfth and thirteenth cetury.

The first chapter is concerned with basic development trends of the district: number of population and its development, position of the district in the wider residential system and in the administrative organization within the frame of the Czech Republic. In the next chapter we can see historic development from the pre-industrial period, over industrial period to the period of socialism. Two last chapters show us temporary characteristics of the settlement development in the district of Kroměříž and their view to the future.

Key words: settlement structure (sídelní struktura), Kroměříž district (okres Kroměříž), municipality whit extended kompetence (obec s rozšířenou působností), population (obyvatelstvo), urban development (urbanizace), suburbanize (suburbanizace), building-up (výstavba, rozvoj), seat in the country (venkovské sídlo), town (město)

Literatura a zdroje

Literatura

BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 6, okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž. Ostrava 1978, 291 s.

BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. 7, okresy: Valašské Meziříčí, Vsetín, Holešov, Gottwaldov (Zlín). Ostrava 1980, 257 s.

DOLÁKOVÁ, M. – HOSÁK, L.: Dějiny města Bystřice pod Hostýnem. Brno 1980, 319 s.

DUBOVSKÝ, A.: Historie Rataj a okolí. Rataje 1998, 205. s.

FIŠER, Z.: Zdounky. Staletí zapomenutých dějin 1298-1998. Zdounky 1998, 64 s.

FROLEC, V.: Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku. Brno 1974, 399 s.

HLEDÍKOVÁ, Z. – DOBEŠ, J. – JANÁK, J.: Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2005, 568 s.

HRŮZA, J.: Vývoj urbanismu II. Praha 1996, 373 s.

CHYBOVÁ, H.: Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska. Průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska. Kroměříž 1998, 153 s.

JŮZA, V. a kol.: Kroměříž. Praha 1963, 125 s.

KOLBINGER, D.: Hostýn v dávnověku. Bystřice pod Hostýnem 2007, 52 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: Hulín – dějiny a přítomnost města. Brno 1974, 141 s.

KOPŘIVA, J.: Popis hejtmanství holešovského. Holešov 1914, 47 s.

KRŮPA, V.: Kroměříž 1945-1985. 40 let socialistické výstavby. Kroměříž 1985, 125 s.

KUBEŠ, J. – PERLÍN, R.: Územní plánování pro geography. Praha 1998, 89 s.

KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl, Praha 1996, 874 s.

KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl, Praha 1997, 938 s.

KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Praha 1998, 952 s.

KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl, Praha 2000, 941 s.

- KVASNIČKA, P.: Vlastivěda moravská. Místopis Moravy II. Hradištský kraj. Holešovský okres. Brno 1929, 412 s.
- NEKUDA, V.: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno 1961, 226 s.
- PECK, E.: Okresní hejtmanství Holešovské. Holešov 1892, 247 s.
- PEŘINKA, F. V.: Politický okres kroměřížský. Neuvedeno, 77 s.
- PEŘINKA, F. V.: Vlastivěda moravská. Místopis Moravy II. Hradištský kraj. Kroměřížský okres. Brno 1911, 604 s.
- ROTSCHEDL, J.: Mikroregion Zdounecko: stručný průvodce dějinami a současností. Zdislavice 2001, 95 s.
- SADYKOVÁ, H. – MACHALÍK, K.: Historie a současnost města Chropyně. Chropyně 2008, 252 s.
- Státní ústav pro územní plánování: Současné problémy osídlení ČSR. Praha 1972, s. 51-52.
- ŠKABRADA, J.: Lidové stavby. Architektura českého venkova. Praha 1999, 246 s.
- ŠŮSTAL, M., KOPŘIVA, V.: Střípky z dějin tratí kroměřížské dráhy: 1880-2002. Holešov 2002, 52 s.
- VÁLKA, M.: Socializace venkova a tradiční rolnická usedlost na východní Hané. In: *Socializace vesnice a proměny lidové kultury*. Uherské Hradiště 1984, s. 141-143.
- VOTRUBEC, C.: Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě. Praha 1980, 393 s.
- Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika města Bystřice pod Hostýnem 1961-1981.
- Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika města Holešov. Díl III. 1943-1970.
- Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika města Holešov. Díl IV. 1971-1982.
- Státní okresní archiv Kroměříž. Kronika města Hulín 1951-1981.

Statistické zdroje

- Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1869-2001 podle správního rozdělení České republiky k 1.1. 2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006, 759 s.
- Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005. II. díl, Praha, ČSÚ 2006, 623 s.
- Šetření lidu, domů a bytů k 1.3. 2001: obyvatelstvo, byty, domy a domácnosti. Okres Kroměříž. Praha, Český statistický úřad, Krajská reprezentace Zlín 2003, 286 s.

Statistický lexikon obcí České republiky 2008. Podle správního rozdělení k 1.1.2008 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001. Český statistický úřad a Ministerstvo vnitra ČR 2008, 1351 s.

Vybrané údaje za základní sídelní jednotky. Okres Kroměříž. Zlín, Český statistický úřad, Krajská reprezentace Zlín 2004, 92 s.

Mapové podklady

Veškeré mapové podklady vychází z níže uvedených map.

Mapy.cz [online]. © 2008 [2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>

KOLEKTIV AUTORŮ: Mapový lexikon obcí ČSSR 1:200 000, podle správního rozdělení 1.2.1967. Praha 1968.

Internetové zdroje

Bruntál.net [online]. © 2008 [2009-04-01]. Dostupné z URL

<<http://www.bruntal.net/2004092705-strediskova-soustava-osidleni>>

Český statistický úřad [online]. © 2003 [2009-04-10]. Dostupné z URL

<<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/okresy/CZ0721>>

Český statistický úřad [online]. © 2003 [2009-04-06]. Dostupné z URL

<<http://www.czso.cz/kraje/zl/publ/2003/sldb/km/data/1.htm#12>>

Český statistický úřad [online]. © 2.4.2008 [cit. 2009-04-14]. Dostupné z URL

<http://www.zlin.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/okres_kromeriz>

Český statistický úřad [online]. © 10.1.2009 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL

<http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_v_obcich_zlinskeho_kraje_k_31_12_2007>

Český statistický úřad [online]. © 10.1.2009 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL

<<http://www.czso.cz/kraje/zl/publ/2003/sldb/km/data/1.htm#12>>

Český statistický úřad - Zlín [online]. © 12.1.2009 [cit. 2009-01-12].

Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/xz/edicniplan.nsf/kapitola/13-7201-08--03>>

Český statistický úřad [online]. © 5.3.2009 [cit. 2009-03-05]. Dostupné z URL

<http://www.czso.cz/xz/pocty_obyvatel_v_obcich_zlinskeho_kraje_v_letech_1995_az_2006>

Český statistický úřad [online]. © 2009 [2009-01-13]. Dostupné z URL
<http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/pocty_obyvatele_v_obcích_zlínského_kraje_v_letech_1995_az_2006_stav_k_1_1_>

Český statistický úřad [online]. © 1.10.2004 [cit. 2009-04-20]. Dostupné z URL
<http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/domovni_a_bytovy_fond_km>

MV ČR [online]. © 2008 [cit. 2009-04-23]. Dostupné z URL
<<http://web.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>

Oficiální stránky města Bystřice pod Hostýnem [online]. © 2004 [2009-03-25].
Dostupné z URL <<http://www.mubph.cz/default.asp?pageID=3842827254>>

Oficiální stránky města Hulína [online]. © 2008 [2009-03-25]. Dostupné z URL
<<http://www.hulin.cz/o-meste/prvni-zminka-o-huline>>

Oficiální stránky města Holešova [online]. © 2009 [2009-03-15]. Dostupné z URL
<<http://www.holesov.cz/>>

Oficiální stránky města Chropyně [online]. © 2007 [2009-03-22]. Dostupné z URL
<<http://www.muchropyne.cz/historie.php?m=5>>

Oficiální stránky města Koryčany [online]. © 2009 [2009-03-24]. Dostupné z URL <
<http://www.korycany.cz/>>

Oficiální stránky města Kroměříže [online]. © 2009 [2009-03-10]. Dostupné z URL
<<http://www.mesto-kromeriz.cz/uvod.asp?modul=navstevnik&map=0>>

Oficiální stránky města Morkovice-Slížany [online]. © 2009 [2009-03-25]. Dostupné
z URL <<http://www.morkovice-slizany.cz/>>

Oficiální stránky obce Rusava [online]. © 03.10.2003 [cit. 2009-02-20].
Dostupné z URL
<http://www.rusava.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=75591&menu=5322&id_obce=17767>

Oficiální stránky obce Rymice [online]. © 2009 [cit. 2009-03-10]. Dostupné z URL
<<http://www.rymice.cz/?/historie/skanzen-38>>

[online]. © 2008 [cit. 2008-02-13]. Dostupné z URL
<<http://www.sweb.cz/klavora/Dzbel/Urbanist/Ur2.html>>

Wikipedie [online]. © 18.11.2008 [2009-04-22]. Dostupné z URL
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C4%9B%C5%99en%C3%A1_obec>

Wikipedie [online]. © 16.12.2008 [2009-04-22]. Dostupné z URL
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Obec_s_roz%C5%A1%C3%AD%C5%99enou_p%C5%AFsobnost%C3%AD>

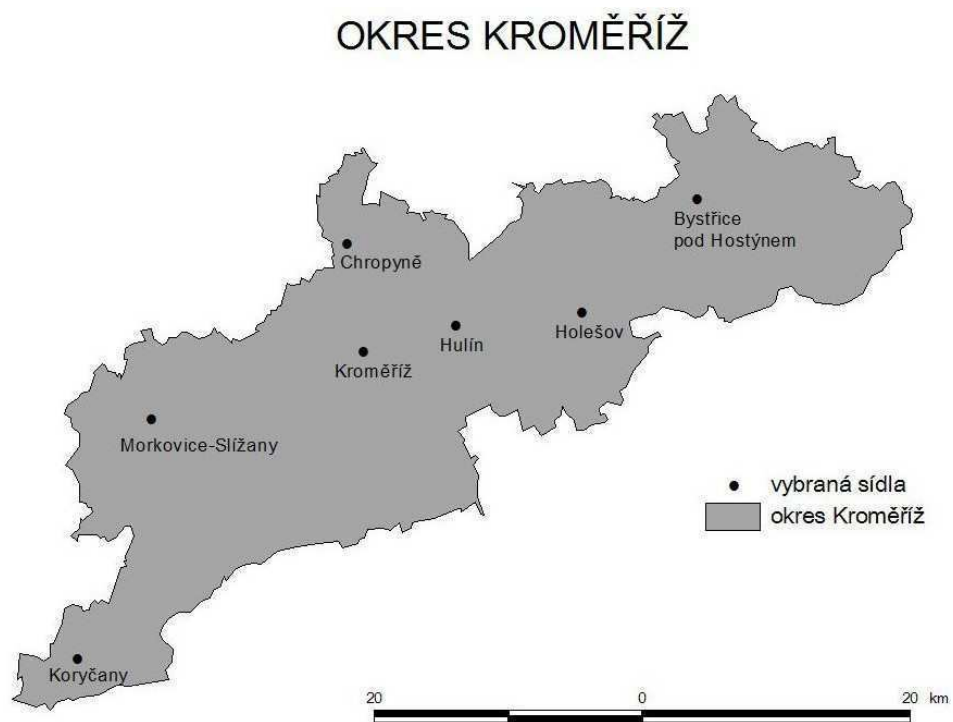
Seznam příloh

1. Obr. 1. Okres Kroměříž
Obr. 2. Správní obvod obce s rozšířenou působností Kroměříž
2. Obr. 3. Správní obvod obce s rozšířenou působností Holešov
Obr. 4. Správní obvod obce s rozšířenou působností Bystřice pod Hostýnem
3. Obr. 5. Správní rozdělení okresu Kroměříž v roce 1967
4. Obr. 6. Územní vývoj Bystřice pod Hostýnem od 17. do pol. 20. století
Obr. 7. Územní vývoj Holešova od 17. do pol. 20. století
5. Obr. 8. Územní vývoj Hulína od 17. do pol. 20. století
Obr. 9. Územní vývoj Chropyně od 17. do pol. 20. století
6. Obr. 10. Územní vývoj Kroměříže od 17. do pol. 20. století
7. Obr. 11. Výstavba domů po 2. světové válce – Bystřice p. Hostýnem
8. Obr. 12. Výstavba domů po 2. světové válce – Holešov
9. Obr. 13. Výstavba domů po 2. světové válce – Hulín
10. Obr. 14. Výstavba domů po 2. světové válce – Chropyně
11. Obr. 15. Výstavba domů po 2. světové válce – Kroměříž
12. Obr. 16. Železniční tratě v okrese Kroměříž
13. Seznam zaniklých obcí na Kroměřížsku
14. Tab. 1. První písemné zmínky o jednotlivých obcích a jejich částí v okrese Kroměříž
15. Tab. 2. Počet obyvatel v jednotlivých obcích okresu Kroměříž v letech 1869-2001
16. Tab. 3. Počet obyvatel v okrese Kroměříž podle obcí s rozšířenou působností k 31.12.2007
17. Tab. 4. Srovnání vývoje počtu obyvatel vybraných územních jednotek
Tab. 5. Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých ORP okresu Kroměříž v letech 1869-2002
18. Tab. 6. Počet obyvatel v jednotlivých okresech Zlínského kraje v letech 1869-2001
Tab. 7. Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech v letech 1834-1950 na základě průběhu řetězových indexů ($\check{R}_i$) a absolutních hodnot
19. Tab. 8. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1869
20. Tab. 9. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1900

21. Tab. 10. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1930
22. Tab. 11. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1950
23. Tab. 12. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1980
24. Tab. 13. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 2006
25. Tab. 14. Integrace obcí v roce 1960
26. Tab. 15. Integrace obcí ke dni 15.8.1976
  - Tab. 16. Integrace obcí v 80. letech
  - Tab. 17. Dezintegrace obcí v 90. letech
27. Tab. 18. Základní údaje o obcích v letech 1961-2007
  - Tab. 19. Střediskové obce v okrese Kroměříž
28. Tab. 20. Domovní fond ve městech okresu Kroměříž v roce 2001
  - Tab. 21. Bytový fond ve městech okresu Kroměříž v roce 2001
29. Tab. 22. Domovní a bytový fond v okrese Kroměříž v letech 1991 a 2001
30. Obr. 17. Půdorys obce tzv. silnicovka – Bořenovice
  - Obr. 18. Půdorys návěsí obce – Zahnašovice
31. Obr. 19. Půdorys obce návěsí silnicovky – Třebětice
  - Obr. 20. Půdorys valašské řadové vsi – Rusava
32. Obr. 21. Sídliště Zacha I. – Kroměříž
  - Obr. 22. Sídliště Slovan – Kroměříž
33. Obr. 23. Novostavby v lokalitě Na Nohyláku – Kroměříž
  - Obr. 24. Sídliště Novosady – Holešov
34. Obr. 25. Sídliště U Letiště – Holešov
  - Obr. 26. Sídliště Višňovce, panelové domy – Hulín
35. Obr. 27. Čtvrť rodinných domků U Stavu – Hulín
  - Obr. 28. Budovy obecního úřadu a Jednoty – Rataje
36. Obr. 29. Výstavba městského charakteru v 80. letech – Rataje
  - Obr. 30. Výstavba městského charakteru v 90. letech – Rataje

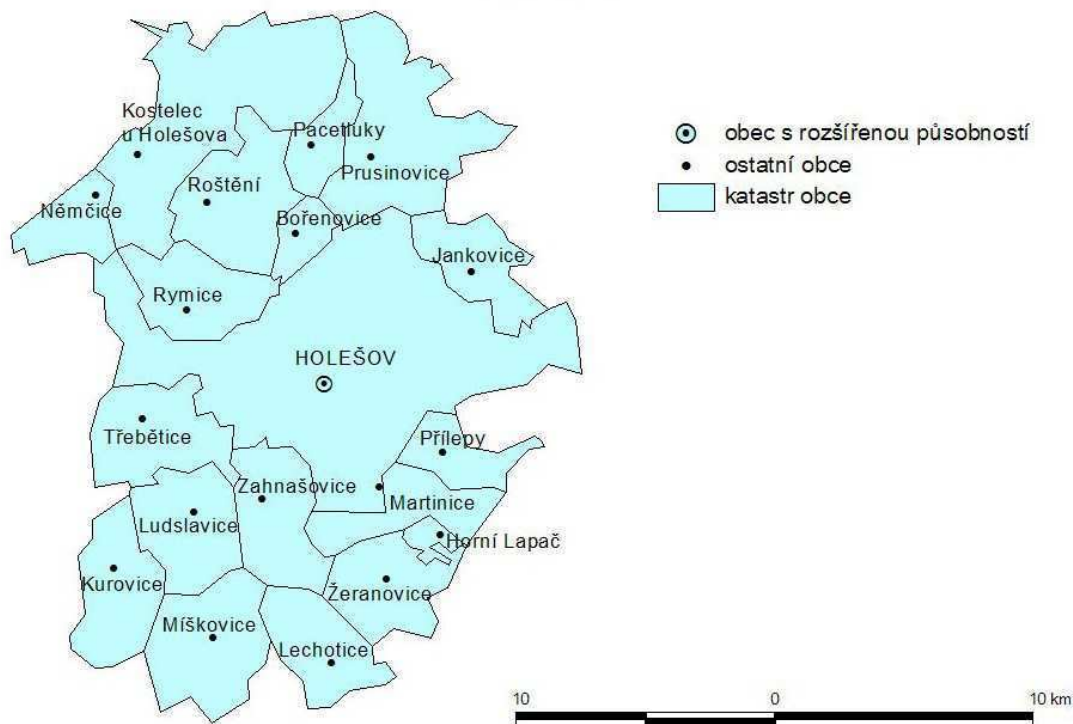
Obr. 1. Okres Kroměříž

Obr. 2. Správní obvod obce s rozšířenou působností Kroměříž

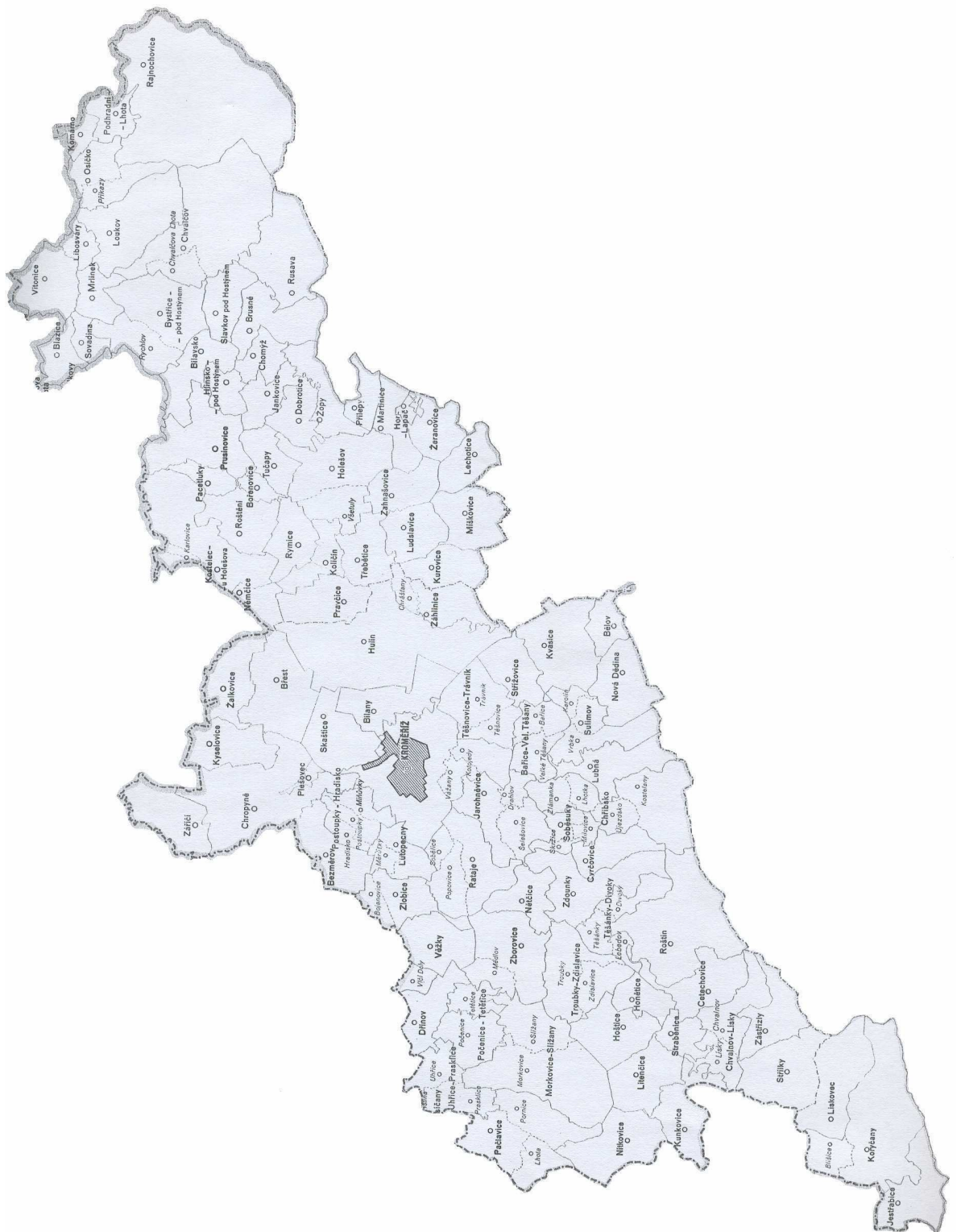
Obr. 3. Správní obvod obce s rozšířenou působností Holešov
SPRÁVNÍ OBVOD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ
Holešov

Obr. 4. Správní obvod obce s rozšířenou působností Bystřice pod Hostýnem
SPRÁVNÍ OBVOD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ
Bystřice pod Hostýnem

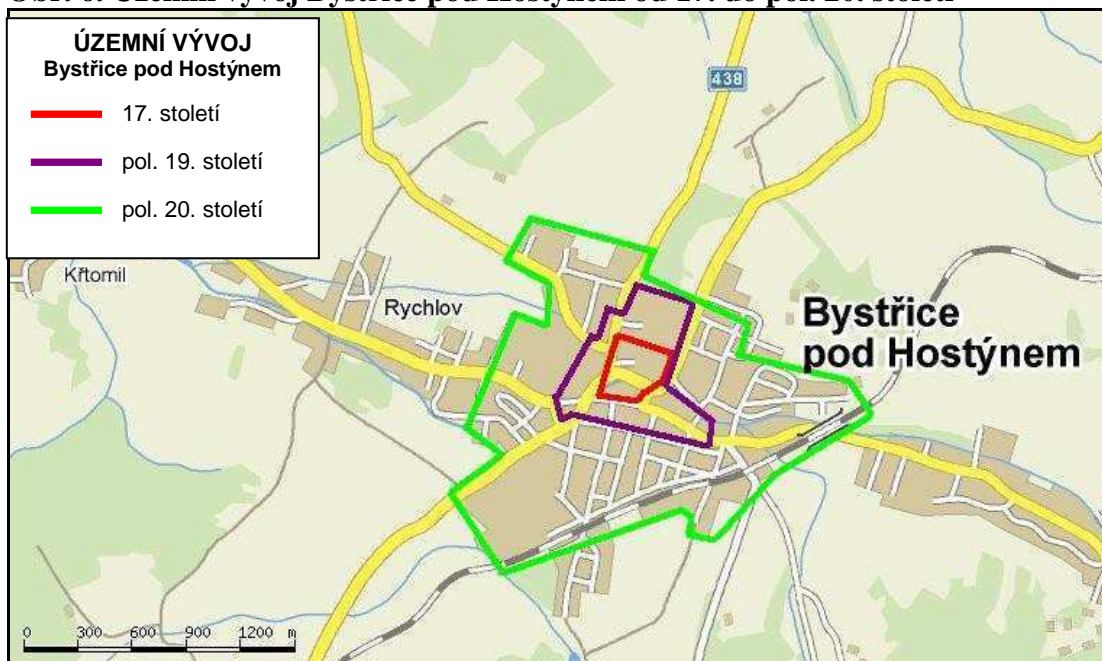
Obr. 5. Správní rozdělení okresu Kroměříž v roce 1967

Zdroj: KOLEKTIV AUTORŮ: Mapový lexikon obcí ČSSR 1:200 000, podle správního rozdělení 1.2.1967. Praha 1968.

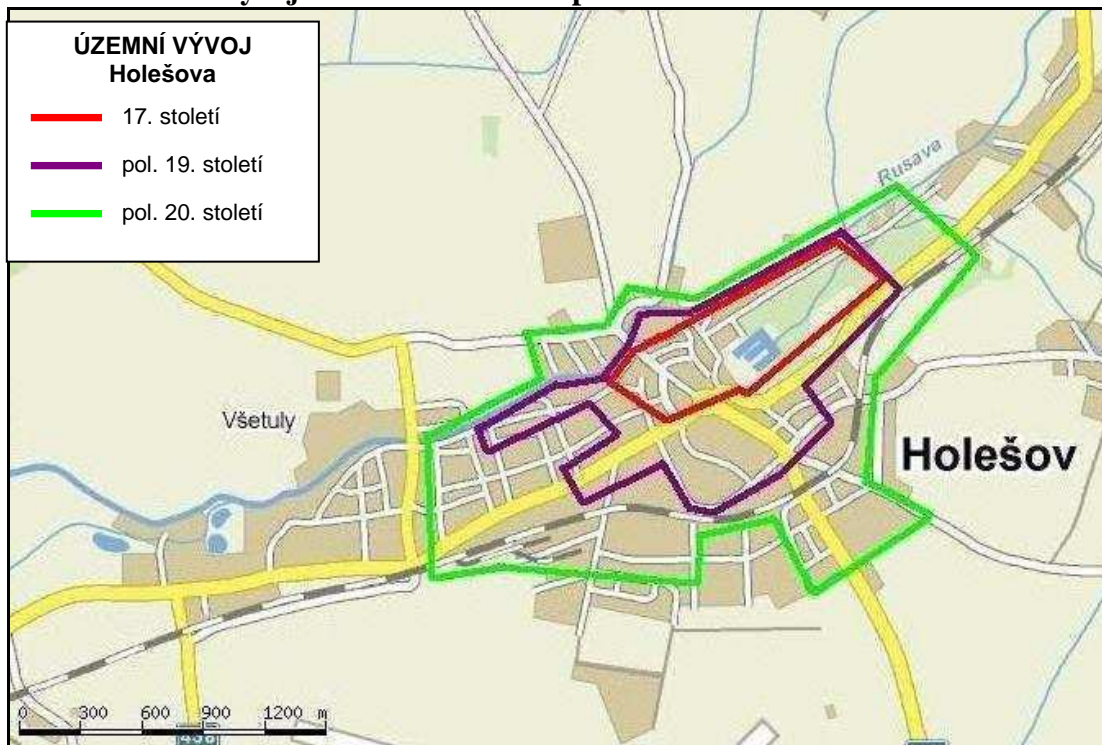

Obr. 6. Územní vývoj Bystřice pod Hostýnem od 17. do pol. 20. století

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [cit. 2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

Obr. 7. Územní vývoj Holešova od 17. do pol. 20. století

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [cit. 2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

Obr. 8. Územní vývoj Hulína od 17. do pol. 20. století

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [cit. 2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

Obr. 9. Územní vývoj Chropyně od 17. do pol. 20. století

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [cit. 2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

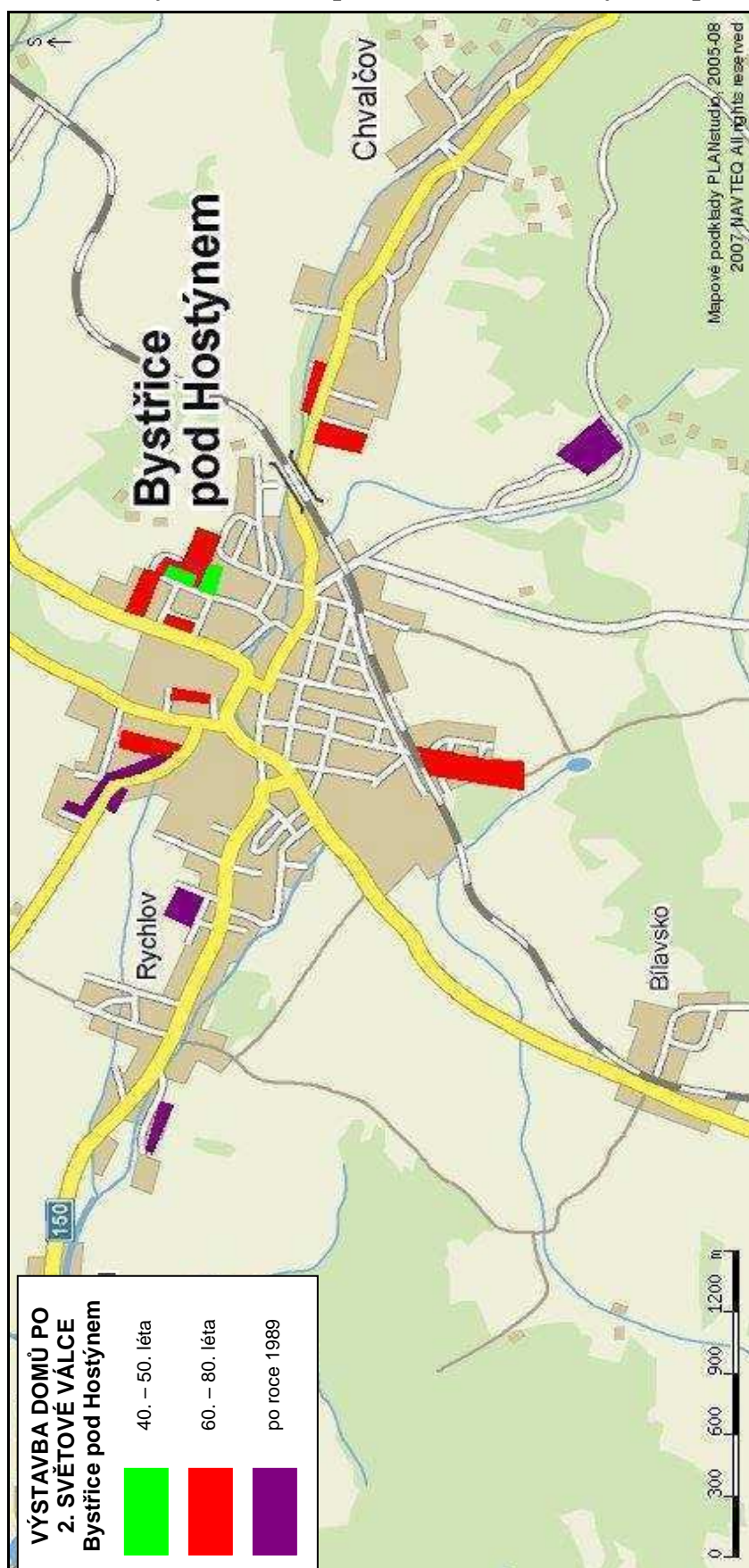

Obr. 10. Územní vývoj Kroměříže od 17. do pol. 20. století

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [cit. 2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

Obr. 11. Výstavba domů po 2. světové válce – Bystřice p. Hostýnem

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

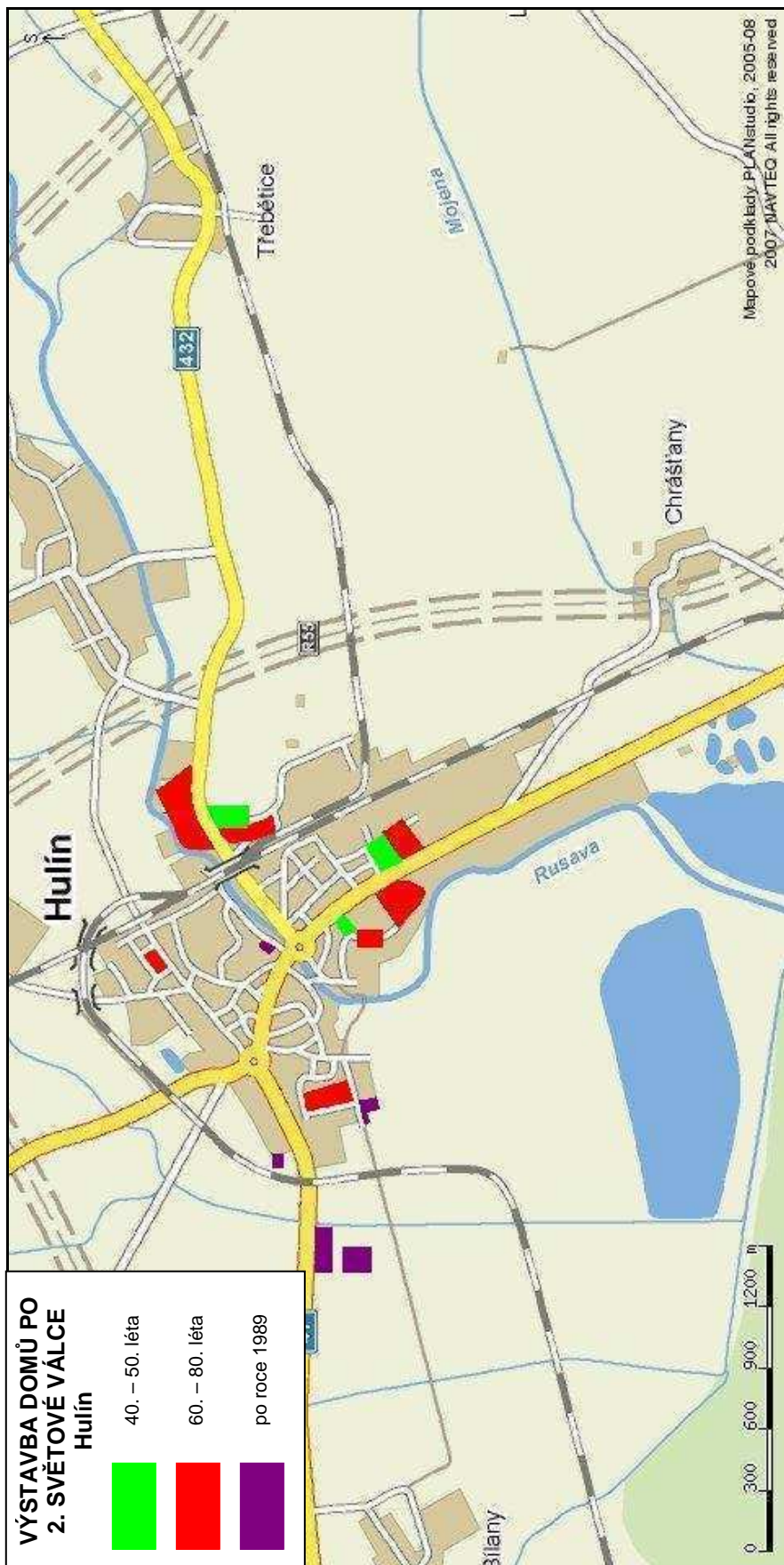

Obr. 12. Výstavba domů po 2. světové válce - Holešov

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

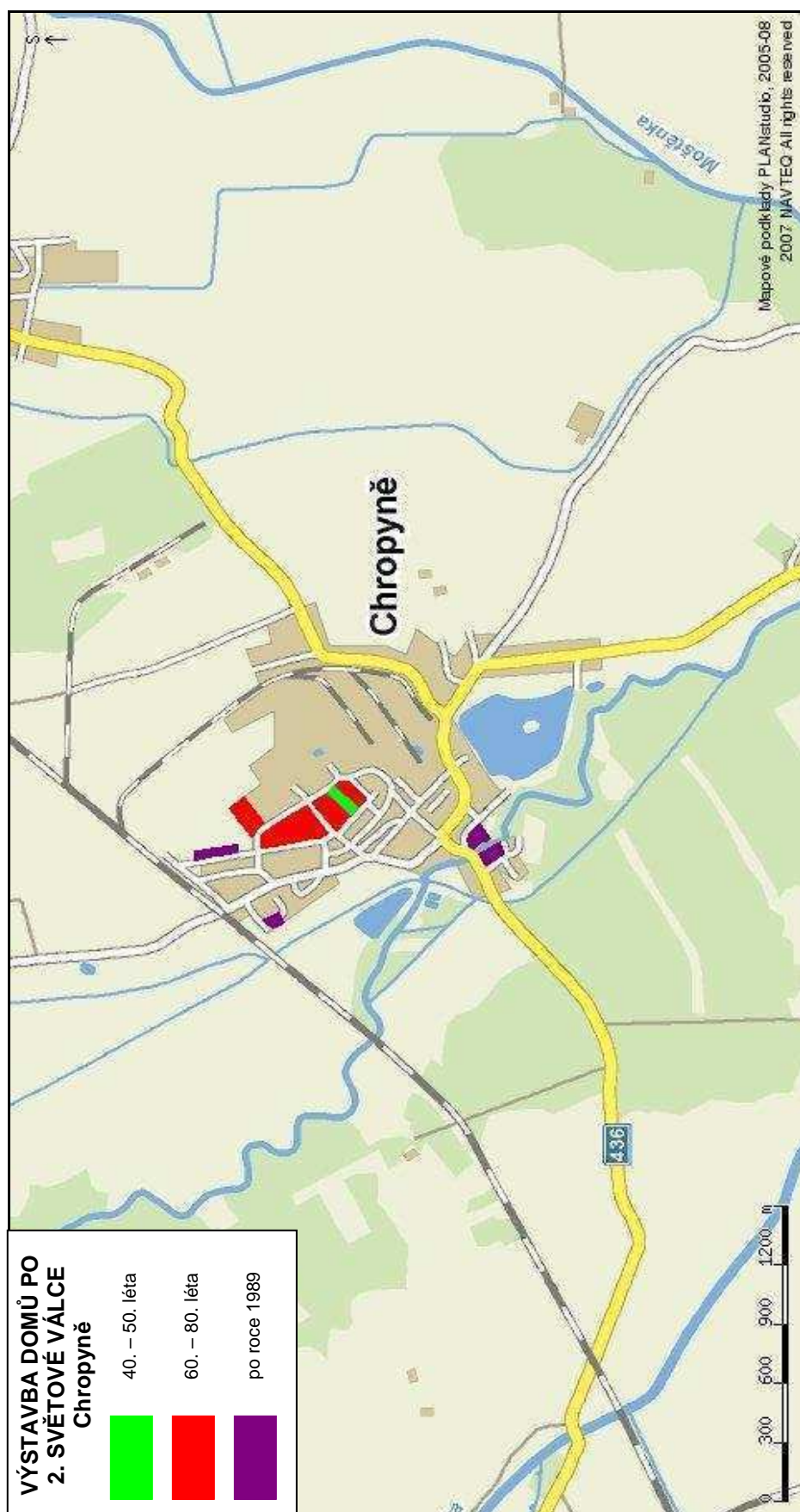
Obr. 13. Výstavba domů po 2. světové válce - Hulín

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

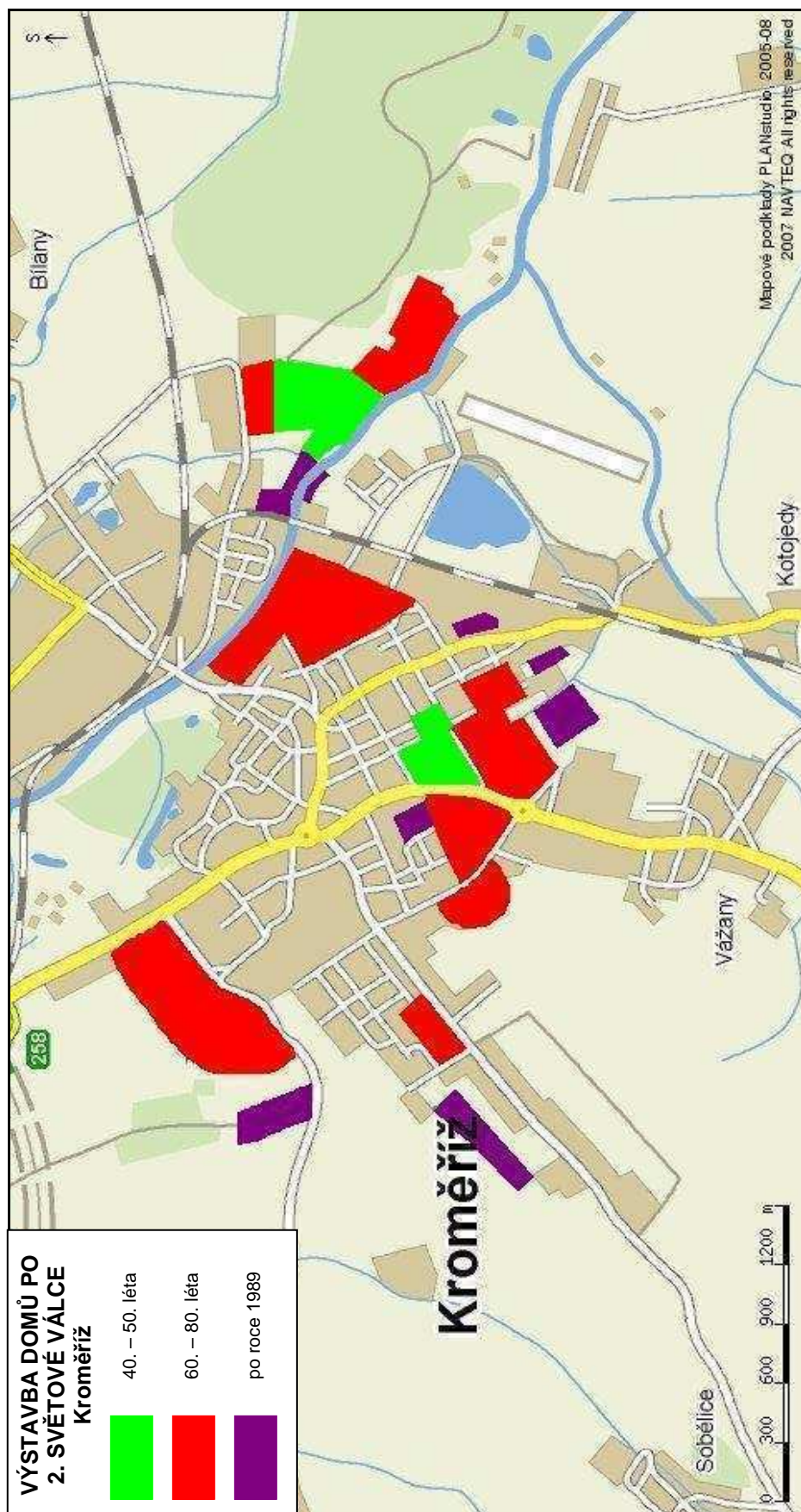

Obr. 14. Výstavba domů po 2. světové válce - Chropyně

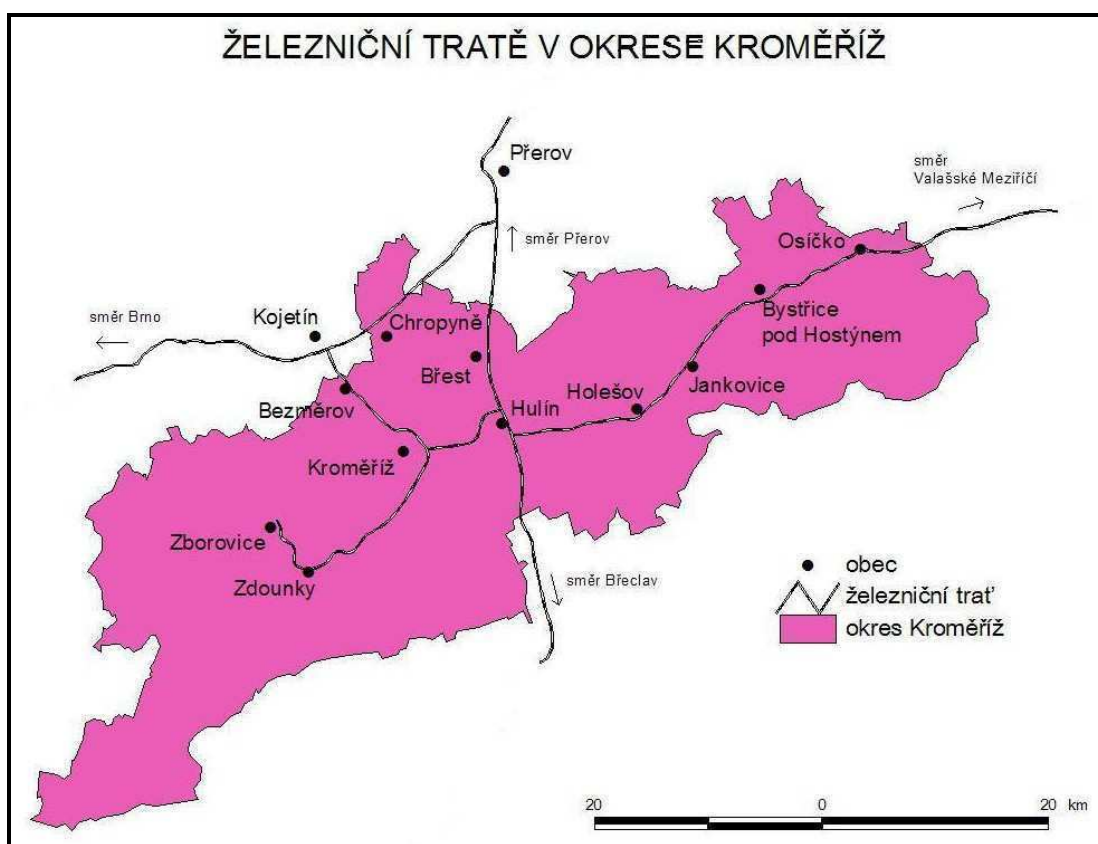
Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

Obr. 15. Výstavba domů po 2. světové válce - Kroměříž

Zdroj: Mapy.cz [online]. © 2008 [2009-01-11]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>; vlastní úprava

Obr. 16. Železniční tratě v okrese Kroměříž

Seznam zaniklých obcí na Kroměřížsku

Zaniklé obce do roku 1420

Obce zcela zaniklé - Bohuslavice (Kroměříž), Hodonice u Rajnochovice (Kelč), Jenče (Bystřice pod Hostýnem), Lhota (Holešov), Lhota Stará u Rusavy (B.p.H.), Lhota Vysoká u Rusavy (B.p.H.), Lhotka (KM), Lhotka (Věžky), Nezvěstice (Hol.), Polom (Kelč), Rakovice (KM), Sloměšice (v okolí KM), Sobáčov (Zdounky), Thussob (Hol.), Tvrdimov (B.p.H.), Zubnice (Kelč), Žirákovice (Zdounky).

Obce zaniklé v období let 1420-1500

Obce zcela zaniklé - Bezměrov (B.p.H.), Hroznov (B.p.H.), Chlum (Střílky), Jaroslavice (B.p.H.), Kladeruby (Kvasice), Kozrály (Bystřice), Mladoňova Lhota (B.p.H.), Olšovec (Střílky), Opatovice (Litenčice), Rácova Lhota (B.p.H.), Sirotčí Lhota (Hol.), Staříč (Litenčice), Strabišov (Střílky)

Obce zaniklé s materiálními pozůstatky - Hynčina (Přílepy, Hol.), Jestřebí (B.p.H.), Skavsko (Litenčice), Svárov (Hoštice, Zdounky)

Obce zaniklé v 16. století

Obce zcela zaniklé - Chmoutovice (Zdounky), Provice (Hol.), Pustina (Zdounky), Stašice (Koryčany), Žernovyseci (Zdounky)

Obce s materiálními pozůstatky - Srnov (Dřínov)

Obce zaniklé a opět obnovené - Mrlínek (B.p.H.)

Osady zaniklé v průběhu 15.-16. století

Obce zcela zaniklé - Bralová (Střílky), Bzinek (Litenčice), Černíkovice (Koryčany), Černová (?), Dražejovice (Hol.), Chlumečné (B.p.H.), Kopa (Zdounky), Krnůvky (Hol.), Medonice (KM), Ohništkovice (Kvasice), Bystratice (Holešov), Račín (KM), Ruda (Zdounky), Štěpánovice (KM), Újezd u Bystřice p. H. (B.p.H.), Vážany (Koryčany), Ves Nová (B.p.H.), Vesky (KM), Všechlapy (KM)

Obce s materiálními pozůstatky - Kozojedy (Litenčice), Světlá (Zdounky), Újezdec (Kvasice)

Obce zaniklé a opět obnovené - Dědina Nová (KM), Sulimov (Kvasice), Újezdsko (Zdounky)

Obce zaniklé v 17. a 18. století

Obce zcela zaniklé - Pacov (B.p.H.)

Obce zaniklé a opět obnovené - Lhota (Pačlavice), Lísky (Střílky), Vlčí Doly (KM)

Zdroj: NEKUDA, V.: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno 1961.

Tab. 1. První písemné zmínky o jednotlivých obcích a jejich částí v okrese Kroměříž

obec	první písemná zmínka	obec	první písemná zmínka
Bařice-Velké Těšany	.	Lubná	1353
Bařice	1220	Ludslavice	1275
Velké Těšany	1379	Lutopecny	1290
Bělov	1131	Měrůtky	1358
Bezměrov	1078	Martinice	1262
Blazice	1358	Míškovice	1397
Bořenovice	1371	Morkovice-Slížany	.
Brusné	1358	Morkovice	1222
Břest	1220	Slížany	1351
Bystřice pod Hostýnem	1368	Mrlínek	1348
Bílavsko	1364	Němčice	14. století
Hlinsko pod Hostýnem	1348	Nítkovice	1349
Rychlov	1359	Nová Dědina	1353
Sovadina	1437	Osíčko	1360
Cetechovice	1131	Pacetluky	1131
Dřínov	1349	Pačlavice	1131
Holešov	1131	Lhota	1349
Dobrotice	1269	Pornice	1235
Količín	1349	Počenice-Tetětice	.
Tučapy	1131	Počenice	1283
Všetuly	1358	Tetětice	1358
Žopy	1131	Podhradní Lhota	1429
Honětice	1353	Prasklice	1355
Horní Lapač	1750	Pravčice	1261
Hoštice	1131	Prusinovice	1349
Hulín	1224	Přílepy	1272
Chrástany	1557	Rajnochovice	1721
Záhlinice	1355	Rataje	1283
Chomýž	1365	Popovice	1559
Chropyně	1261	Sobělice	1290
Plešovec	1261	Roštění	1376
Chvalčov	1447	Roštín	1131
Chvalnov-Lísky	.	Rusava	1667
Chvalnov	1371	Rymice	1365
Lísky	1371	Skaštice	1267
Jankovice	1360	Slavkov pod Hostýnem	1349
Jarohněvice	1267	Soběsuky	1287
Karolín	1822	Milovice	1786
Komárno	1317	Skržice	1373
Koryčany	1321	Střilky	1261
Blišice	1322	Střížovice	1349
Jestřabice	1344	Sulimov	1353
Lískovec	1480	Šelešovice	1290

obec	první písemná zmínka	obec	první písemná zmínka
Kostelany	1667	Troubky-Zdislavice	.
Lhotka	1382	Troubky	1281
Újezdsko	1371	Zdislavice	1347
Kostelec u Holešova	1131	Třebětice	1339
Karlovice	1780	Uhřice	1336
Kroměříž	1107	Věžky	1348
Bílany	1267	Vlčí Doly	1377
Drahlov	1376	Vítonice	1386
Hradisko	1280	Vrbka	1464
Kotojedy	1353	Zahnašovice	1131
Postoupky	1349	Záříčí	1261
Těšnovice	1307	Zástřizly	1349
Trávník	1289	Zborovice	1276
Vážany	1238	Medlov	1356
Zlámanka	1561	Zdounky	1298
Kunkovice	1131	Cvrčovice	1412
Kurovice	1276	Divoky	1131
Kvasice	1131	Lebedov	1662
Kyselovice	1078	Nětčice	1349
Lehotice	1342	Těšánky	1349
Litenčice	1131	Zlobice	1078
Strabenice	1350	Bojanovice	1195
Loukov	1348	Žalkovice	1220
Libosváry	1351	Žeranovice	1297

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.

Tab. 2. Počet obyvatel v jednotlivých obcích okresu Kroměříž v letech 1869-2001

název obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Bařice-Velké Těšany	609	651	696	720	713	694	651	601	595	527	446	454	473
Bělov	367	373	401	441	419	458	417	372	375	318	299	242	242
Bezměrov	563	665	675	695	754	756	737	609	689	619	573	542	556
Blazice	248	259	293	335	348	315	311	287	330	298	232	225	202
Bořenovice	183	221	205	249	302	297	266	265	291	250	196	167	160
Brusné	285	296	354	386	359	355	388	411	449	385	410	377	363
Břest	879	968	1 001	1 043	1 161	1 213	1 253	1 068	1 099	960	883	882	965
Bystrice p. Hostýnem	3 368	4 120	5 088	5 438	6 162	5 820	6 049	6 452	7 252	7 605	8 462	8 441	8 787
Cetechovice	528	600	587	566	564	581	547	406	400	365	305	246	226
Dřínov	460	511	509	523	492	520	559	495	574	555	496	465	438
Holešov	6 924	7 267	8 012	8 907	9 875	9 714	10 184	9 759	10 994	10 972	12 317	12 717	12 463
Honěnice	344	380	363	392	379	384	357	266	232	202	130	85	68
Horní Lapač	.	250	292	259	291	278	285	258	287	251	213	218	242
Hoštice	560	548	554	562	546	539	510	414	417	367	235	214	173
Hulín	2 867	3 405	3 663	3 831	4 377	4 506	4 931	4 788	6 014	6 354	7 649	7 895	7 610
Chomýž	327	352	349	391	408	378	335	345	352	328	375	329	346
Chropyně	2 006	2 381	2 498	2 890	3 041	2 953	2 972	2 470	3 137	3 462	5 021	5 388	5 256
Chvalčov	891	1 066	1 198	1 308	1 499	1 382	1 412	1 638	1 592	1 635	1 775	1 713	1 644
Chvalnov-Lísky	604	628	623	598	622	664	638	467	442	404	332	260	276
Jankovice	359	339	379	398	410	397	398	377	411	338	334	320	350
Jarohněvice	380	421	418	440	453	422	386	294	300	267	225	208	231
Karolín	398	441	478	480	490	430	396	357	365	346	296	241	212
Komárno	426	430	448	436	464	462	496	431	440	424	378	332	325
Koryčany	3 292	3 950	4 399	4 234	4 823	4 626	4 482	3 739	3 954	3 597	3 243	2 950	2 840
Kostelany	789	888	917	946	983	983	925	791	933	777	600	491	505
Kostelec u Holešova	993	1053	1074	1137	1199	1137	1099	1039	1058	964	875	913	976
Kroměříž	12 848	15 038	15 897	17 509	20 186	20 767	22 024	22 782	23 178	24 478	27 835	28 636	29 225

název obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Kunkovice	370	400	399	378	373	360	343	257	233	199	151	104	74
Kurovice	255	483	498	492	517	529	493	417	390	341	290	265	251
Kvasice	1 584	1 788	1 818	1 769	1 767	1 779	2 003	2 185	2 318	2 296	2 314	2 307	2 285
Kyselovice	665	706	841	903	862	833	799	705	739	679	607	540	488
Lechotice	374	446	439	473	482	478	482	420	444	417	405	363	368
Litenčice	945	1 097	1 030	1 023	1 072	1 008	964	796	755	665	542	469	466
Loukov	862	943	1015	984	1070	995	1 017	945	1 100	975	912	913	921
Lubná	660	717	773	770	784	767	694	669	605	562	467	431	432
Ludslavice	432	511	520	516	562	587	570	501	512	504	495	502	492
Lutopecny	533	655	623	698	814	753	728	715	697	674	594	536	555
Martinice	433	509	514	538	580	571	525	521	599	586	590	609	657
Míškovice	427	469	539	576	577	541	590	547	579	508	479	436	446
Morkovice-Slížany	1 981	2 236	2 379	2 587	2 735	2 931	3 004	2 568	2 683	2 528	2 685	2 736	2 812
Mrlínek	284	269	314	301	331	322	369	304	334	289	263	262	276
Němčice	359	443	439	422	493	494	544	406	442	425	407	363	366
Nítkovice	458	517	537	535	552	547	556	407	407	345	285	283	283
Nová Dědina	585	728	700	665	655	631	562	532	572	516	463	432	420
Osíčko	510	564	560	540	550	550	599	508	582	526	495	472	477
Pacetluky	243	252	259	302	286	286	299	267	312	291	272	242	223
Pačlavice	1 435	1 506	1 633	1 667	1 645	1 713	1 644	1 344	1 450	1 286	1 132	1 000	878
Počenice-Tetětice	902	1 049	1 068	1 014	1 046	1 068	1 023	828	926	851	780	784	811
Podhradní Lhota	504	508	467	468	491	511	547	530	582	552	538	515	533
Prasklice	460	473	517	518	527	521	581	419	402	386	333	261	244
Pravčice	607	716	814	837	849	916	858	775	778	774	742	726	726
Prusinovice	1 119	1 299	1 371	1 437	1 514	1 391	1 385	1 256	1 408	1 344	1 262	1 199	1 180
Přílepy	512	541	540	598	664	672	707	734	835	801	810	832	834
Rajnochovice	1 053	1 083	1 032	1 019	1 119	1 107	1 161	820	835	721	638	573	519

název obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Rataje	1 042	1 129	1 132	1 159	1 265	1 246	1 214	1 067	1 112	992	948	931	974
Roštění	749	798	880	920	923	925	942	788	798	785	770	717	708
Roštín	1 135	1 121	1 139	1 143	1 140	1 174	1 065	956	994	882	773	677	673
Rusava	1 116	1 212	1 153	1 199	1 124	991	964	804	826	730	634	596	601
Rymice	609	655	707	768	782	735	721	663	667	637	586	521	550
Skašnice	490	533	645	702	664	663	621	484	452	395	356	330	369
Slavkov p. Hostýnem	321	367	392	446	475	454	518	483	539	565	545	526	550
Soběsuky	563	592	603	603	665	664	620	582	583	533	433	332	309
Střílky	1 110	1 114	1 209	1 191	1 274	1 150	1 000	1 008	926	796	771	726	685
Střížovice	231	256	221	238	287	286	256	275	251	244	211	212	228
Sulimov	221	237	251	226	232	220	227	218	196	187	176	153	171
Šelešovice	350	383	384	441	431	473	526	464	419	359	344	331	318
Troubky-Zdislavice	1 059	1 069	957	998	996	985	1 028	806	846	810	718	645	497
Třebětice	356	385	401	418	446	455	431	354	375	360	314	273	271
Uhřice	309	341	320	335	343	393	390	326	308	250	210	189	192
Věžky	558	547	585	618	663	658	669	536	577	507	438	347	346
Vítovice	501	673	592	589	607	610	641	551	605	578	536	496	471
Vrbka	334	353	302	306	314	307	332	243	276	283	255	203	206
Zahnašovice	390	455	465	500	465	486	488	434	428	418	416	353	335
Záříč	539	718	792	761	801	861	883	812	886	863	781	660	742
Zástrizly	339	283	319	316	277	305	309	218	238	220	174	134	135
Zborovice	1 183	1 507	1 593	1 659	1 860	1 884	1 790	1 620	1 764	1 727	1 603	1 539	1 614
Zdounky	2 269	2 560	2 631	2 705	2 819	2 855	2 756	2 464	2 470	2 312	2 231	2 177	2 031
Zlobice	648	674	727	812	856	817	857	674	716	702	678	604	587
Žalkovice	560	663	642	636	700	703	674	634	594	534	526	534	571
Žeranovice	815	608	601	653	651	631	664	636	763	749	687	676	748

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.

Tab. 3. Počet obyvatel v okrese Kroměříž podle obcí s rozšířenou působností k 31.12.2007

ORP	obec	počet obyvatel		
		celkem	muži	ženy
Bystřice pod Hostýnem	Blazice	209	108	101
	Brusné	365	201	164
	Bystřice pod Hostýnem	8 694	4 169	4 525
	Chomýž	364	184	180
	Chvalčov	1 632	775	857
	Komárno	313	153	160
	Loukov	984	492	492
	Mrlínek	285	148	137
	Osíčko	483	246	237
	Podhradní Lhota	514	270	244
	Rajnochovice	522	270	252
	Rusava	605	307	298
	Slavkov pod Hostýnem	554	265	289
Vítonice	476	243	233	
Holešov	Bořenovice	174	87	87
	Holešov	12 248	5 914	6 334
	Horní Lapač	258	136	122
	Jankovice	370	193	177
	Kostelec u Holešova	947	477	470
	Kurovice	255	127	128
	Lehotice	396	206	190
	Ludslavice	470	217	253
	Martinice	678	336	342
	Míškovice	488	233	255
	Němčice	364	188	176
	Pacetluky	226	110	116
	Prusinovice	1 231	597	634
	Přílepy	872	439	433
	Roštění	737	357	380
	Rymice	579	283	296
	Třebětice	292	150	142
Zahnašovice	331	179	152	
Žeranovice	764	379	385	
Kroměříž	Bařice-Velké Těšany	457	224	233
	Bezměrov	572	283	289
	Břest	921	459	462
	Cetechovice	185	91	94
	Dřínov	458	226	232
	Honětice	67	39	28
	Hoštice	143	79	64
	Hulín	7 310	3 626	3 684
	Chropyně	5 138	2 468	2 670
	Chvalnov-Lísky	265	140	125
	Jarohněvice	274	148	126
	Karolín	227	116	111
	Koryčany	2 919	1 396	1 523

ORP	obec	počet obyvatel		
		celkem	muži	ženy
Kroměříž	Kostelany	518	268	250
	Kroměříž	29 036	13 750	15 286
	Kunkovice	56	27	29
	Kvasice	2 286	1 140	1 146
	Kyselovice	470	222	248
	Litenčice	473	225	248
	Lubná	423	212	211
	Lutopecny	586	298	288
	Morkovice-Slížany	2 934	1 463	1 471
	Nítkovice	269	128	141
	Nová Dědina	426	210	216
	Pačlavice	883	417	466
	Počenice-Tetětice	774	376	398
	Prasklice	242	116	126
	Pravčice	717	357	360
	Rataje	1 096	552	544
	Roštín	709	339	370
	Skaštice	358	194	164
	Soběsuky	376	186	190
	Střílky	668	335	333
	Střížovice	249	132	117
	Sulimov	163	81	82
	Šelešovice	326	153	173
	Troubky-Zdislavice	516	253	263
	Uhřice	211	111	100
	Věžky	384	190	194
	Vrbka	222	107	115
	Záříčí	747	356	391
	Zástřizly	134	69	65
	Zborovice	1 609	803	806
Zdounky	2 127	1 050	1 077	
Zlobice	594	301	293	
Žalkovice	591	296	295	

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 10.1.2009 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL
<http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_v_obcich_zlinskeho_kraje_k_31_12_2007>

Tab. 4. Srovnání vývoje počtu obyvatel vybraných územních jednotek

	Česká republika			Zlínský kraj			okres Kroměříž		
	počet obyvatel	B _i (%)	Ř _i (%)	počet obyvatel	B _i (%)	Ř _i (%)	počet obyvatel	B _i (%)	Ř _i (%)
1869	7 565 463	100,0	100,0	314 475	100,0	100,0	77 847	100,0	100,0
1880	8 223 227	108,7	108,7	341 037	108,4	108,4	87 642	112,6	112,6
1890	8 666 456	114,6	105,4	356 315	113,3	104,5	92 653	119	105,7
1900	9 374 028	123,9	108,2	378 564	120,4	106,2	97 486	125,2	105,2
1910	10 076 727	133,2	107,5	403 122	128,2	106,5	105 297	135,3	108
1921	10 009 480	132,3	99,3	404 985	128,8	100,5	104 823	134,7	99,5
1930	10 674 240	141,1	106,6	436 599	138,8	107,8	106 641	136,9	101,7
1950	8 896 086	117,6	83,3	478 466	152,1	109,6	99 657	128	93,5
1961	9 571 531	126,5	107,6	532 676	169,4	111,3	106 288	136,5	106,7
1970	9 807 696	129,6	102,5	550 465	175	103,3	104 507	134,2	98,3
1980	10 291 927	136	104,9	591 334	188	107,4	109 200	140,3	104,5
1991	10 302 215	136,2	100,1	596 903	189,9	100,9	107 988	138,7	98,9
2001	10 230 060	135,2	99,3	595 010	189,2	99,7	108 053	138,8	100,1

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní výpočty

Pozn.: B_i – bazický index, Ř_i – řetězový index

Tab. 5. Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých ORP okresu Kroměříž v letech 1869-2001

rok	ORP Bystřice pod Hostýnem	ORP Holešov	ORP Kroměříž
1869	10 696	15 532	51 574
1880	12 142	16 984	58 516
1890	13 255	18 135	61 263
1900	13 840	19 563	64 083
1910	15 007	21 019	69 271
1921	14 252	20 604	69 970
1930	14 807	21 073	70 761
1950	14 509	19 642	65 506
1961	15 731	21 593	68 877
1970	15 441	20 941	67 955
1980	16 004	21 718	71 399
1991	15 574	21 686	70 532
2001	16 015	21 593	70 418

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.

Tab. 6. Počet obyvatel v jednotlivých okresech Zlínského kraje v letech 1869-2001

rok	okres Kroměříž	okres Uherské Hradiště	okres Vsetín	okres Zlín
1869	77 847	80 908	83 073	72 647
1880	87 642	88 412	87 465	77 518
1890	92 653	94 103	90 193	79 366
1900	97 486	103 233	94 394	83 451
1910	105 297	111 901	98 228	87 696
1921	104 823	115 953	95 071	89 138
1930	106 641	115 314	101 633	113 011
1950	99 657	123 022	105 693	150 094
1961	106 288	140 222	121 144	165 022
1970	104 507	142 121	130 748	173 089
1980	109 200	147 371	143 428	191 335
1991	107 988	145 188	146 898	196 829
2001	108 053	144 517	147 064	195 376

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006;

Tab. 7. Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech v letech 1834-1950 na základě průběhu řetězových indexů ($\check{R}_i$) a absolutních hodnot

	Bystřice pod Hostýnem		Holešov		Hulín		Chropyně		Kroměříž	
	$\check{R}_i$ (%)	absolut. hodnota	$\check{R}_i$ (%)	absolut. hodnota	$\check{R}_i$ (%)	absolut. hodnota	$\check{R}_i$ (%)	absolut. hodnota	$\check{R}_i$ (%)	absolut. hodnota
1834	100	1 463	100	3 569	100	1 968	100	950	100	5 267
1869	152	2 225	138	4 940	119	2 338	183	1 743	188	9 918
1890	162	3 602	114	5 639	131	3 059	124	2 164	126	12 480
1921	111	4 000	117	6 603	126	3 854	120	2 600	138	17 175
1950	120	4 798	101	6 675	107	4 120	86	2 224	114	19 644

Zdroj: KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I.-III. díl, Praha 1996-8.

Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006; vlastní výpočty

Pozn.: $\check{R}_i$ – řetězový index; hodnoty počtu obyvatel bez integrovaných obcí

Tab. 8. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1869
(podle správního rozdělení k 1.1.2006)

velikostní skupina obce	obec	počet obcí	podíl obyvatelstva (%)
0-199	Bořenovice	1	0,23
200-499	Bělov, Blazice, Brusné, Dřínov, Honětice, Horní Lapač, Chomýž, Jankovice, Jarohněvice, Karolín, Komárno, Kunkovice, Kurovice, Lehotice, Ludslavice, Martinice, Míškovice, Mrlínek, Němčice, Nítkovice, Pacetluky, Prasklice, Skaštice, Slavkov pod Hostýnem, Střížovice, Sulimov, Šelešovice, Třebětice, Uhřice, Vrbka, Zahnašovice, Zástřizly	32	14,4
500-999	Bařice-Velké Těšany, Bezměrov, Břest, Cetechovice, Hoštice, Chvalčov, Chvalnov-Lísky, Kostelany, Kostelec u Holešova, Kyselovice, Litenčice, Loukov, Lubná, Lutopecny, Nová Dědina, Osíčko, Počenice-Tetětice, Podhradní Lhota, Pravčice, Přílepy, Roštění, Rymice, Soběsuky, Věžky, Vítonice, Záříčí, Zlobice, Žalkovice, Žeranovice	29	24,7
1 000-1 999	Kvasice, Morkovice-Slížany, Pačlavice, Prusinovice, Rajnochovice, Rataje, Roštín, Rusava, Střílky, Troubky-Zdislavice, Zborovice	11	17,7
2 000-4 999	Bystřice pod Hostýnem, Hulín, Chropyně, Koryčany, Zdounky	5	17,6
5 000-9 999	Holešov	1	8,9
10 000-19 999	Kroměříž	1	16,5
20 000 a více	-	0	0

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.; vlastní zpracování

Tab. 9. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1900
(podle správního rozdělení k 1.1.2006)

velikostní skupina obce	obec	počet obcí	podíl obyvatelstva (%)
0-199	-	0	0
200-499	Bělov, Blazice, Bořenovice, Brusné, Honětice, Horní Lapač, Chomýž, Jankovice, Jarohněvice, Karolín, Komárno, Kunkovice, Kurovice, Lehotice, Mrlínek, Němčice, Pacetluky, Podhradní Lhota, Slavkov pod Hostýnem, Střížovice, Sulimov, Šelešovice, Třebětice, Uhřice, Vrbka, Zástřizly	26	10,02
500-999	Bařice, Bezměrov, Cetechovice, Dřínov, Hoštice, Chvalnov-Lísky, Kostelany, Kyselovice, Loukov, Lubná, Ludslavice, Lutopecny, Martinice, Míškovice, Nítkovice, Nová Dědina, Osíčko, Prasklice, Pravčice, Přílepy, Roštění, Rymice, Skaštice, Soběsuky, Troubky-Zdislavice, Věžky, Vítonice, Zahnašovice, Záříčí, Zlobice, Žalkovice, Žeranovice	32	22,4
1 000-1 999	Břest, Chvalčov, Kostelec u Holešova, Kvasice, Litenčice, Pačlavice, Počenice-Tetětice, Prusinovice, Rajnochovice, Rataje, Roštín, Rusava, Střílky, Zborovice	14	18,2
2 000-4 999	Hulín, Chropyně, Koryčany, Morkovice-Slížany, Zdounky	5	16,7
5 000-9 999	Bystřice pod Hostýnem, Holešov	2	14,7
10 000-19 999	Kroměříž	1	18
20 000 a více	-	0	0

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.; vlastní zpracování

Tab. 10. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1930
(podle správního rozdělení k 1.1.2006)

velikostní skupina obce	obec	počet obcí	podíl obyvatelstva (%)
0-199	-	0	0
200-499	Bělov, Blazice, Bořenovice, Brusné, Honětice, Horní Lapač, Chomýž, Jankovice, Jarohněvice, Karolín, Komárno, Kunkovice, Kurovice, Lehotice, Mrlínek, Pacetluky, Střížovice, Sulimov, Třebětice, Uhřice, Vrbka, Zahnašovice, Zástřizly	23	7,9
500-999	Bařice-Velké Těšany, Bezměrov, Cetechovice, Dřínov, Hoštice, Chvalnov-Lísky, Kostelany, Kyselovice, Litenčice, Lubná, Ludslavice, Lutopecny, Martinice, Míškovice, Němčice, Nítkovice, Nová Dědina, Osíčko, Podhradní Lhota, Prasklice, Pravčice, Přílepy, Roštění, Rusava, Rymice, Skaštice, Slavkov pod Hostýnem, Soběsuky, Šelešovice, Věžky, Vítonice, Záříčí, Zlobice, Žalkovice, Žeranovice	35	22,2
1 000-1 999	Břest, Chvalčov, Kostelec u Holešova, Loukov, Pačlavice, Počenice-Tetětice, Prusinovice, Rajnochovice, Rataje, Roštín, Střílky, Troubky-Zdislavice, Zborovice	13	15,1
2 000-4 999	Hulín, Chropyně, Koryčany, Kvasice, Morkovice-Slížany, Zdounky	6	18,9
5 000-9 999	Bystřice pod Hostýnem	1	5,7
10 000-19 999	Holešov	1	9,6
20 000 a více	Kroměříž	1	20,7

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.; vlastní zpracování

Tab. 11. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1950
(podle správního rozdělení k 1.1.2006)

velikostní skupina obce	obec	počet obcí	podíl obyvatelstva (%)
0-199	-	0	0
200-499	Bělov, Blazice, Bořenovice, Brusné, Cetechovice, Dřínov, Honětice, Horní Lapač, Hoštice, Chomýž, Chvalnov-Lísky, Jankovice, Jarohněvice, Karolín, Komárno, Kunkovice, Kurovice, Lehotice, Mrlínek, Němčice, Nítkovice, Pacetluky, Prasklice, Skaštice, Slavkov pod Hostýnem, Střížovice, Sulimov, Šelešovice, Třebětice, Uhřice, Vrbka, Zahnašovice, Zástřizly	33	11,9
500-999	Bařice-Velké Těšany, Bezměrov, Kostelany, Kyselovice, Litenčice, Loukov, Lubná, Ludslavice, Lutopecny, Martinice, Míškovice, Nová Dědina, Osíčko, Počenice-Tetětice, Podhradní Lhota, Pravčice, Přílepy, Rajnochovice, Roštění, Roštín, Rusava, Rymice, Soběsuky, Troubky-Zdislavice, Věžky, Vítonice, Záříčí, Zlobice, Žalkovice, Žeranovice	30	20,6
1 000-1 999	Břest, Chvalčov, Kostelec u Holešova, Pačlavice, Prusinovice, Rataje, Střílky, Zborovice	8	10,1
2 000-4 999	Hulín, Chropyně, Koryčany, Kvasice, Morkovice-Slížany, Zdounky	6	18,3
5 000-9 999	Bystřice pod Hostýnem, Holešov	2	16,3
10 000-19 999	-	0	0
20 000 a více	Kroměříž	1	22,9

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.; vlastní zpracování

Tab. 12. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 1980
(podle správního rozdělení k 1.1.2006)

velikostní skupina obce	obec	počet obcí	podíl obyvatelstva (%)
0-199	Bořenovice, Honětice, Kunkovice, Sulimov, Zástřizly	5	0,8
200-499	Bařice-Velké Těšany, Bělov, Blazice, Brusné, Cetechovice, Dřínov, Horní Lapač, Hoštice, Chomýž, Chvalnov-Lísky, Jankovice, Jarohněvice, Karolín, Komárno, Kurovice, Lechotice, Lubná, Ludslavice, Míškovice, Mrlínek, Němčice, Nítkovice, Nová Dědina, Osíčko, Pacetluky, Prasklice, Skaštice, Soběsuky, Střížovice, Šelešovice, Třebětice, Uhřice, Věžky, Vrbka, Zahnašovice	35	11,2
500-999	Bezměrov, Břest, Kostelany, Kostelec u Holešova, Kyselovice, Litenčice, Loukov, Lutopecny, Martinice, Počenice-Tetětice, Podhradní Lhota, Pravčice, Přílepy, Rajnochovice, Rataje, Roštění, Roštín, Rusava, Rymice, Slavkov pod Hostýnem, Střílky, Troubky-Zdislavice, Vítonice, Záříčí, Zlobice, Žalkovice, Žeranovice	27	17,1
1 000-1 999	Chvalčov, Pačlavice, Prusinovice, Zborovice	4	5,3
2 000-4 999	Koryčany, Kvasice, Morkovice-Slížany, Zdounky	4	9,6
5 000-9 999	Bystřice pod Hostýnem, Hulín, Chropyně	3	19,4
10 000-19 999	Holešov	1	11,3
20 000 a více	Kroměříž	1	25,5

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl, Praha, ČSÚ 2006.; vlastní zpracování

Tab. 13. Obce okresu Kroměříž podle počtu obyvatel v roce 2006
(podle správního rozdělení k 1.1.2006)

velikostní skupina obce	obec	počet obcí	podíl obyvatelstva (%)
0-199	Bořenovice, Cetechovice, Honětice, Hoštice, Kunkovice, Sulimov, Uhřice, Zástřizly	8	0,7
200-499	Bařice-Velké Těšany, Bělov, Blazice, Brusné, Dřínov, Horní Lapač, Chomýž, Chvalnov-Lísky, Jankovice, Jarohněvice, Karolín, Komárno, Kurovice, Kyselovice, Lechotice, Litenčice, Lubná, Ludslavice, Míškovice, Mrlínek, Němčice, Nítkovice, Nová Dědina, Osíčko, Pacetluky, Prasklice, Skaštice, Soběsuky, Střížovice, Šelešovice, Třebětice, Věžky, Vítonice, Vrbka, Zahnašovice	35	11,1
500-999	Bezměrov, Břest, Kostelany, Kostelec u Holešova, Loukov, Lutopecny, Martinice, Pačlavice, Počenice-Tetětice, Podhradní Lhota, Pravčice, Přílepy, Rajnochovice, Roštění, Roštín, Rusava, Rymice, Slavkov pod Hostýnem, Střílky, Troubky-Zdislavice, Záříčí, Zlobice, Žalkovice, Žeranovice	24	15,3
1 000-1 999	Chvalčov, Prusinovice, Rataje, Zborovice	4	5,2
2 000-4 999	Koryčany, Kvasice, Morkovice-Slížany, Zdounky	4	9,5
5 000-9 999	Bystřice pod Hostýnem, Hulín, Chropyně	3	19,6
10 000-19 999	Holešov	1	11,4
20 000 a více	Kroměříž	1	26,9

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 5.3.2009 [cit. 2009-03-05]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/xz//pocety_obyvatel_v_obcich_zlinskeho_kraje_v_letech_1995_az_2006>; vlastní zpracování

Tab. 14. Integrace obcí v roce 1960

obec	od roku 1960
Bařice, Velké Těšany	sloučeny pod MNV Bařice-Velké Těšany s místními částmi Bařice a Velké Těšany
Blišice	místní částí obce Koryčany
Bojanovice	místní částí obce Zlobice
Divoky, Těšánky	sloučeny pod MNV Těšánky-Divoky s místními částmi Těšánky, Divoky a Lebedov
Drahlov, Šelešovice	místními částmi obce Jarohněvice
Hradisko, Postoupky	sloučeny pod MNV Postoupky-Hradisko s místními částmi Hradisko, Miňůvky, Postoupky
Chrást'any	místní částí obce Záhlinice
Chvalnov, Lísky	sloučeny pod MNV Chvalnov-Lísky s místními částmi Chvalnov a Lísky
Karlovice	místní částí obce Kostelec u Holešova
Karolín, Vrbka	místní částí obce Sulimov
Kotojedy	místní částí města Kroměříž
Lhota	místní částí obce Pačlavice
Medlov	místní částí obce Zborovice
Měruťky	místní částí obce Lutopecny
Milovice	místní část obce Soběsuky
Morkovice, Slížany	sloučeny pod MěNV Morkovice-Slížany s místními částmi Morkovice a Slížany
Počenice, Tetětice	sloučeny pod MNV Počenice-Tetětice s místními částmi Počenice a Tetětice
Popovice, Sobělice	místní částí obce Rataje
Pornice	místní částí obce Pačlavice
Příkazy	místní částí obce Osíčko
Rychlov	místní částí Bystřice pod Hostýnem
Skržice	místní částí obce Soběsuky
Těšňovice, Trávník	sloučeny pod MNV Těšňovice-Trávník s místními částmi Těšňovice a Trávník
Troubky, Zdislavice	sloučeny pod MNV Troubky-Zdislavice s místními částmi Troubky a Zdislavice
Uhřice, Prasklice	sloučeny pod MNV Uhřice-Prasklice s místními částmi Uhřice a Prasklice
Vážany	místní částí města Kroměříž
Vlčí Doly	místní částí obce Věžky
Všetuly	místní částí města Holešov
Zlámanka	místní částí obce Chřibsko

Zdroj: BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Sv. 6 a 7.

Tab. 15. Integrace obcí ke dni 15.8.1976

obec integrovaná s Kroměříží	Bílany
obce integrované s Holešovem	Bořenovice, Dobrotice, Količín, Přílepy, Tučapy, Žopy
obce integrované s Bystřicí pod Hostýnem	Bílavsko, Blazice, Chvalčov, Mrlínek, Sovadína
obec integrovaná s Chropyní	Plešovec
obce integrované se Zdounkami	Cvrčovice, Divoky, Lebedov, Nětčice, Těšánky
obce integrované s Koryčany	Jestřabice, Lískovec
obec integrovaná se Střílkami	Zástřizly
obec integrovaná s Loukovem	Libosváry

Zdroj: Český statistický úřad: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005. Praha, ČSÚ, 2006.

Tab. 16. Integrace obcí v 80. letech

ke dni 1.1.1985	
obce integrované s Hulínem	Pravčice, Chrášťany, Záhlinice
ke dni 1.1.1986	
obce integrované s Kroměříží	Hradisko, Drahlov, Jarohněvice, Postoupky, Skaštice, Šelešovice, Těšňovice, Trávník, Zlámanka
obce integrované s Holešovem	Rymice, Třebětice
obce integrované s Bystřicí pod Hostýnem	Hlinsko pod Hostýnem, Vítonice
obce integrované s Litenčicemi	Honětice, Hoštice, Kunkovice, Nítkovice, Strabenice

Zdroj: Český statistický úřad: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005. Praha, ČSÚ, 2006.

Tab. 17. Dezintegrace obcí v 90. letech

Skaštice	od 28.2.1990 samostatná obec
Chvalčov	od 1.3.1990 samostatná obec
Bořenovice, Hoštice, Jarohněvice, Kunkovice, Pravčice, Přílepy, Rymice, Třebětice	od 1.7.1990 samostatná obec
Nítkovice, Prasklice, Uhřice, Vítonice, Zástřizly	od 1.1.1992 samostatná obec
Blazice, Honětice	od 1.1.1993 samostatná obec
Mrlínek	od 1.1.1994 samostatná obec
Šelešovice	od 1.1.2001 samostatná obec

Zdroj: Český statistický úřad: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005. Praha, ČSÚ, 2006.

Tab. 18. Základní údaje o obcích v letech 1961-2007

	Počet			Průměr na 1 obec		Hustota obyvatelstva na 1 km ²	Podíl městského obyvatelstva v %
	obcí / z toho se statutem města	částí obcí	obyvatel	rozloha v hektarech	počet obyvatel		
1.3.1961	95 / 1	132	106 288	842	1 119	133,0	21,8
1.12.1970	97 / 6	132	104 507	824	1 077	130,8	54,0
1.11.1980	77 / 6	132	109 200	1 038	1 418	136,7	59,1
3.3.1991	71 / 6	130	107 988	1 126	1 521	135,2	61,1
1.3.2001	80 / 7	129	108 053	999	1 351	135,2	63,9
31.12.2007	79 / 7	129	107 789	1 011	1 364	135	63,2

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 10.1.2009 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL

<<http://www.czso.cz/kraje/zl/publ/2003/sldb/km/data/1.htm#12>>;

Český statistický úřad [online]. © 10.1.2009 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL

<http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_v_obcich_zlinskeho_kraje_k_31_12_2007>; vlastní úprava

Tab. 19. Střediskové obce v okrese Kroměříž

střediska obvodního významu	střediska místního významu	nestředisková sídla trvalého významu
Kroměříž	Kroměříž	Bezměrov, Bílany, Hradisko, Kostelany, Jarohněvice, Šelešovice, Lubná, Lutopecny, Postoupky, Rataje, Skaštice, Těšňovice-Trávník, Věžky, Zlobice-Bojanovice
	Hulín	Břest, Kurovice, Pravčice, Záhlinice
	Kvasice	Střížovice, Sulimov
	Chropyně	Plešovec, Kyselovice, Záříčí, Žalkovice
	Morkovice	Dřínov, Pačlavice, Tetětice, Počenice, Uhřice
	Litenčice-Střílky	Hoštice, Chvalnov, Nítkovice
	Zdounky-Zborovice	Cetechovice, Roštín, Troubky, Zdislavice
	Koryčany	Lískovec
Holešov	Holešov	Dobrotice, Količín, Ludslavice, Martinice, Prusinovice, Přílepy, Rymice, Třebětice, Tučapy, Žeranovice, Žopy, Míškovice, Lechotice
	Kostelec	Němčice, Roštění
	Bystřice pod Hostýnem	Hlinsko, Chomýž, Chvalčov, Loukov, Osíčko, Rusava, Slavkov, Vítonice
	Podhradní Lhota-Rajnochovice	-

Zdroj: Státní ústav pro územní plánování: Současné problémy osídlení ČSR. Praha 1972, s. 51.-52.

Tab. 20. Domovní fond ve městech okresu Kroměříž v roce 2001

	domy úhrnem	domy obydlené		domy podle vlastnictví		
		rodinné domy	bytové domy	soukromých osob	obce, státu	SBD
okres celkem	26 663	20 813	1 572	20 739	447	479
Bystřice p.Hostýnem	2 030	1 606	157	1 615	56	53
Holešov	2 253	1 716	267	1 727	73	74
Hulín	1 299	1 007	154	998	42	38
Chropyně	761	560	113	557	34	36
Koryčany	1 136	774	49	768	19	9
Kroměříž	4 639	3 472	666	3 551	109	183
Morkovice- Slížany	848	705	23	699	10	7

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 2003 [2009-04-10]. Dostupné z URL
<<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/okresy/CZ0721>>

Tab. 21. Bytový fond ve městech okresu Kroměříž v roce 2001

	byty úhrnem	byty obydlené		byty neobydlené	
		v rodin. domech	v bytov. domech	v obydlen. domech	v neobydl. domech
okres celkem	43 722	23 298	14 624	1 453	4 035
Bystřice p.Hostýnem	3 581	1 787	1 358	163	248
Holešov	4 890	1 924	2 502	162	247
Hulín	2 853	1 127	1 505	80	128
Chropyně	2 061	635	1 228	105	78
Koryčany	1 382	800	247	23	303
Kroměříž	11 963	3 976	6 813	653	407
Morkovice-Slížany	1 076	758	179	17	113

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 2003 [2009-04-10]. Dostupné z URL
<<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/okresy/CZ0721>>

Tab. 22. Domovní a bytový fond v okrese Kroměříž v letech 1991 a 2001

Okres Kroměříž	Domy		Byty v trvale obydlených domech			Průměrný počet bytů na 1 trvale obydlený dům	Byty v neobydlených domech	Neobydlené byty celkem	
	celkem	v tom		celkem	v tom				
		trvale obydlené	neobydlené		trvale obydlené				neobydlené
Domy celkem	26 663	22 712	3 951	39 687	38 234	1 453	4 035	5 488	
1991	26 016	22 460	3 556	37 116	36 663	453	3 669	4 122	
rozdíl	647	252	395	2 571	1 571	1 000	366	1 366	
v %	2,5	1,1	11,1	6,9	4,3	220,8	10,0	33,1	
v tom:									
rodinné domy	24 556	20 813	3 743	23 688	23 298	390	3 792	4 182	
1991	23 842	20 477	3 365	22 489	22 385	104	3 382	3 486	
rozdíl	714	336	378	1 199	913	286	410	696	
v %	3,0	1,6	11,2	5,3	4,1	275,0	12,1	20,0	
bytové domy	1 579	1 572	7	15 662	14 624	1 038	30	1 068	
1991	1 819	1 784	35	14 361	14 021	340	189	529	
rozdíl	-240	-212	-28	1 301	603	698	-159	539	
v %	-13,2	-11,9	-80,0	9,1	4,3	205,3	-84,1	101,9	
ostatní domy	528	327	201	337	312	25	213	238	
1991	355	199	156	266	257	9	98	107	
rozdíl	173	128	45	71	55	16	115	131	
v %	48,7	64,3	28,8	26,7	21,4	177,8	117,3	122,4	

Zdroj: Český statistický úřad [online]. © 1.10.2004 [cit. 2009-04-20]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/domovni_a_bytovy_fond_km>

Obr. 17. Půdorys obce tzv. silnicovka – Bořenovice

Zdroj: Mapy.cz [online] © 2008 [cit. 2009-04-28]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>

Obr. 18. Půdorys návěsí obce – Zahnašovice

Zdroj: Mapy.cz [online] © 2008 [cit. 2009-04-28]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>

Obr. 19. Půdorys obce návěsní silnicovky– Třebětice

Zdroj: Mapy.cz [online] © 2008 [cit. 2009-04-28]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>

Obr. 20. Půdorys valašské řadové vsi – Rusava

Zdroj: Mapy.cz [online] © 2008 [cit. 2009-04-28]. Dostupné z URL <<http://www.mapy.cz>>

Obr. 21. Sídliště Zachar I. – Kroměříž

Zdroj: vlastní sbírka

Obr. 22. Sídliště Slovan – Kroměříž

Zdroj: vlastní sbírka

Obr. 23. Novostavby v lokalitě Na Nohyláku – Kroměříž

Zdroj: vlastní sbírka

Obr. 24. Sídliště Novosady – Holešov

Zdroj: vlastní sbírka

Obr. 25. Sídliště U Letiště – Holešov

Zdroj: vlastní sbírka

Obr. 26. Sídliště Višňovce – Hulín

Zdroj: vlastní sbírka

Obr. 27. Čtvrť rodinných domků U Stavu – Hulín

Zdroj: vlastní sbírka

Obr. 28. Budovy obecního úřadu a Jednoty – Rataje

Zdroj: DUBOVSKÝ, A.: Historie Rataj a okolí. Rataje 1998, s. 197.

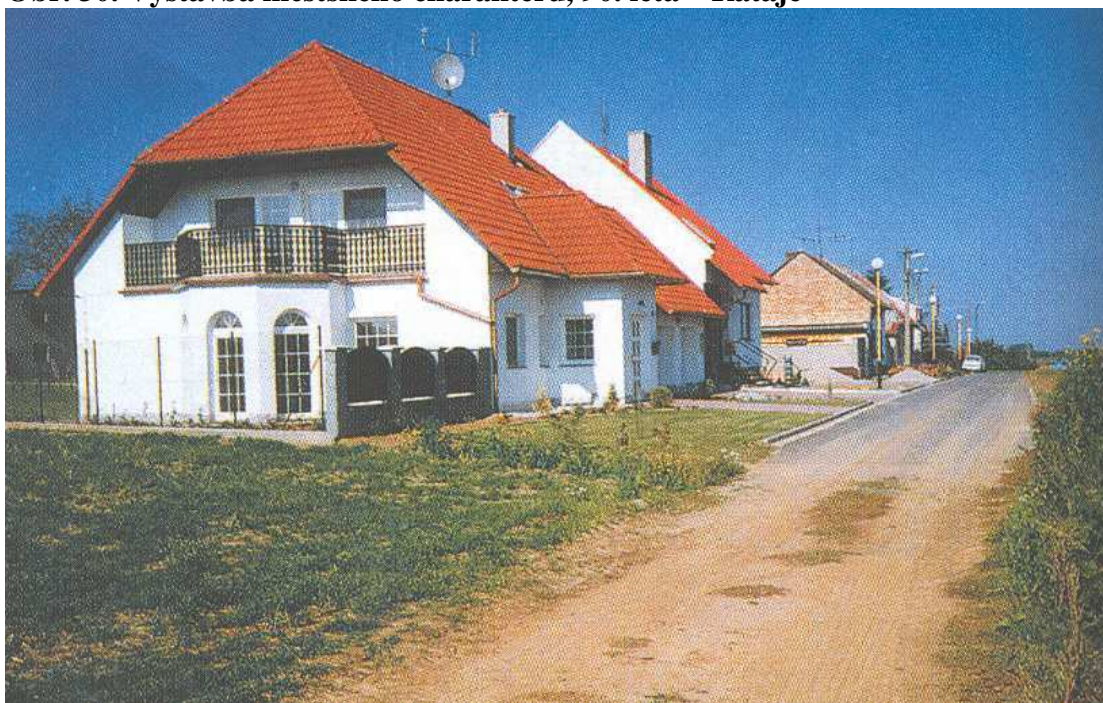

Obr. 29. Výstavba městského charakteru, 80. léta – Rataje

Zdroj: DUBOVSKÝ, A.: Historie Rataj a okolí. Rataje 1998, s. 198.

Obr. 30. Výstavba městského charakteru, 90. léta – Rataje

Zdroj: DUBOVSKÝ, A.: Historie Rataj a okolí. Rataje 1998, s. 198.